

مجله روش‌د

دوره هجدهم، آذر ۱۴۰۰
شماره پیدرپی ۱۳۷
۴۸ صفحه، ۵۳۰۰۰ ریال
ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای معلمان و
دانشجومعلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
www.roshdmag.ir

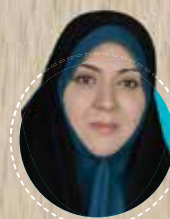
جشنواره پنجاه و یک ساله

وحید گلستان
راهی که باید رفت!

سیروس همتی
درشت‌ننه!
درست بازی کردن!

زهرا سادات موسوی
رمز پنه و
فیلم‌های آموزشی

محمد عارف
کارگاه مستند

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دستاوردها و فناوری آموزشی

www.roshdmag.ir

رشد مجله فردا

سایت مجله

رشد مدرسه فردا

رشد

مجله فرا

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای معلمان و
دانشجومعلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
شماره پیاپی ۱۳۷ | دوره هجدهم، آذر ۱۴۰۰
صفحه ۴۸، ۵۳۰۰۰ ریال | www.roshdmag.ir

اللهم صل على محمد وآل محمد

اللهم صل على محمد وآل محمد

دانشگاه آموزش پرورش
ساکنان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر نشریات و فناوری آموزشی

مدیر مسئول: محمد صالح مذنبی
سرمدبیر: فریدالدین حداد عادل
مدیر داخلی: مریم موسوی
مدیر هنری: کوروش پارسا نژاد
دبیر عکس: اعظم لازبجانی
ویراستار: کبری محمودی
طراح گرافیک: احمد قائمی مهدوی

نشانی پستی دفتر مجله:
تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵
تلفن: ۹-۰۲۱-۸۸۸۳۱۱۶۶-۹ داخلی ۴۲۰
تلفن‌های امور مشترکین:
۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸
صندوق پستی امور مشترکین:
۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
وبگاه:
www.roshdmag.ir
رایانامه:
Email: farda@roshdmag.ir
چاپ و توزیع: شرکت افست

- ۲ جشنواره پنجاه ساله / فریدالدین حداد عادل
- ۳ جایگاه زیباشناسی هنری و آموزش در سند تحول بنیادین / شهریار خواجه صالحانی
- ۵ جشنواره بومی بین‌المللی / حسن ملکی
- ۶ ایستگاه هم‌اندیشی / محمدابراهیم محمدی
- ۷ چهار بخش و سه گام! / اعظم قطبی‌زاده
- ۱۰ چراغ راه / حمیدرضا مشهدی
- ۱۲ کارگاه مستند / محمد عارف
- ۱۵ راه‌های تبدیل محتوای آموزشی به فیلم‌نامه / روح‌الله مالمیر
- ۱۹ کارگاه ساختار فیلم / احسان صباغی
- ۲۲ فیلم، مسیر هموار یادگیری / زهرا علی اکبری
- ۲۴ رمزبینه و فیلم‌های آموزشی / زهرا سادات موسوی
- ۲۸ چرا رشد؟
- ۳۳ درشت؟ نه! درست بازی کردن / سیروس همتی
- ۳۵ راهی که باید رفت / وحید گلستان
- ۳۸ سه راه نفوذ / ابراهیم شاکری مطلق
- ۴۱ تحلیل فیلم به زبان ساده / حمیدرضا کاظمی پور
- ۴۳ قدم یازدهم
- ۴۴ سه، دو، یک، حرکت
- ۴۶ سکوی بلند رسانه / سهیل رجبی
- ۴۸ سخن آخر / اصغر خلیلی

دبیر این شماره با

موضوع:

«فیلم آموزشی»

اصغر خلیلی

نویسندگان و مترجمان محترم!

- این مجله متعلق به شماست. تجربه‌های ناب، اندیشه‌ها و حاصل پژوهش‌های خویش را در اختیار دفتر مجله قرار دهید تا با انعکاس آن‌ها در مجله، علاقه‌مندان به این حوزه در تجارب شما شریک شوند. از شما عزیزان تقاضا داریم:
- مقاله‌هایی را که می‌فرستید، با موضوع مجله مرتبط باشد و در جای دیگری چاپ نشده باشد.
 - مقالات، حاوی مطالب کلی و گردآوری شده نباشد.
 - مقاله ترجمه شده با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید فرمایید.
 - نثر مقاله، روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی، دقت لازم را مبذول فرمایید.
 - در نگارش مقاله از منابع و مآخذ معتبر استفاده کنید و در پایان آن، فهرست منابع را بیاورید.

جشنوارهٔ پنجاه ساله

فریدالدین حداد عادل

بایگانی عکس‌ها و تندیس‌ها و به‌طور کلی گنجینه و اندوخته‌های فرهنگی و تاریخی هر جشنوارهٔ پنجاه‌ساله قیمت مادی و معنوی بالایی دارد. در همه جای دنیا، نسل جوان به تماشا و بررسی آثار دوره‌های گوناگون چنین اقدامی از ما می‌نشینند. این باز دیده‌ها اصلاً و صرفاً باز دیدی معمولی از یک گنجینه یا سازمان فرهنگی نیستند. وقتی عده‌ای به تماشای سوابق علمی و فرهنگی و هنری یک جشنوارهٔ فرهنگی پنجاه‌ساله می‌نشینند، با بخشی از هویت ملی و فرهنگی خود آشنا می‌شوند. می‌فهمند که در کشورشان اتفاقات بزرگ و مهم هنری و فرهنگی رقم می‌خورد و مسئولان فرهنگی کشورشان توانمندی‌های بسیاری دارند که می‌توانند خالق پدیده‌های مهم و بزرگ فرهنگی و هنری جهانی باشند. مرور تاریخ پنجاه‌سالهٔ جشنوارهٔ فیلم رشد نشان می‌دهد، ملت ایران حتی در سال‌های اول پیروزی انقلاب اسلامی و در گیرودار دفاع مقدس هم از توجه خاص به موضوعات آموزشی و هنری دست نکشیده است. دست‌اندرکاران جشنوارهٔ فیلم رشد به خوبی می‌دانند، امروز این رخداد فرهنگی چیزی بسیار فراتر از یک جشنوارهٔ علمی و هنری آموزشی است و صیانت از آن موضوعی گران‌سنگ‌تر از توجه به یک جشنواره است.

وقتی از یک اقدام فرهنگی و علمی پنجاه‌ساله صحبت می‌کنیم، لازم است به چندین و چند نکتهٔ دیگر هم عنایت داشته باشیم:

همان‌طور که هر اقدام عمرانی و علمی و سیاسی پیوست فرهنگی دارد، جشنوارهٔ پنجاه‌ساله هم مثل یک انسان پنجاه‌ساله است؛ لازم است شأن و منزلت و نشانی محل اسکان داشته باشد. جشنوارهٔ پنجاه‌سالهٔ رشد هم نیازمند پیوست عمرانی و آموزشی است. دفتر و ساختمان و بایگانی و گنجینهٔ جدی لازم دارد. به روش و سبک آموزشی برای مدیران و همکاران و مخاطبان نیاز دارد. مهمانان داخلی و خارجی باید بیایند و بروند و او لازم است سفره‌داری کند؛ یعنی سرمایهٔ مالی خوب و امکانات مناسب برای آن بسیار ضروری است.

انسان‌های پنجاه‌ساله در زندگی بخش‌هایی دارند که می‌توانند و می‌خواهند آن‌ها را به دیگران ارائه کنند. مجموعهٔ عکس، دست‌سازها، جوایز و هدیه‌های دریافت‌شده و ... جشنواره‌ها و فعالیت‌های فرهنگی از این گونه‌اند. نمایه‌های متعدد، آثار گوناگون، چهره‌های مهم و اثرگذار هنری، سیاسی و فرهنگی ملی و بین‌المللی شرکت‌کننده در فعالیت‌ها و دوره‌های گوناگون این برنامه خیلی مهم هستند.

جایگاه زیباشناسی هنری و آموزش در سند تحول بنیادین

شهریار خواجه صالحانی

آن‌ها در بیانیه ارزش‌های سند تحول فرایند تعلیم و تربیت در شش ساحت مورد توجه قرار گرفته است. در این بین تعلیم و تربیت زیبایی‌شناختی و هنری بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است^۱ که به رشد قوه خیال و پرورش عواطف، احساسات و ذوق زیبایی‌شناختی متربیان (دانش‌آموزان) ناظر است. آموزش هنر و تربیت هنری در بروز نوآوری و خلاقیت، رشد اخلاقی، پرورش عواطف و احساسات، شکل‌گیری تغییرات عمیق و پایدار در سلوک فردی، رشد مهارتی، نظم و دقت متربیان تأثیری شگرف دارد. هنر اساس تربیت است و عقل و احساس متربیان را متحد، تخیل را تحریک و محیط آموزشی را دگرگون می‌کند. تربیت هنری در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن زیبایی‌شناختی و هنری حیات طیبه است. در ساحت زیبایی‌شناختی و هنری، درک معنای پدیده‌ها و هدف رویدادهای طبیعت یا هستی، رمزگشایی و رمزگردانی از پدیده‌های

هنر از نموده‌های تعالی بخش حیات بشری و یکی از تمایلات فطری انسان است؛ خداوند متعال خود جمال مطلق و دوستدار زیبایی‌ها بوده و نیکوترین نام‌ها (له الاسماء الحسنی) و نیکوترین آفرینندگان (احسن الخالقین) است. او هر چیز را با نیکوترین وجه آفریده و هم او بهترین تناسب و هماهنگی را به جهان هستی بخشیده است. در زیبایی‌شناسی و هنر اسلامی، اصل تصعید و والایش عواطف زیبایی‌شناختی مطرح است تا زیبایی‌های واقعی حیات در پشت پرده زیبایی‌های ظاهری پنهان نماند. از این رو، هنر در واقع مظهر خلاقیت‌های بشر است که شناخت و بهره‌برداری از آن در حرکت تکاملی انسان به سوی خداوند- آفریننده نبوغ و استعدادهای هنری- تأثیر عمیق دارد.^۱

«حیات طیبه» که یکی از مهم‌ترین مفاهیم کلیدی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به شمار می‌رود، مفهومی یکپارچه و فراگیر ولی دربردارنده شئون متعددی است که با عنایت به ابعاد گوناگون وجودی انسان و استقلال نسبی

**تناسب و
تطبيق پذیری
فوق العادة
فیلم، آن را به
سرمایه‌ای برای
دانش آموز، معلم
و مدرسه تبدیل
می‌کند**

در همه متربیان است. لذا لازم است در کنار رویکرد تربیت هنری موضوع محور، به رویکرد ادراکی دریافت احساس و معنا هم توجه شود و این دو رویکرد مبنای سیاست گذاری، تصمیم گیری، و برنامه ریزی واقع شوند.

ساخت فیلم‌های موضوع محور آموزشی مزایای بی شماری دارد. تناسب و تطبیق پذیری فوق العاده فیلم، آن را به سرمایه‌ای برای دانش آموز، معلم و مدرسه تبدیل می‌کند. امروزه بسیاری از مؤسسات آموزشی معتبر جهان به شرکت‌های ارائه دهنده خدمات کامل تولید فیلم مراجعه می‌کنند تا ویدئوهایی تخصصی برای ارتباط عمیق تر با دانش آموزان و معلمان تهیه کنند. این رویکرد بالاترین سطح انعطاف پذیری همراه با جذابیت در روند تربیت دانش آموزان است.

بدون تردید سیاست آموزش و پرورش در حوزه فرهنگ و هنر باید کشف استعدادها بالقوه دانش آموزان به عنوان مدیران آینده کشور باشد و نگاه بلندمدت به این عرصه تأثیرگذار داشته باشد و از هرگونه فعالیت هنری که به شکوفایی استعدادهای دانش آموزان به عنوان اصلی ترین محور توسعه کشور کمک می‌کند، در قالب برنامه‌ها، سیاست‌ها و الزامات آموزش و پرورش استقبال کند.

پی‌نوشت‌ها

۱. مبانی نظری. فصل اول. مبانی ارزش شناختی (۱۵-۴-۱).
۲. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. فصل دوم. بیانیه ارزش‌ها (بند ۴).

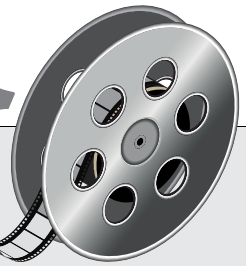
آشکار و پنهان طبیعت، پرورش حواس و قدرت تخیل برای بازخوانی فطرت الهی خویش و دریافت تجلیات حق در سراسر طبیعت یا هستی، درک زیبایی‌های جهان آفرینش به منزله مظاهر جمال و کمال الهی و ارتقای ذاتی زیباشناسانه خود، زیباسازی محیط زندگی و پیراستن آن از انواع زشتی‌های معنوی، اخلاقی و زیست محیطی و بهره‌گیری از قدرت تخیل خود در خلق آثار هنری، با هدف حفظ و تعالی میراث هنری در سطح ملی و جهانی به زبان شیوا و تأثیرگذار هنر هدف گذاری شده است.

در این ساحت، تربیت هنری موضوع محور به مثابه رویکرد اصلی و رویکرد دریافت احساس و معنا به منزله رویکرد مکمل و به مثابه جهت گیری کلی انتخاب شده است. رویکرد تربیت هنری موضوع محور ضمن برخورداری از سه قلمرو معرفتی تولید هنر، تاریخ هنر و زیبایی شناسی، شامل قلمرو معرفتی نقد هنر نیز هست که وجه تمایز این رویکرد نسبت به رویکردهای دیگر ساحت‌ها به شمار می‌آید.

خلق هنر نوعی رمز گذاری یا رمز گردانی است و درک و دریافت هنر نوعی رمز گشایی است. خلق معنا یا رمز گذاری، خاص هنرمند و کشف معنا یا رمز گشایی، مختص افراد عادی و غیراهل فن است؛ مشروط به آنکه ادراک زیبایی شناسی آن‌ها پرورش یافته باشد. از این رو، هدف تربیت هنری، نه پرورش هنرمند حرفه‌ای، که پرورش ادراک زیبایی شناسی

جشنواره بومی بین‌المللی

چند نکته از رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، آقای دکتر حسن ملکی، درباره جشنواره فیلم رشد، به‌عنوان جشنواره‌ای مؤثر در فرایند یاددهی - یادگیری

۱. اثرگذاری فیلم‌های جشنواره بر

مخاطب به چند عامل بستگی دارد: یکی اینکه ماهیت و محتوای فیلم به‌گونه‌ای باشد که با نیازها و علاقه‌های او همسو باشد. مخاطب این فیلم‌ها متفاوت هستند. برخی از آنان کودک هستند که به‌طور طبیعی به فیلم‌هایی با طبع و ماهیت کودکی نیاز دارند. نوجوانان نیز طبق تمایلات روان‌شناختی‌شان به فیلم گرایش پیدا می‌کنند. عامل دوم اثرگذاری، میزان ترویج و تبلیغ مدیران و محیط است. فیلم‌ها هر قدر هم مطلوب باشند، به ترویج و معرفی محتاج هستند. خود فیلم زبان برای معرفی ندارد، مگر آنکه آن را تماشا کنند تا از طریق پیام‌هایش روی افراد اثر بگذارد.

۲. فیلم نوعی رسانه است و رسانه‌ها در

برنامه درسی ملی جایگاه بالایی دارند. لازم نیست نام رسانه‌ها ذکر شود، بلکه نوع نگاهی که به تربیت و یادگیری وجود دارد، در بهره‌گیری از رسانه‌ها مؤثر است. به‌عنوان مثال، وقتی قرار است دانش‌آموز را با ابعاد هستی آشنا کنیم، به تحلیل‌های همه‌جانبه نیاز داریم. در این تحلیل صرفاً مواد مکتوب کارگشا نخواهند بود، بلکه به وسایل و ابزارهای متنوع آموزشی نیاز داریم. اصولاً یادگیری عمیق و مؤثر بدون به‌کار انداختن چشم و گوش و عقل یادگیرنده تحقق نمی‌یابد. این کار نیز با بهره‌مندی از رسانه‌های گوناگون امکان‌پذیر است.

۳. در کتاب‌های درسی،

مانند کتاب‌های هنر یا سواد رسانه و امثال این‌ها، به فیلم و سینما اشاره شده است، ولی این کار در استفاده مخاطبان از فیلم چندان تأثیری ندارد. تا زمانی که خود فیلم به جزئی از بسته‌های یادگیری تبدیل نشود و در حاشیه بماند، کاربرد چندانی نخواهد داشت. بنا داریم در حرکت تحولی جدید که تولید بسته‌هاست، به این کار مهم اقدام کنیم. همین‌طور، بنا داریم نقش معلمان را در تولید فیلم افزایش دهیم. بین معلمان افرادی وجود دارند که علاقه‌های بالایی دارند. از آن‌ها باید حمایت کرد.

۴. گرچه هر ساله تعداد

قابل توجهی از هنرمندان خارجی و آنانی که در جشنواره‌های جهان ایفای نقش می‌کنند، در جشنواره فیلم رشد حضور می‌یابند و تجربه‌های جهانی را انتقال می‌دهند، اما همچنان در این مورد به تعامل و کار بیشتر نیاز داریم. در عین حال، باید برای بومی‌سازی بیشتر جشنواره فیلم رشد تلاش کنیم. جنبه بین‌المللی آن نباید باعث شود محتوای فیلم‌ها از واقعیت‌های جامعه خودمان فاصله بگیرد.

۵. جشنواره بین‌المللی فیلم رشد

زمانی در فرایند یاددهی یادگیری مؤثر می‌افتد که فیلم‌های آموزشی از آرشوها بیرون آیند و در صحنه عمل به‌عنوان یک وسیله یادگیری مورد استفاده قرار گیرند. یکی از آسیب‌های جشنواره‌ها، غلبه بعد تبلیغی آنان است. معمولاً با سروصدا انجام می‌شوند، ولی بی‌سروصدا فروکش می‌کنند. ما بنا نداریم به این خسران گرفتار شویم، بلکه قصد ما آن است که در عمل از تولیدات جشنواره استفاده کنیم.

ایستگاه هم‌اندیشی

یادداشت دبیر پنجاه و یکمین جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی تربیتی رشد

محمد ابراهیم محمدی

ایستگاهی است برای هم‌اندیشی، تا طرحی نو انداخته و راهی نو ایجاد شود.

مطالعه و بررسی راه طی شده و اندیشه در مسیر پیش رو، رصد انتظارات آینده از نقطه نظر ملی و بین‌المللی و فرصت‌ها و ظرفیت‌ها ایجاد می‌کند نقشه راهی جامع برای این رویداد بزرگ ترسیم شود و همه این انتظارات و مطالبات در قالب آرمان‌های قابل تحقق، کام آرزومندان این شجره سستبر را با میوه‌هایی از جنس تسهیل‌گری در آموزش شیرین کند. سال‌های پیش رو برای جشنواره بین‌المللی فیلم رشد سال‌هایی پرامید و سرشار از آرزوهای شیرین برای آموزش و تربیت خواهند بود. این جشنواره در افق آینده خود باید بستری برای سیاست‌گذاری هنری و آموزشی باشد و پنجره گشوده در گفتمان‌سازی تعلیم و تربیت ایرانی و اسلامی شود. مشارکت بیش از ۱۱۰ کشور خارجی و ارائه هزاران اثر این نوید را می‌دهد که جشنواره فیلم رشد چتری به پهنای تمام ملت‌ها و ملیت‌ها، مکتب‌ها و مذاهب‌ها بگشاید و بستری تعاملاتی و گفتگویی را به وسعت کشورهای دنیا، اعم از اروپایی، آمریکایی، آفریقایی و آسیایی، اسلامی عربی و همسایه بگسترده و میزبان حضور هزاران هنرمند داخلی و بین‌المللی باشد. به دنبال تجربه‌های دوران کرونا، آموزش‌های پساکرونا ترکیبی شد از آموزش‌های سنتی و مجازی با محوریت رسانه‌های آموزشی و به خصوص فیلم. این رویداد موجب شد فیلم‌های آموزشی ظرفیتی فراتر از «سینما مدرسه» بیابند و علاقه‌مندی به تولیدات هنری پشتیبان و حامی کتاب‌های درسی بیشتر شود. این ظرفیت که در قالب رمزبینه‌های سریع‌پاسخ در سال ۱۴۰۰ در کتاب‌های درسی آغاز شد، فرصتی است تا بخش‌های دولتی و غیردولتی برای ارتباط و انتقال پیام به جامعه مخاطبان، در این جشنواره بیشتر دیده شوند و امکان جدید آن در بستر کتاب‌های درسی بیشتر مورد توجه و استفاده باشد.

سخن آخر اینکه، جشنواره بین‌المللی فیلم رشد باید در قالب طرح راهبردی، نقشه راه خویش را متنوع‌تر از فیلم و وسیع‌تر از جغرافیای زمانی و مکانی توسعه دهد و خدمات را متناسب با نیاز، انتظارات و مطالبات شرح دهد و بیش از گذشته در میدان خدمت آموزشی باشد.

جشنواره فیلم رشد یکی از کهن‌ترین جشنواره‌های بین‌المللی ایران است که با هدف خدمت به نظام یاددهی - یادگیری، فعالیت خود را در بستر نظام آموزش و پرورش سامان داده است. این جشنواره به دلیل فعالیت هدفمند و مستمر توانست به یکی از شناخته‌شده‌ترین جشنواره‌های ایران در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی تبدیل شود. جشنواره رشد در نیم‌قرن فعالیت خود، ضمن شتاب بخشی به جریان یاددهی - یادگیری، خاستگاهی شد برای شناسایی و رشد استعدادها برتر هنری و سینمایی ایران. بسیاری از ستارگان برجسته سینمایی کشور که در توسعه صنعت فیلم و سینمای ایران نقشی ماندگار دارند، از تربیت‌یافتگان و بالیدگان جشنواره بین‌المللی فیلم رشد محسوب می‌شوند.

سال‌های بعد این جشنواره مثل خیلی از آسیب‌هایی که دامن رویدادهای بزرگ را می‌گیرد، با وجود سابقه، صبغه و آوازه بلند بین‌المللی و نقش‌آفرینی‌های بی‌مانند در شناسایی و معرفی چهره‌های مستعد، نتوانست فرایند یاددهی - یادگیری را با آثار انبوه خود سیراب کند و در چرخه یاددهی و یادگیری تسهیل‌گری کند. شاید بی‌توجهی به نقشه راه و هدف‌گذاری‌های نخستین که به تدریج وسعت پیدا کرد، در کنار تقلیل نگاه از خدمت آموزشی به جشنواره‌داری، در کاهش سودمندی این جشنواره بی‌تأثیر نبوده است. این عوامل و پاره‌های دیگر از عوامل کم‌مهری به این جریان هنری و آموزشی، فعالیت‌های این رویداد بزرگ را به حاشیه برد و به روزهای کوتاه جریان‌سازی رسانه‌ای محدود کرد.

اینکه این نوشته قلمی می‌شود، بیش از نیم‌قرن از فعالیت جشنواره رشد می‌گذرد و جشنواره با پشت سر گذاشتن این زمان به نسبت بلند، به قاعده دوران کمال خود را تجربه می‌کند. نیمه دوم قرن فعالیت جشنواره بهانه است تا در هدفمندی و هزینه فایده آن تأمل شود و راه طی شده بر عیار این هدف‌گذاری‌ها سنجیده شود. ۵۰ سال زمانی بس طولانی است برای بازاندیشی در هدف‌گذاری نخستین و بازآفرینی و اصلاح مناسبات این حرکت هنری و آموزشی. آغاز نیمه دوم قرن فعالیت

باید نقشه راهی جامع برای این رویداد بزرگ ترسیم شود

چهار بخش و سه گام!

نگاهی به اصول نگارش فیلم‌نامه فیلم‌های کوتاه آموزشی

اعظم قطبی زاده

دکترای زبان شناسی

یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های زندگی در قرن حاضر، پدیده جهانی شدن است. امروزه برای یادگیری ماندگار علوم جدید و تقویت مهارت‌های فردی، راه‌های بهتر، تأثیرگذارتر و سریع‌تری ایجاد شده‌اند که به‌عنوان مکمل آموزش، گسترش جهانی یافته‌اند. استفاده از فیلم‌های کوتاه آموزشی، امکان یادگیری آسان، مؤثر و یادآوری بهتر را فراهم می‌کند. پژوهش شرکت نرم‌افزاری کالتورا^۱ در سال ۲۰۱۵ نشان داد، ۹۳ درصد معلمان معتقدند: استفاده از فیلم‌های آموزشی نه تنها تجربه یادگیری را بهبود می‌بخشد، بلکه محدودیت‌هایی مانند موقعیت کلاس و یادگیرندگان را که زمانی غیرقابل عبور بودند، از میان برمی‌دارد. به همین دلیل، در این مقاله قصد داریم در چهار بخش و سه گام به اصول و مهم‌ترین نکات نگارش فیلم‌نامه در تهیه فیلم آموزشی بپردازیم.

موضوعاتی ساده و قابل فهم بدل می‌کنند.

۳. ویدیوهای آموزشی گام‌به‌گام^۲

ویدیوهای آموزشی گام‌به‌گام، دستورالعمل‌هایی را برای یک فرایند ارائه می‌دهند و زمانی بین ۲ تا ۱۰ دقیقه را شامل می‌شوند. در این نوع ویدیو می‌توان از روش‌های متعدد آموزشی بهره گرفت. نگارش فیلم‌نامه برای این قالب به برنامه‌ریزی خوب و منسجم نیاز دارد، زیرا قرار است مخاطب زمان طولانی‌تری برای دیدن مجموعه فیلم‌ها صرف کند.

بخش سوم: نگارش فیلم‌نامه آموزشی

فیلم‌نامه در نحوه اجرای آموزش به شما کمک می‌کند و در زمان شما و مخاطب صرفه‌جویی می‌کند. علاوه بر این، با داشتن فیلم‌نامه، روند ارائه مطالب را فراموش نخواهید کرد. نحوه نگارش فیلم‌نامه آموزشی را در سه گام شرح می‌دهیم:

بخش اول: فیلم آموزشی و فیلم‌نامه

هر فیلمی که با هدف انتقال دانش یا تثبیت مفهومی ساخته شود، فیلم آموزشی است. فیلم آموزشی در واقع مستندی آموزشی است که در شاخه‌ای از مستندهای علمی دسته‌بندی می‌شوند و به‌طور مشخص برای اهداف آموزشی تهیه و مخاطبان مشخصی را در برمی‌گیرد. تهیه فیلم آموزشی به شکل موفق، به زمینه کاری خاصی محدود نیست. هر شخصی در هر جایگاه و شغلی می‌تواند فیلم آموزشی تهیه کند.

فیلم‌نامه متنی است شامل جزئیات صحنه، مکان، زمان، شخصیت، گفت‌وگو و هر آنچه در فیلم دیده خواهد شد. به بیانی دیگر، فیلم‌نامه دستورالعملی است که فیلم‌نامه‌نویس یا فیلم‌نامه‌نویسان برای کارگردان می‌نویسند. در اغلب فیلم‌های آموزشی، شخص معلم، کارگردان اثر نیز خواهد بود.

بخش دوم: قالب‌های فیلم آموزشی

پرکاربردترین قالب‌های فیلم آموزشی عبارت‌اند از:

۱. میکروویدیو^۲

میکروویدیو یا ریزویدیو فیلمی است که به تدریس موضوعی محدود تمرکز دارد و زمانی کمتر از ۶۰ ثانیه را شامل می‌شوند. این قالب در شبکه‌های اجتماعی محبوبیت بسیاری دارد، زیرا دنیای امروز عصر سرعت است و زمان اهمیت بسیار دارد.

۲. ویدیوهای توصیفی^۲

ویدیوهای توصیف‌کننده، ویدیوهای کوتاه با مدت زمان کمتر از دو دقیقه‌اند که مفهومی تجاری یا محصول را با روش بصری و مهیج معرفی می‌کنند. این نوع فیلم‌ها با کمک پویانمایی (انیمیشن) یا موشن گرافی، مباحث پیچیده را به

گام اول: شناخت مخاطب و هدف

قبل از نگارش متن باید مخاطب خود را بشناسید و بدانید چرا به کمک شما نیاز دارد. یعنی به دنبال این باشید که بفهمید آموزش گیرنده انتظار دریافت چه درکی را از آموزش شما دارد. پس سؤالات مرتبط با موفقیت در آموزش را از خود بپرسید تا به کمک آن‌ها پاسخ مناسبی برای مخاطب خود آماده کنید. در نهایت، با گردآوری اطلاعات، سرفصل‌های آموزش خود را به گونه‌ای تنظیم کنید که پاسخگوی نیاز بیشتر افراد باشد. لازم است اطلاعات ذهن خود را به صورت طرح و برنامه روی کاغذ بیاورید. قبل از اینکه به گام دوم بروید، در خصوص مخاطب به این سؤالات پاسخ دهید:

■ **موضوع آموزش چیست؟** در هر فیلم آموزشی یک موضوع را انتخاب کنید. هر قدر وسعت موضوع را محدودتر کنید، آموزش شما متمرکزتر و تهیه آن ساده‌تر خواهد بود.

● **اهداف آموزش چیست؟** با داشتن هدف مشخص، آموزشی مناسب‌تر با خروجی بهتر فراهم می‌کنید.

■ **مخاطب شما کیست؟** شناخت مخاطب ضروری به شمار می‌آید. فهم و شناخت مخاطب، نکات کلیدی نگارش فیلم‌نامه را پیش روی شما قرار می‌دهد. در واقع باید بدانید مخاطب:

✓ چه سن و جنسیتی دارد؟

✓ در چه فرهنگ و آداب و رسومی زندگی می‌کند؟

✓ با چه زبانی گفت‌وگو می‌کند؟

✓ از کدام طبقه اجتماعی است؟

✓ چه اطلاعات قبلی در مورد موضوع آموزشی دارد؟

✓ چرا این فیلم آموزشی را تماشا خواهد کرد؟

این اطلاعات سبب می‌شوند دغدغه‌های آنان را بدانید و آن را با نگارش یک فیلم‌نامه آموزشی موفق برطرف کنید.

گام دوم: نوشتن متن فیلم‌نامه

✓ پس از انتخاب یک قالب متناسب با مخاطب و مطلب مورد ارائه، زمان فیلمی را که از روی فیلم‌نامه شما ساخته خواهد شد مشخص کنید. معمولاً آموزش‌گیرندگان ویدیوهایی بین یک تا شش دقیقه را ترجیح می‌دهند. البته در برخی موارد ویدیوهایی با بیش از ۲۰ دقیقه هم محبوبیت دارند، اما همه چیز به موضوع و ویژگی‌های مخاطب بستگی دارد.

✓ شروع متن با یک معرفی کوتاه، مخاطب شما را به درک محتوای تولیدشده هدایت خواهد کرد. معرفی باید ساده، مفید و مختصر باشد، زیرا مخاطب انتظار دارد به اصل مطلب پرداخته شود. همچنین باید به‌طور واضح، موضوع فیلم آموزشی را توضیح دهد و مخاطب را با سرفصل‌های آموزش آشنا کند.

✓ ابتدای کار نگارش فیلم‌نامه، هدف از نمایش فیلم آموزشی را به‌طور واضح بیان کنید؛ منظور مسئله و گرهی است که باید باز شود.

✓ در فیلم‌نامه آموزشی باید بدانید آنچه ساخته خواهد شد زمانی تأثیرگذار خواهد بود که بیننده را درگیر کند. از آنجا که وقت کمی برای اثرگذاری دارید، تأثیر صحنه اول بسیار مهم است؛ اهمیتی به اندازه همان تأثیری که باید در ده صفحه اول فیلم‌نامه‌ای بلند روی خواننده بگذارد.

✓ متن فیلم‌نامه خود را به گونه‌ای بنویسید که گویی مشغول توضیح دادن فرایند آموزش به یک دوست هستید. تا جایی که می‌توانید مستقیم، واضح و به زبان ساده بنویسید.

✓ در فیلم‌نامه، باید نکات آموزشی به همراه دلیل آن‌ها مشخص باشند؛ به گونه‌ای که اگر دیگری هم از روی فیلم‌نامه شما قصد ساخت فیلم آموزشی را داشته باشد، با مشکل مواجه نشود.

✓ برای موقعیت‌هایی مکانی بنویسید که ضمن جذابیت، در عمل در دسترس هم باشند. به دسترسی و بازبینی موقعیت فکر کنید. یعنی متنی بنویسید که با توجه به موقعیت، قابلیت اجرا داشته باشد.

✓ فیلم‌نامه خود را به گونه‌ای بنویسید که از کیفیت دیداری سرشار باشد. از صحبت صرف پرهیز کنید. فیلم رسانه‌ای دیداری است. پس نشان دهید، زیاد حرف نزنید.

✓ مهم‌ترین ویژگی فیلم، نمایشی بودن آن است. پس جذابیت تصویری متن را پررنگ کنید، فیلم‌نامه باید برای جلب تماشاگر جذابیت داشته باشد، زیرا این مهم‌ترین عاملی است که مخاطب را تا پایان فیلم آموزشی با خود همراه خواهد کرد.

✓ فیلم‌نامه متنی است که در زمان حال می‌گذرد؛ حتی اگر در گذشته اتفاق افتاده باشد. پس از فعل‌های حال استفاده کنید.

✓ فیلم‌نامه‌نویس باید مکان وقوع رویداد و صحنه را مشخص کند. مکان جایی است که داستان فیلم در آنجا اتفاق می‌افتد و تعیین‌کننده صحنه‌های فیلم است. مکان مورد نظر فیلم‌نامه‌نویس، یا داخلی است یا خارجی. اگر داخلی است، در اتاق است یا مدرسه، آزمایشگاه، کارگاه و... و اگر مکان خارجی است، در حیاط مدرسه، پشت‌بام، خیابان، پارک و... این‌ها همه باید در متن فیلم‌نامه نوشته شوند.

✓ در فیلم‌نامه باید اندازه‌نما مشخص شود. در بخش چهارم انواع نما شرح داده شده‌اند.

✓ پایان‌بندی بسیار مهم است. بنابراین برای رسیدن به پایان‌بندی رضایت‌بخش و معنادار تلاش کنید.

گام سوم: بازبینی فیلمنامه

✓ بازخورد بگیرید. شخصی را پیدا کنید که اشکالات شما را به راحتی بگوید. فیلمنامه خود را برای او بفرستید. این کار بسیار مفید خواهد بود.

✓ تقسیم مدت زمان فیلم به بخش‌های کوتاه با استفاده از عنوان‌های فرعی یا طراحی متفاوت بسیار مؤثر است.

✓ نکته آخر اینکه نویسنده فیلمنامه باید تا جای ممکن فیلم‌های آموزشی ببیند. هیچ جایگزینی برای آگاهی از آنچه در اطراف شما در جریان است و آگاهی از آنچه در جایگاه بیننده فیلم و همین‌طور نویسنده فیلمنامه فکر و حس می‌کند، وجود ندارد.

بخش چهارم: شناخت انواع نما در فیلمنامه‌نویسی

نما یعنی تصویری که بی‌وقفه و با یک بار روشن و خاموش کردن دکمه ضبط دوربین ثبت می‌شود. نما برحسب اندازه تقسیم‌بندی می‌شود:

نمای به‌نسبت نزدیک^۷

بسیار نزدیک‌تر از نمای دور است. در این نما بیننده می‌تواند بازیگر یا بازیگران فیلم را از فاصله نزدیک‌تری تماشا کند. بدن بازیگر معمولاً تمام چارچوب فیلم را می‌پوشاند، اما ارتباط بازیگر با فضای اطراف همچنان حفظ می‌شود.

کلوزشات یا نمای نزدیک^۸

نمای نزدیک از بدن بازیگر از کمر به بالا است.

کلوزآپ یا نمای بسته^۹

نمای بسته از موضوع مربوطه است.

نمای خیلی بسته^{۱۰}

نمای بسیار بسته از موضوع مثل دست، چشم یا گوش اوست. برشی از یک فیلمنامه آموزشی را در تصویر مشاهده می‌کنید.

مکان: داخلی - اتاق زمان: بدون محدودیت

نما	اقدامات	متن	
نمای متوسط	شروع با تصویر تیره	با سلام. خوش آمدید به آموزش استفاده از ماشین حساب ویندوز	۱
نمای بسته	اسلاید معرفی و موضوع آموزش را نمایش دهید.	در این آموزش، یاد می‌گیرید که چطور از محاسبات برای استفاده در بخش‌های دیگر رونوشت بگیرید.	۲
نمای بسته	برای نشان دادن نکات، از پیکان (فلش) استفاده کنید.	همان‌طور که می‌بینید، نکات مهم را در این بخش یادداشت کرده‌ام.	۳
نمای بسته	از پیکان (فلش) برای نشان دادن ماشین حساب کمک بگیرید.	ماشین حساب را در اینجا می‌بینید.	۴
نمای بسته	تصویر ماشین حساب را بزرگ کنید.	حال ببینید که محاسبه ساده را انجام دهیم.	۵

پی‌نوشت‌ها

1. Kaltora
2. M Explainer Videos
3. icro Video
4. Tutorial Videos
5. Extreme Long Shot
6. Long Shot
7. Medium Shot
8. Close Shot
9. Close Up
10. Extreme Up Close

نمای خیلی دور^۵

بازترین نمایی است که عدسی یک دوربین می‌تواند روی فیلم ثبت کند.

نمای دور^۶

بسیار بسته‌تر از نمای خیلی دور است و جزئیات درون آن قابل تشخیص‌ترند. یعنی تماشاگر می‌تواند سوار یا مسافران آن قایق را تشخیص دهد و بداند جنسیت، رنگ پوست و نوع پوشش موضوع موردنظر چیست.

چراغ راه

نقش مدیریت یکپارچه در بهره‌گیری موفق

حمیدرضا مشهدی

عضو هیئت علمی رسمی دانشگاه فرهنگیان

فناوری آموزشی می‌توان ارائه کرد، عبارت است از: «ارائه یک روش اصولی و منطقی برای حل مشکلات آموزشی و برنامه‌دروسی که با نوعی تفکر سیستماتیک همراه است» (فردانش، ۱۳۸۷). با استفاده از فناوری، مفهوم آموزش به‌منظور پیشرفت هم دانش‌آموزان و هم معلمان، دستخوش تغییر می‌شود. امروزه هر وقت در مسائل تعلیم‌وتربیت از فناوری آموزشی سخن به میان می‌آید، منظور روش طراحی، اجرا و ارزشیابی کل فرایند تدریس و یادگیری است، نه به‌کارگیری وسایل و ابزارهای دیداری-شنیداری در آموزش.

فناوری اطلاعات و ارتباطات چنان ظرفیت حضوری در عرصه‌های گوناگون حیات بشری دارد که بی‌تردید می‌توان آن را تمدنی جدید با ظهور یک موج تمدنی جدید دانست. به‌کارگیری فزاینده اصطلاحات و تعبیرهایی همچون تمدن پسا صنعتی، جامعه اطلاعاتی، اقتصاد دانش در مقام توصیف ویژگی‌های بارز عصر حاضر، گواه این مدعاست. نظام‌های تعلیم‌وتربیت نیز طبعاً از تحولات حادث در عرصه فناوری بی‌نصیب نبوده‌اند و ندای انقلاب آموزشی به مثابه یک ضرورت،

در آغاز قرن بیستم، با ورود فناوری‌های جدید به مدرسه، به همراه تغییر نگرش و رویکرد نسبت به طراحی آموزشی، نیاز به افرادی که توانایی به‌کارگیری یافته‌های جدید و کار با ابزارهای جدید را داشته باشند، بیشتر از همیشه احساس شد؛ افرادی که با شناخت کامل از فرایند آموزش و ابزارهای آموزشی، معلمان را در طراحی آموزشی و انتخاب رسانه‌ها و حل مسائل آموزشی یاری می‌کردند. برای رفع این نیاز، ضمن تعریف جایگاهی اداری تحت عنوان دفترهای فناوری آموزشی، کار تربیت متخصصان فناوری آموزشی در دانشگاه‌ها نیز آغاز شد. واژه فناوری در ظاهر به یک بعد سخت‌افزاری اشاره دارد و بیشتر از هر چیز جنبه ابزاری آن نمایان می‌شود؛ اما این واژه چیزی فراتر از ابزار و وسایل است و متخصصان تعریف‌های گوناگونی از آن نیز ارائه کرده‌اند که معنای آن را برای ما بهتر نمایان می‌کند. برای فناوری آموزشی تعریف‌های متعددی وجود دارد که از نظرات متنوع در این عرصه ناشی است. هرکدام از این تعریف‌ها می‌توانند درست باشند. ساده‌ترین تعریفی که از

به تصمیمات مدیر مدرسه و تبلیغات شرکت‌های خصوصی برای فروش برخی وسایل به مدیران مدرسه محدود شود. تجهیزاتی که گاه به علت نبود زیرساخت‌های بهره‌برداری و گاه بر اثر نبود تطابق فناوری با نیاز خاص آن دوره تحصیلی یا آن منطقه، در حال حاضر در انبارها انباشته شده‌اند و یا به دغدغه مدیران برای محافظت از آن‌ها در برابر سرقت یا تعمیر آن‌ها تبدیل شده است. در این فضا انتظار می‌رفت دفترهای فناوری آموزشی، با توجه به ضرورت مطرح شده، حتی به معاونت ارتقا یابند و به دنبال آن بهره‌گیری از توان فارغ‌التحصیلان حوزه فناوری آموزشی برای حل مشکلات یادشده نهادینه شود. ولی شاهد تنزل جایگاه دفترهای فناوری آموزشی در همه سطوح و به حاشیه رفتن آن هستیم.

در حالی که در کشورهای در حال توسعه، مدرسه‌های هوشمند به صورت حضوری برای جبران برخی از عقب‌ماندگی‌ها نظیر شیوه‌های ناکارآمد تدریس سنتی معلم محوری، کمبود کتاب‌های درسی غنی و روزآمد، فقر سواد اطلاعاتی و رایانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان، نیازهای روزافزون بازار کار به نیروهای انسانی کارآمد و مجهز به سواد فناوری در حال شکل‌گیری و توسعه هستند، ضرورت دارد با بازاندیشی در سیاست‌های جذب نیروی انسانی و تجدیدنظر در پست‌های سازمانی، زمینه فعال شدن مجدد هسته‌های فناوری آموزشی را فراهم کنیم.

در صورت احیا و بازنگری در سمت‌های اداری فناوری آموزشی در سطح وزارت آموزش و پرورش و اداره‌های کل و اداره‌های آموزش و پرورش و حضور فعال فارغ‌التحصیلان رشته فناوری آموزشی در این سمت‌ها، معلمان و مدیران گروه‌ها ضمن تعامل با این دفتر و با توجه به نقشی که در فرایند برنامه درسی فناورانه بر عهده می‌گیرند، می‌توانند در مرحله اجرا، با تفسیر صحیح سیاست‌های آموزشی فناورانه، به کارگیری قابلیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، بهره‌گیری از توان و استعداد دانش‌آموزان و ظرفیت‌های بافت مدرسه، به اجرای اثربخش برنامه درسی کمک کنند.

منبع

۱. فردانش، هاشم (۱۳۸۷). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. سمت. تهران.

فضای نظام‌های آموزش و پرورش دنیا را پر کرده است. در ایران نیز علاوه بر اقداماتی که در نظام آموزشی قبل و بعد از انقلاب اسلامی انجام شده است، از اواخر دهه ۶۰ شاهد تصویب برنامه کارشناسی علوم تربیتی گرایش فناوری آموزشی برای اولین بار در شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی و به دنبال آن شروع به کار جذب دانشجو در این رشته بودیم. مهم‌ترین هدف تربیت دانشجویان در این رشته، رفع نیاز آموزش و پرورش در سمت‌های فناور آموزش و کمک به معلمان در طراحی و به‌کارگیری و انتخاب رسانه‌های مناسب و طراحی آموزشی و حل مسائل آموزشی بود. شاید بتوان گفت، مهم‌ترین مشکل آموزش و پرورش در سطح وزارتخانه و اداره‌های کل آموزش و پرورش در این دوره خاص، کمبود نیروی متخصص حوزه فناوری آموزشی بود. برای رفع این نیاز در ادامه، دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای رشته فناوری آموزشی هم راه‌اندازی شد. اما نکته مهم این است که هرچه به سال‌های کنونی نزدیک‌تر شدیم و در حالی که هر روز با تحولات جدید حوزه آموزش و یادگیری و ورود نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای آموزشی به فضای کلاس درس مواجه شدیم، نقش دفترهای فناوری آموزشی کمتر و کمتر شد.

فناوری اطلاعات و ارتباطات در حال ایجاد تغییر شکل و دگرگون‌سازی کل نظام آموزش و پرورش است. به‌طور مسلم، یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌توانند در میزان موفقیت مدرسه‌ها در بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیرگذار باشد، مدیریت یکپارچه فناوری اطلاعات در سطح وزارتخانه و اداره‌های کل آموزش و پرورش است.

لذا با وجود سیل عرضه فناوری‌های جدید و همچنین تغییر رویکردهای آموزشی در سال‌های کنونی و به دنبال آن تأثیرپذیری سیستم آموزشی از ورود این فناوری‌ها، متأسفانه شاهد کاهش جایگاه اداری و سازمانی دفترها و اداره‌های فناوری آموزشی در سطح وزارت آموزش و پرورش و اداره‌های کل آموزش و پرورش استان‌ها هستیم.

با نگاهی به سیر تحول جایگاه سازمانی و نمودار سازمانی وزارت آموزش و پرورش می‌توان به‌سادگی دریافت، نبود نظام مدیریتی واحد در بحث فناوری آموزشی در سطح وزارتخانه و به دنبال آن در سطح اداره‌های کل آموزش و پرورش و سپس در اداره‌های آموزش و پرورش شهرستان‌ها و مناطق، به نبود امکان اعمال سیاست‌های واحد در حوزه فناوری آموزشی منجر می‌شود. از مهم‌ترین نمونه‌های این سیاست می‌توان به انباشت وسایل آموزشی و کمک آموزشی و تجهیزات مرتبط با آن در مدرسه‌ها اشاره کرد. این امر باعث شده است در مدرسه‌ها بر اساس تصمیمات غیرکارشناسی و سلیقه‌های شخصی، بهره‌گیری از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین، عمدتاً

کارگاه مستند

دکتر محمد عارف

مدرس دانشگاه هنر

حکایت می‌کردند. با این حال، برخی از منتقدان، سینمای مستند را تفسیر خلاق واقعیت و گزارش می‌دانند و عده‌ای دیگر، شیوه‌های مستندنگاری در سینمای مستند را تبلیغاتی می‌دانند. اما آنچه مهم به نظر می‌رسد، این است که سینمای مستند به دلایلی آشکار به واقع‌گوترین سینما مشهور شده است. سینمای مستند ژرف‌ترین و پهن‌ترین نگاه‌ها را به جهان «انسان» و «طبیعت» دارد. یکی از آن نگاه‌ها زیبایی‌شناسی و آفریدن ترکیب‌های نو برای واقعیت‌هاست.

با این حال، همچنان این پرسش‌ها مطرح می‌شوند که:

۱. فیلم‌ساز مستند کیست؟ سفرنامه‌نگار است یا پژوهشگر یا فیلم‌ساز یا گزارشگر یا خبرنگار یا شاعر یا صنعتگر فیلم؟
۲. کدام یک از ویژگی‌های انسان و طبیعت می‌تواند بن‌مایه غیرداستانی فیلم مستند باشد؟
۳. صنعت و فناوری در سینمای مستند چه جایگاهی دارند؟
۴. سیاست و نمودارهای غیرفرهنگی در این بین چگونه تعریف می‌شوند؟

یکی از گونه‌های بسیار اساسی، جذاب و پرطرفدار در سینمای ایران و جهان، سینمای مستند با شاخه‌های گونه‌گون و رنگارنگ آن است که به سفری به سرزمین‌های ناشناخته شهرت دارد. برخی نیز آن را شعرهای مصور می‌دانند. سینمای مستند در همه سرزمین‌ها ویژگی بیان حقایق را داراست که همه از کشف و گفتن آن‌ها عاجزند. سینمای مستند از آغاز قالب مستقل و محض و منحصر به فردی در اذهان ایجاد کرده است که هرچه با نظریه و مذاقه همراه شود، وجه استقلال آن نمایان‌تر می‌شود. در واقع، سینما با ساختاری مستند آغاز شده و در درازمدت، بر پایه دانش تکامل‌گرایی، به قالب‌ها، گونه (ژانر)ها و سبک‌های امروزی در آمده است. پای محکم نخستین فیلم‌ها را **برادران لومیر** به جهان تازه‌ای با عنوان سینمای بی‌صدا باز کردند. گام‌به‌گام نیز تصویرهایی بی‌صدا و سپس باصدا دیده شدند که لزوماً از جریان روزمره مردم و امور اجتماعی، از جمله ورود قطار به ایستگاه، مزرعه و کشاورزی، کارگران ساختمانی، صبحانه‌خوردن در باغ و دیگر موضوعات عادی

۵. آیا مستندساز می‌تواند به کشف واقعیت‌های پنهان و آشکار نامتعارف روزگار خود مبادرت ورزد؟
۶. خط قرمز مستندساز کجا و چگونه است؟
۷. مرز داستان و تخیل و روایت و ساختارها و رمزگشایی‌ها را چه کسی روشن می‌کند؟
۸. آیا مستندساز می‌تواند تفسیر و تأویل و کشف و تبیین و روشنگری کند؟

۹. مستندساز به چه میزان حق تغییر دارد؟ آیا مستندساز مطلقاً باید گزارشگری کند؟ در رابطه با طبیعت، صنعت، تجارت، تبلیغات و دیگر زمینه‌ها چگونه؟
۱۰. مخاطب مستندساز کیست؟ چه تعاملی باید رخ دهد؟ و ده‌ها پرسش دیگر!

سینمای مستند در طول دوران پرافت‌وخیز تکاملی خود به همه این پرسش‌ها اندیشیده و پاسخ‌ها داده است و حتی در رویارویی ناخواسته با خیال در سینما، همواره کوشیده است از دایره حقیقت‌گویی و حقیقت‌جویی دور نشود. توانسته است سه‌ضلع اساسی مستندسازی را بر پایه «روش (تکنیک) - محتوا - مخاطب» مجسم کند و سرلوحه خود قرار دهد. علاوه بر این، برای از دست‌ندادن جایگاه خود کوشیده است از دو عنصر بنیادین مؤثر بر پیشرفت بشریت بهره ببرد: الف. «آموزندگی»؛ ب. «خوشایندی».

بر همین اساس می‌توان سینمای مستند را با رویکردهایی به قدمت فرهنگ و نیاز بشر برشمرد و آن را نیز مانند همه هنرها بر دو هدف عمده آموزشی و خوشایندی مبتنی دانست. در بین گونه‌های سینمایی، در این فضا می‌توان سهم سینمای آموزشی را متمایزتر از سینماهای دیگر و با اهدافی ویژه‌تر نسبت به گونه‌های متعدد سینمایی دانست. به نظر می‌رسد سینمای مستند آموزشی را باید با معیارهای معرفت‌شناختی محتوایی مبتنی بر ضلع اصلی آن، یعنی مخاطب، شناخت. این گونه سینمایی پیش از روش و محتوا به مخاطب‌شناسی، زبان‌شناسی، مکان‌شناسی و انواع پیام‌رسان‌های ارتباطی (مستقیم و غیرمستقیم) موظف است. او کیست؟ کجاست؟ چه کار می‌خواهد بکند؟ چگونه؟ از ویژگی‌های این گونه سینمای امین و حقیقت‌گو، پیش‌روی و خطرکنندگی است. برای نیل به این منظور، مستندساز بدون پژوهش‌های

میدانی-اسنادی پیرامون انسان‌شناسی نیازشناختی موفق نخواهد بود. ابزارشناسی و حتی آفریدن ابزارهایی متناسب برای انواع پیام‌رسان‌ها، از ملزومات سینمای مستند آموزشی است. شیوه‌های نوین تعامل با مخاطب (به‌ویژه نوآموزان)، از بدبیهیات و ذات سینمای مستند آموزشی است.

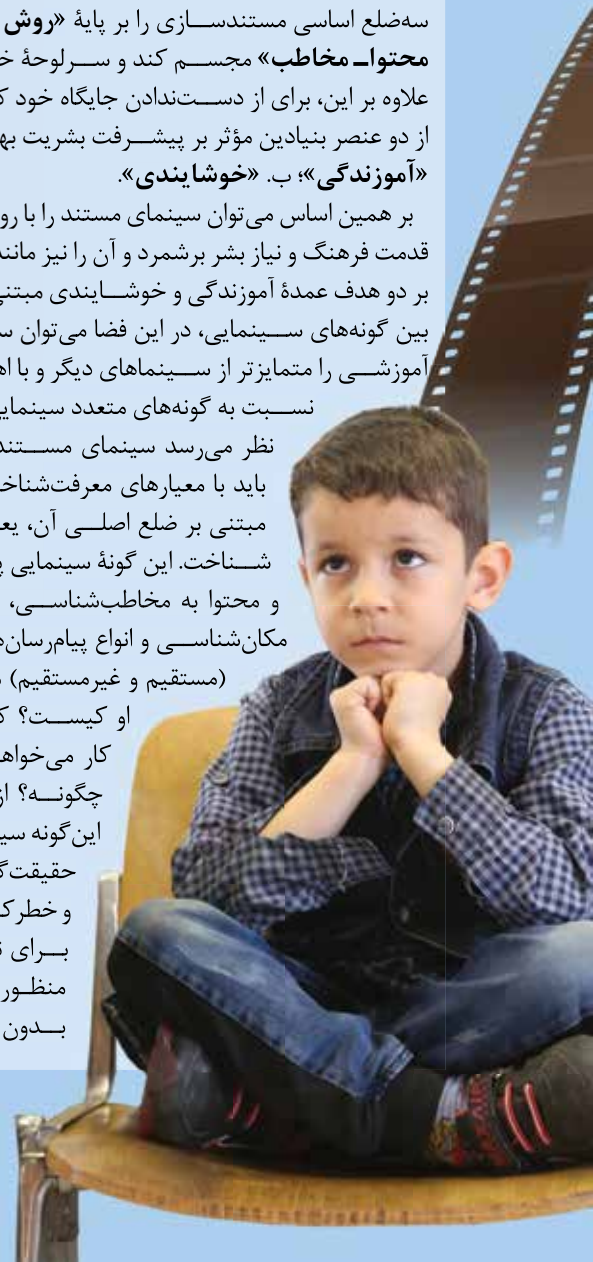
بنابراین، برای رسیدن به این مرحله از تولید سینمای مستند، باید با دو ابزار علمی آشنا بود:

۱. پژوهش‌های روشمند؛ ۲. تولیدات هدفمند.

سینماگر مستند، بدون روش‌شناسی موفق نخواهد بود؛ همچنان که پژوهشگر انسان‌شناسی (فرهنگ‌شناختی، زیست‌شناختی، باستان‌شناختی و زبان‌شناختی)، بدون تکنیک شناختی تولید موفق نخواهد شد. معمولاً در اغلب کشورهای پیشرو این دو ویژگی از لحاظ آموزشی هم‌زمان پی‌ریزی شده‌اند. فیلم‌ساز مستند آموزشی با نقشه راه وارد میدان پژوهش می‌شود و با تولید اثری مطابق با پیشنهادهای (پروپوزالی) دقیق، به خلق فیلم اهتمام می‌ورزد. در این نوع فیلم، هر سه ضلع «روش (تکنیک)، محتوا و مخاطب» مدنظر سازندگان هستند. فیلم‌ساز از پیش می‌داند چه می‌خواهد؟ برای که؟ کجا و چگونه می‌خواهد بگوید. فیلم‌ساز در این نوع فیلم نه می‌تواند و نه باید از خطوط قرمز مخاطب (نوآموز) عبور کند. رسیدن گام‌به‌گام تا اهداف آموزشی طبق پیشنهاد (پروپوزال)، از ضروریات سینمای مستند آموزشی است.

نقش آفرینی پژوهش و نگارش در تولید فیلم مستند

سینمای مستند و تجربی به‌واسطه فیلم‌سازی خوش‌قریحه که دوربین را با تمهیدات فنی (فناوری) و تولید را با پژوهش‌های خلاق (خاستگاه شناختی موضوع) در هم آمیختند، نادیده‌ها و ناشنیده‌ها را به تصویر کشید. آن‌ها با ممارست‌های پیشرو (تجربه، دانش و هنر) در قالب سینمای مستند به بیان مجهولات پرداختند و اثر و نام خود را برای همیشه در تاریخ سینمای مستند به ثبت رساندند. مستندساز در جایگاه هنرمند باید حرف جدیدی را با مخاطب در میان بگذارد. اگر مستندساز با دوربین وارد خانه فردی جانباز می‌شود، یا به دامن طبیعت می‌رود، باید نسبت به دیگر آثار پیشین که در این زمینه‌ها ساخته شده‌اند، حرف تازه‌تری برای گفتن داشته باشد. در واقع باید بر سوابق پیشین متکی باشد و از نظرات منتقدان نسبت به آثار پیشین و اثر خودش بهره‌برداری موضوع‌شناختی به نفع فیلم و جامعه کند. یکی از راهکارهای چنین دستاوردی، پژوهش و نقد و بررسی است. اساساً سینمای مستند فرایندی پژوهش‌محور دارد.

سهم داستان، خیال و حقیقت‌گویی

در فیلم مستند

فیلم‌ساز مستند به جای خیال‌پردازی‌های شگفت‌انگیز، به توصیف وقایع اهتمام می‌ورزد و مستندساز هستی‌شناس به جای توصیف وقایع، به تفسیر و خوانش واقعیت‌ها مبادرت می‌ورزد. سینماگر مستند باید جای خالی داستان را با بازنمایی اطلاعات، نو، پدیدارشناسی، کنش‌های هنرمندانه، تصویرهای درست، چینش اطلاعات در جای خود و زیبایی‌شناختی بصری-ذهنی در هنگام ساخت فیلم پر کند. چگونگی دادن اطلاعات در زمان‌های گوناگون فیلم بسیار مهم است. سینماگر باید فیلم‌های مستندی را که منتقدان و تماشاگران حرفه‌ای نتوانسته یا نخواسته‌اند آن‌ها را در دسته‌بندی‌های داستانی مطلق یا مستند مطلق (مانند طبیعت بی‌جان سهراب، شهید ثالث، و پ مثل پلیکان پرویز کیمیاوی) قرار دهند، با دقت تماشا کنند. فیلم‌های مستند محض و داستانی محض را نیز باید دید و بین این دو به قضاوت نشست و تصمیم به ساخت فیلمی معین گرفت. این به معنای هنری و غیرهنری بودن آثار نیست. اگر فیلم مستند نیز جنبه هنری نداشته باشد، به کاری گزارشی و خبرنگاری تبدیل می‌شود. با این حال، فیلم‌ساز، چه مستند و چه داستانی، باید از مستقیم‌گویی، شعار، بی‌حرفی و حمل اطلاعات بی‌مصرف بپرهیزد.

زمان، ریتم و آهنگ ساخت

در فیلم مستند

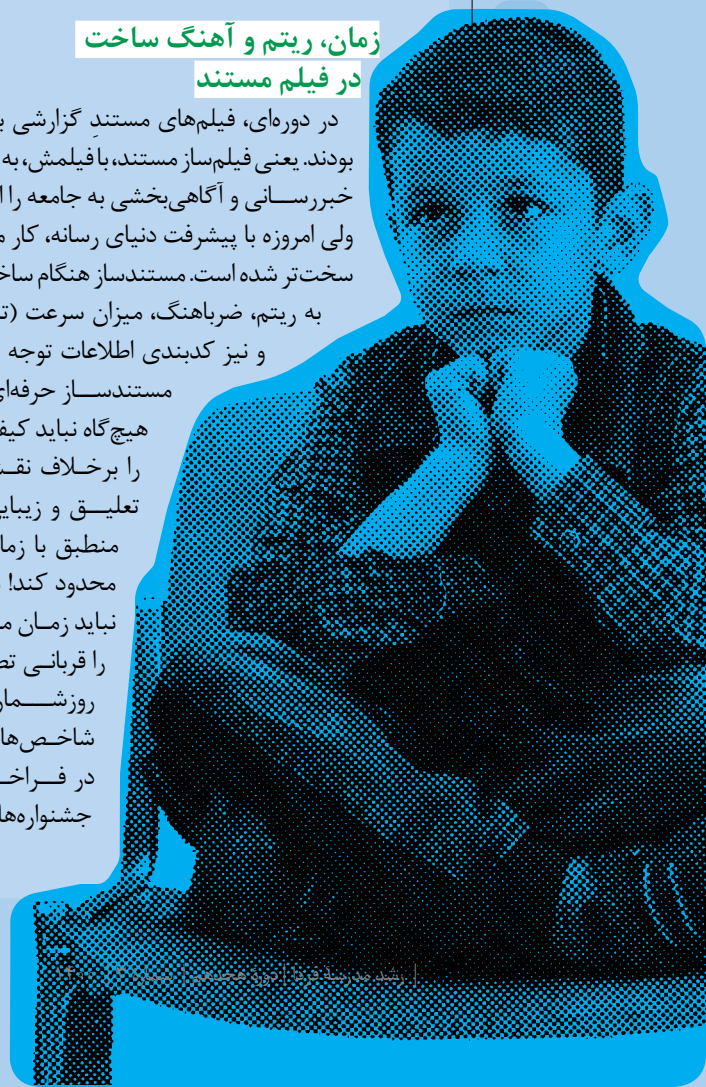
در دوره‌ای، فیلم‌های مستند گزارشی بسیار فراگیر بودند. یعنی فیلم‌ساز مستند، با فیلمش، به نوعی وظیفه خبرنگارسانی و آگاهی‌بخشی به جامعه را انجام می‌داد. ولی امروزه با پیشرفت دنیای رسانه، کار مستندسازی سخت‌تر شده است. مستندساز هنگام ساخت فیلم باید به ریتم، ضرباهنگ، میزان سرعت (تمپوی) فیلم و نیز کدبندی اطلاعات توجه داشته باشد. مستندساز حرفه‌ای و آموزشی هیچ‌گاه نباید کیفیت فیلم را برخلاف نقش‌های مهم تعلیق و زیبایی‌شناسی، منطبق با زمان‌های دیگر محدود کند! به‌ویژه اینکه نباید زمان متناسب فیلم را قربانی تطبیق با هیچ روزشماری، از جمله شاخص‌های اعلام‌شده در فراخوان‌های جشنواره‌ها کند.

جایگاه انسان در فیلم مستند

اصلی‌ترین عنصر و ستون فیلم مستند «انسان» است که می‌توان آن را در رویارویی یا ترکیب با عناصر دیگر مانند طبیعت، کشور، جغرافیای انسانی، تاریخ، افسانه، مذهب، ماورای طبیعت، حیوانات، اشیا و یا هر پدیده‌ای غیرمنتظره مانند سیل، زلزله، طوفان، حمله حیوانات و پرندگان، کاروان‌های شادی (کارناوال‌ها)، سفرها، و هر آنچه انتقالش برای دیگر انسان‌ها جدید و تازه باشد، قرار داد. این نوع نگاه، اگر وارد ذهن مستندساز شود، می‌تواند پیرامون خود را با وسواس و دقت بیشتری نگاه کند و به موضوعاتی کاملاً نو و دست اول برسد. موضوعات اطراف انسان بیش از تعداد انسان‌ها روی کره زمین وجود دارند، اما از دید فیلم‌سازان مستند دور افتاده‌اند. مثلاً آیا تاکنون به این نتیجه رسیده‌اید که رنگ شصت‌ویک درصد از اتومبیل‌های ایران سفید است؟ دلیل این تک‌رنگی چیست؟ کمپانی‌های ایران خودرو یا سایپا تعمد دارند، یا بی‌منظور به رنگ سفید علاقه دارند؟ هر چه هست، اگر با مطالعات آماری روشن شد که شصت‌ویک درصد اتومبیل‌ها سفیدرنگ‌اند، مستندساز باذکاوت نباید نسبت به تأثیرات روانی رنگ‌های سفید و مرگ دیگر رنگ‌ها بر ژن و نزاع‌های خیابانی و طلاق و سردی روابط اجتماعی و آسیب‌های دیگر بی‌تفاوت باشد. یکی از هزاران سوژه جذاب همین است که دست‌مایه فیلمی در زمینه انسان‌شناسی، روان‌شناختی و محیطی خواهد بود و تولید پژوهش‌محور آن می‌تواند دستاوردهای مفیدی برای جامعه و مردم داشته باشد.

فیلم‌های مستندی که می‌توانند الگو باشند

برای فیلم‌سازان مستند پویا، تماشای فیلم‌های مستند با ساختارها، گونه (ژانر)ها و فرم‌های گوناگون ضروری است. بسیاری از فیلم‌سازان موفق ایران و جهان از طریق این آثار شاخص خوب و بد، صاحب جهان‌بینی خارق‌العاده‌ای شده‌اند. بنابراین، دیدن در کنار نقد و آموختن، از واجبات مستندساز پیش‌رو و خلاق شدن است. در این میان و در این مجال کوتاه، دیدن مستندهایی چون «بهترین مجسمه دنیا» ساخته حبیب احمدزاده، برای شناخت فیلم مستند انسان‌شناسی جنگ با گونه طنزآمیز، فیلم مستند «آتلان» به کارگردانی معین کریم‌الدینی، برای آشنایی با مفاهیم انسان‌شناسی بوم‌شناختی، دو فیلم مستند «سگ مغولی» و «اشک شتر» (یا شتر گریان) از ساخته‌های خانم بیامبا سورن داوا، کارگردان مغولی، برای آشنایی با فیلم‌های مستند انسان‌شناسی فرهنگی و انسان‌شناسی هنر محیطی، و فیلم «پلاستیک چینی» برای آشنایی با نگاه فیلم‌ساز سوئدی به انسان و سبک زندگی، به علاقه‌مندان فیلم مستند پیشنهاد می‌شوند.

راه‌های تبدیل محتوای آموزشی به فیلم‌نامه

روح‌الله مالمیر

کارشناس ارشد هنرهای نمایشی

مقدمه

برای آموزگاران، معلمان و استادانی که در کسوت معلمی سکاندار کلاس‌های درس دانش‌آموزان هستند و دغدغه موفقیت در حرفه خود را دارند، همیشه این سؤال مطرح بوده و هست که چگونه کلاس درس خود را مدیریت کنند تا دانش‌آموزان ضمن یادگیری آسان و سریع مطالب آموزشی، احساس خستگی و کسالت نکنند. هیچ معلمی دوست ندارد دانش‌آموزان کلاسش بی‌انگیزه وارد کلاس شوند و با به صدا درآمدن زنگ مدرسه، با عجله و بی‌تاب کلاس درس را ترک کنند. هر معلمی هرچقدر هم در فن بیان و نحوه تدریس مطالب آموزشی مهارت داشته باشد، اگر از ابزارها و وسایل کمک‌آموزشی در تدریس استفاده نکند، فضای کلاسش را با ابرهای خاکستری یکنواختی و خمودگی، تیره و تار می‌کند و سررشته ارتباط متقابل و

زنده با دانش‌آموز را از دست می‌دهد. سال‌های بسیاری است که فیلم به‌عنوان رسانه‌ای دیداری و شنیداری کامل، در کلاس درس به یاری معلمان آمده و هر معلمی که سر سوزن ذوقی داشته، کوشیده است پای این رسانه را به کلاس درسش باز کند و به آن اجازه دهد بخشی از تدریس را برعهده بگیرد؛ چرا که «ویژگی برجسته فیلم این است که دامنه تأثیراتش بسیار گسترده است. فیلم از بسیاری جهات رسانه‌ای بی‌همتاست. استعدادش در واقعیت‌بخشیدن به خیال‌ها و خلق صورت‌های انتزاعی به‌راستی بی‌نظیر است» (مانستربرگ، ۱۳۷۶).

فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی با موضوعات گوناگون، از جمله پیوسته‌های بسته‌های آموزشی هستند که راه یاددهی - یادگیری را برای معلمان و دانش‌آموزان در چهاردیواری کلاس هموار می‌سازند و دانش‌آموزان را

روش‌های تبدیل محتوای آموزشی به فیلم‌نامه از سه طریق مستقیم، غیرمستقیم و اقتباسی انجام می‌شود

با شور و هیجانی وصف‌ناپذیر، سوار بر قطار نور و صدا و تصویر، به مرزهای ناشناخته علم و دانش رهسپار می‌کنند. بسیاری از دست‌اندرکاران چنین فیلم‌هایی شاید اصلاً متوجه نباشند با تولید این آثار چه خدمتی به جامعه علم و دانش می‌کنند و چه لذت ماندگاری را به دانش‌آموزان می‌چشانند. از جمله افراد دست‌اندرکار تولید فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی، خود معلمان و آموزگاران هستند که بنابر تجربه‌هایشان، کاستی‌ها و کمبودهای موجود در کلاس درس را درک می‌کنند و می‌کوشند بعضی از محتواهای آموزشی را در قالب صدا و تصویر به دانش‌آموزان منتقل کنند. از این‌رو ضرورت دارد به مقوله محتوای چنین فیلم‌هایی نگاهی جدی بیندازیم و راه‌های تولید آن‌ها را بررسی کنیم.

محتوای فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی که در کلاس‌های درس دانش‌آموزان هم جنبه تفریحی و هم جنبه آموزشی داشته باشند چیست و از کجا می‌آید؟ آیا برای فراهم آوردن چنین محتوایی مهارت و روش‌های خاصی لازم است و یا هر علاقه‌مندی که کار با دوربین عکاسی یا فیلم‌برداری را می‌داند، می‌تواند چنین محتواهایی را خلق کند؟ مسلم است برای خلق فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی، هرچند کوتاه، به نقشه راه و دستور حرکت نیاز داریم که اصطلاحاً به آن فیلم‌نامه آموزشی^۱ می‌گویند و منظور ما از آن، طرحی است برای ساختن یک فیلم. فیلم‌نامه‌نویس در ساخت فیلم جایگاه مهمی دارد و کمتر تهیه‌کننده و کارگردانی است که عقیده‌ای خلاف این داشته باشد. (بلیکر، آروین آر - ۱۹۸۶)

هیچ فیلمی بدون داشتن فیلم‌نامه کلید نمی‌خورد یا حتی اگر کسی بایگانی از فیلم‌های گرفته‌شده داشته باشد، بدون نقشه‌ای طراحی شده نمی‌تواند به تصویرهای از قبل گرفته‌شده سر و سامان بدهد و آن را به‌عنوان فیلم، در هر گونه و قالبی که باشد، ارائه دهد.

برای معلمان که اهل نوشتن هستند و در کار فیلم‌سازی تجربه دارند، هیچ منبعی بهتر و مطمئن‌تر از محتوای کتاب‌های درسی وجود ندارد. به این دلیل که اگر فیلم تولیدشده آن‌ها در راستای تسهیل در امر آموزش محتواهای کتب درسی باشد، این اثر سالیان سال در کلاس‌های گوناگون برای دانش‌آموزان نمایش داده می‌شود و چه افتخار و موفقیتی از این بهتر که فیلم تولیدشده جنبه کاربردی داشته باشد و هر ساله در یادگیری میلیون‌ها دانش‌آموز تأثیرگذار باشد. از این‌رو،

در این مجال به روش‌های تبدیل محتواهای آموزشی کتاب‌های درسی دانش‌آموزان به فیلم‌نامه‌های علمی، آموزشی و تربیتی می‌پردازیم تا کمکی باشد به افرادی که در صدد یافتن متون مناسب و کاربردی برای تولید فیلم هستند.

روش‌های تبدیل محتواهای آموزشی به فیلم‌نامه

نگارش هر فیلم‌نامه، با هدف آنکه بتوان براساس آن فیلم علمی، آموزشی یا تربیتی تولید کرد، معمولاً به سه روش انجام می‌گیرد:

الف. مستقیم

ب. غیرمستقیم

ج. اقتباسی

الف. روش مستقیم

اولین و ساده‌ترین روش ساخت فیلم‌نامه براساس محتوای کتاب‌های درسی، روش مستقیم است. یعنی فیلم‌نامه براساس عنوان، موضوع و مطالبی که در یکی از درس‌های نگاشته‌شده موجود است، نوشته می‌شود و مطالب تشکیل‌دهنده آن همان مطالبی هستند که دانش‌آموزان در کتاب خود می‌خوانند. برای مثال، به یکی از درس‌های کتاب فارسی دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایی که «روبه و خروس» نام دارد، توجه کنید. چنانچه شخصیت‌های فیلم‌نامه شما همان روبه و خروس و مکان‌ها و گفت‌وگوهای شما همان جملات و عبارات‌های داخل درس باشند، این فیلم‌نامه به روش مستقیم نوشته خواهد شد و دانش‌آموزان با تماشای فیلم آن، همان موضوع، عنوان و پیامی را یاد می‌گیرند که در کتابشان مکتوب و مصور است. بنابراین، استفاده از روش مستقیم برای نگارش فیلم‌نامه‌ای براساس محتوای کتاب‌های درسی، اولین و ساده‌ترین روش در این مسیر است که البته از نظر جنبه‌های هنری و نوآوری، حرفی برای گفتن نخواهد داشت. در متن فیلم‌نامه نوشته‌شده به این روش، خلاقیت و ابتکاری مشاهده نمی‌شود و نویسندگان همانند ماشین، فقط نوشته‌ها و شخصیت‌ها را برای هدایت در مقابل دوربین روی کاغذ منتقل کرده است. خوب است بدانید، فیلمی که براساس این نوع فیلم‌نامه تولید خواهد شد، پیوسته آموزشی تحت عنوان فیلم «کمک درسی» خواهد بود تا «کمک آموزشی» که البته باز هم تماشای آن برای دانش‌آموزان خالی از لطف نخواهد بود.

ب. روش غیرمستقیم

در روش غیرمستقیم تنها موضوع است که بین محتوای کتاب و فیلم‌نامه شما مشترک است. برای مثال،

پرداخت خوب و منطقی که آن هم به نویسندگانی توانمند و چیره‌دست نیازمند است.

در نگارش فیلم‌نامه به روش غیرمستقیم، ما در واقع مصداقی عینی با موضوع و هدف محتوای درسی تولید می‌کنیم و دانش‌آموزان را در مسیر درک و فهم درست از موضوع و دریافت پیام یاری می‌دهیم. اینکه دانش‌آموز در کتاب درسی‌اش می‌خواند جهان امروز با بحران کم‌آبی مواجه است و اگر درست مصرف نکنیم آینده هولناکی پیش رو خواهیم داشت، به‌راحتی باور قلبی در او ایجاد نمی‌کند، اما همین که فیلمی با این موضوع تماشا کند و پس از هم‌ذات‌پنداری با شخصیت‌های فیلم، تشنگی و بحران بی‌آبی را تجربه کند، برای تصحیح رفتار خود تصمیم جدی‌تری خواهد گرفت.

فیلم‌نامه‌هایی که به روش غیرمستقیم و براساس موضوعات درسی نوشته می‌شوند، از نظر خلاقیت و ابتکار بسیار جلوتر و جذاب‌تر از فیلم‌نامه‌هایی هستند که به روش مستقیم نگارش یافته‌اند. تحقیق و پژوهش در فیلم‌نامه‌هایی که به روش غیرمستقیم نوشته می‌شوند نقش بسیار مهمی دارد و هرچقدر تحقیق و پژوهش در خصوص موضوع بیشتر و عمیق‌تر باشد، نتیجه کار تأثیرگذارتر و باورپذیرتر خواهد بود. فیلمی که براساس این نوشته تولید خواهد شد، پیوستی آموزشی تحت عنوان فیلم «کمک آموزشی» خواهد بود و در نظام آموزشی و تعلیم‌وتربیت استقبال بیشتری از آن می‌شود.

ج. روش اقتباسی

سومین روش نگارش فیلم‌نامه براساس محتواهای کتاب درسی، روش اقتباسی است. اقتباس در سینما یعنی نوشتن فیلم‌نامه براساس شعر، داستان، داستان بلند (رمان) یا فیلمی دیگر. در این روش مهم‌ترین نکته‌ای که از نظر اخلاق حرفه‌ای باید رعایت شود، مشخص کردن منبع و مأخذی است که فیلم‌نامه براساس آن نوشته می‌شود. این منبع حتی می‌تواند یک عکس، طنز مصور

به‌عنوان درس شماره ۱۳ کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی توجه کنید؛ «بازیافت». در این درس به نحوه استفاده صحیح از وسایل و استفاده مجدد از وسایل دورریختنی اشاره شده است و روی هیچ موضوع خاصی تأکید نشده است. بنابراین، چنانچه بخواهید به روش غیرمستقیم براساس این درس فیلم‌نامه‌ای بنویسید، موضوع فیلم‌نامه شما بازیافت خواهد بود. بعد از مشخص شدن موضوع فیلم‌نامه شما، اولین قدم، یافتن ایده‌ای خوب و جذاب است. اما برای رسیدن به این مرحله ابتدا باید کار دیگری انجام دهید و آن هم تعیین مخاطب است. فیلمی که شما می‌خواهید فیلم‌نامه‌اش را بنویسید، قرار است برای چه گروهی از دانش‌آموزان نمایش داده شود؟ برای دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی؟ دوره دوم؟ و یا نه. اصلاً شاید قرار است برای بچه‌های پیش‌دبستانی نمایش داده شود!

تعیین گروه مخاطب به شما کمک خواهد کرد در یافتن ایده فیلم‌نامه خود مسیر درستی را انتخاب و طی کنید. بعد از تعیین مخاطب، وقت یافتن «ایده» است؛ آن هم ایده‌ای بکر و سرگرم‌کننده. یکی از دلایل موفقیت فیلم‌های کوتاه یا بلند و حتی سریال‌های تلویزیونی، نوع ایده آن‌هاست. هرچقدر ایده‌ها نو، تازه و بدیع باشند، برای تماشاچیان لذت‌بخش‌تر و جذاب‌تر خواهند بود. همه ما می‌دانیم، سرنوشت انسان‌ها در تولد، زندگی و مرگ مشترک است. یعنی انسان‌ها روزی به دنیا می‌آیند، برای مدتی کوتاه یا طولانی زندگی می‌کنند و بالاخره دیر یا زود به مرگ طبیعی یا غیرطبیعی از زندگی دنیایی خارج می‌شوند. اما این نگاه جست‌وجوگر و خلاق هنرمند است که از چه دریچه‌ای و با چه نگرشی به کشف ایده‌ای دست می‌زند و بعد آن را پرورش می‌دهد تا به طرح و در نهایت به فیلم‌نامه ختم شود.

حالا در این مثال تصور کنید انسانی، بدون آنکه اصلاً به دنیا بیاید، دنیای این جهان را تجربه می‌کند، یا انسانی که به دنیا آمده است، به کار خارق‌العاده‌ای دست می‌زند که مرگش سالیان متمادی به تعویق می‌افتد و یا حتی به اکسیر حیاتی دست می‌یابد که دیگر مرگی برایش نیست. پس تماشای فیلمی که در آن شخصیت اصلی تولد و زندگی‌اش را دارد و قرار نیست هیچ‌وقت بمیرد یا با روشی که ما فعلاً نمی‌دانیم چیست، مرگ خود را برای قرن‌ها تأخیر بیندازد، برای بیننده جذاب، عجیب و غریب خواهد بود. البته باورپذیری اینکه چنین چیزی اصلاً امکان دارد یا خیر، به خلاقیت و قدرت هنری نویسنده بستگی دارد؛ چرا که حتماً شما هم این جمله را شنیده‌اید که «در فیلم ناممکن‌ها ممکن می‌شوند.» منتهی به شرط

برای معلمانی که
اهل نوشتن هستند
و در
کار فیلم‌سازی
تجربه دارند،
هیچ منبعی بهتر
و مطمئن‌تر از
محتوای کتاب‌های
درسی وجود ندارد

(کاریکاتور) یا آگهی (پوستر) باشد. این روش در واقع تلفیقی از روش مستقیم و غیرمستقیم است. در روش اقتباسی، با وسعت گسترده‌تری با موضوع، مطالب و مفاهیم داخل درس سروکار داریم. یعنی فیلم تولیدشده ما هم مطالب داخل کتاب را شامل می‌شود و هم مطالب تازه‌تر و بیشتری را نشان می‌دهد. به قول معروف، محتوای درسی را شاخ و برگ بیشتری می‌دهیم تا لذت خنکای آن و شیرینی میوه‌های آن برای دانش‌آموزان دوچندان شود. برای مثال به درس «روبه و زاغ» در پایه چهارم ابتدایی اشاره می‌کنیم. بعید است کسی باشد که ماجرای روبه و زاغ را نخوانده یا نشنیده باشد. در شعر روبه و زاغ که خود آن هم نوعی اقتباس و بازآفرینی نظم‌گونه است، زاغ بخت‌برگشته قالبی پنیر به دهان می‌گیرد و بر شاخه درختی می‌نشیند تا آن را نوش جان کند. روبه حيله‌گر از راه می‌رسد و با روشی که در آن استاد است، قالب پنیر را از او می‌رباید و می‌رود. این کل ماجرای روبه و زاغ است. حالا اگر ما بخواهیم فیلم‌نامه‌ای اقتباسی براساس این درس بنویسیم، چه باید بکنیم؟ مخاطب که معلوم است. دانش‌آموزان پایه چهارم دبستان هستند. البته فیلم قابل تعمیم به پایه‌های پایین‌تر هم هست. پس باید به دنبال ایده‌های نو و جذاب باشیم.

تصور کنید در جنگلی که حیوانات آن به امکانات امروزی مثل دوربین، اینترنت و گوشی همراه مجهز هستند، ناگهان رسانه‌ها از زاعی خبر می‌دهند که در فراخوانی عمومی، همه روبه‌ها جنگل را به مبارزه می‌طلبند و تصمیم گرفته است در مبارزه‌ای عجیب و غریب انتقام جد پدری پدربزرگ مادر بزرگش را بگیرد. حال سؤال اینجاست، مگر بر جد پدری پدربزرگ مادر بزرگ این زاع چه ظلمی رفته است که زاع بعد از قرن‌ها می‌خواهد انتقام او را بگیرد؟ خب معلوم است، جد پدری پدربزرگ مادر بزرگ این زاع همان کسی بوده که فریب روبه‌ها آن روزگار را خورده و قالب پنیرش را از دست داده و احتمالاً در آن جریان قحطی و گرانی ارزاق، بر اثر گرسنگی جان به جان آفرین تسلیم کرده است. این ایده می‌تواند فکر اولیه فیلم‌نامه‌ای اقتباسی براساس درس معروف روبه و زاغ باشد که حالا قرار است دانش‌آموزان در فیلمی که قرار است بر این اساس تولید شود، با شخصیت‌های بیشتر، ماجراهای بیشتر و مطالب بیشتری آشنا شوند. اما در آن هم باز همان ماجرای

اولیه که فریب خوردن کلاغ از روبه است، نشان داده می‌شود. در این روش از اقتباس، ماجرای فریب خوردن زاع از روبه مطرح و نشان داده می‌شود، اما نوعی دیگر از اقتباس نیز وجود دارد که ماجرای اصلی در آن نشان داده نمی‌شود، اما موضوع و زمینه فیلم ذهن مخاطب را به منبع استفاده‌شده هدایت می‌کند. برای آشنایی بیشتر با این روش می‌توانید به فیلم‌نامه «بوم سفید» در کتاب «زمینی به اندازه پوست یک گاو»^۲ مراجعه کنید. در این کتاب، فیلم‌نامه «بوم سفید» به روش اقتباسی غیرمستقیم، براساس درس «آوای گنجشکان» کتاب فارسی پایه ششم دبستان نوشته شده است که در آن هیچ اشاره‌ای به عنوان، شخصیت‌ها، گفت‌وگوها و مکان موجود در کتاب فارسی نشده است، اما خواننده با بررسی منبع مورد اقتباس و متن فیلم‌نامه موجود، به لذت اقتباس غیرمستقیم پی خواهد برد.

برای آشنایی بیشتر با روش‌های نگارش فیلم‌نامه براساس محتواهای درسی و آموزشی، لازم است نمونه فیلم‌های تولید شده از این قبیل را بارها و بارها ببینید و فیلم‌نامه‌های آن‌ها را براساس محتوای اولیه، تحلیل و بررسی کنید. البته شکی نیست، شما زمانی در نگارش یک فیلم‌نامه خوب مهارت پیدا خواهید کرد که ضمن تماشای دقیق نمونه‌های تولید شده، با انواع قالب‌های فیلم نیز آشنایی پیدا کنید. برای ورود به این مبحث، همین مقدار اشاره می‌کنیم که فیلم‌ها معمولاً در یکی از قالب‌های داستانی واقعی، داستانی پویانمایی، مستند و مستند علمی - آموزشی تولید می‌شوند و فیلم‌هایی که خارج از این قالب‌ها تولید شوند، از نظر روش، محتوا و قالب‌های زیباشناختی از ارزش کمتری برخوردارند.

پی‌نوشت‌ها

1. Educational and Scientific Films

۲. «زمینی به اندازه پوست یک گاو»، مالمیر، روح‌الله، انتشارات منادی تربیت، ۱۳۹۶.

منابع

۱. بلکر، آروین آر. «عناصر فیلم‌نامه‌نویسی». ترجمه محمد گذرآبادی. انتشارات هرمس. چاپ سوم. ۱۳۹۱.
۲. هوگو مانستربرگ. «نظریه‌های زیباشناسی فیلم» (مجموعه مقالات). بنیاد سینمایی فارابی. ۱۳۷۶.
۳. روح‌الله عباس‌خوانی. «آشنایی با فیلم آموزشی». معاونت فناوری ارتباطات و اطلاعات آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
۴. کتاب فارسی پایه دوم ابتدایی. درس روبه و خروس. صفحه ۱۱۲.
۵. کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی. درس باز یافت. صفحه ۴۰.
۶. کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی. درس روبه و زاغ. صفحه ۳۴.

کارگاه ساختار فیلم

احسان صباغی

دکترای برنامه‌ریزی درسی

«فیلم اساساً یک مجموعه تصویر متحرک همراه با صدا (یا بدون صدا) است که بر اساس هدفی (اهدافی) مشخص، در زمانی معین برای مخاطب نمایش داده شود و در فرایندی تعاملی به یادگیری یا ساخت دانش در مخاطب منجر خواهد شد.»

فرایند تعاملی در این تعریف اشاره به این دارد که این یادگیری احتمالاً یک‌طرفه و به‌صورت انتقال دانش نیست؛

هرچند فیلم به‌نوعی تعاملی و فعال نیست، ولی نوع ساخت و شکل استفاده از آن در آموزش می‌تواند سبب شود فیلم به سمت رسانه‌ای تعاملی شدن حرکت کند. در سیستم تعاملی، عمل متقابل اتفاق می‌افتد. برخلاف علم رایج در گذشته که رابطه بین دو جزء و یا دو عنصر اجباراً یک عامل ساده علت و معلولی عنصر A بر عنصر B است، رفتار تعاملی بیانگر عمل دوجانبه از A بر B و B بر A است.

رابطه $A \leftrightarrow B$ به‌جای رابطه $A \rightarrow B$

و در صورت وجود عناصر متعدد، این روابط تعاملی بین بقیه عناصر هم به وجود می‌آید. همچنین، درجه پیچیدگی یک ساختار به تعداد عناصر آن و تعداد نوع روابطی بستگی دارد که این عناصر را به هم مرتبط می‌کنند و نیز به تأثیر متقابل و رفتار عناصر ساختارهای دیگری که این ساختار را

تعریف پدیده‌ها، به‌خصوص اگر مقوله‌هایی هنری باشند، بسیار سخت است، چون هنر اساساً جزو شاه‌واژه‌هایی است که به نظر می‌رسد تعریف‌ناپذیرند. اما برای انسان مشکل است که به‌صورت انفعالی در مقابل پدیده‌ها قرار گیرد. بنابراین، سعی دارد آن‌ها را تعریف و ساختارشان را کشف کند یا خود ساختار یا تعریفی جدید بنا نهد و به‌گونه‌ای آن را کاربردی کند. بر همین اساس، در این قسمت تعریفی از فیلم آمده است که مبنای آن یک ساختار کلی است تا مخاطب قادر باشد تعریف‌هایی را که از اجزا و عناصر این ساختار خواهد شد طبقه‌بندی کند و بتواند جای آن را در تعریف مورد نظر بیابد و در نتیجه زودتر به یادگیری موردنظر نزدیک شود.

«فیلم اساساً یک مجموعه تصویر متحرک همراه با صدا (یا بدون صدا) است که بر اساس هدفی (اهدافی) مشخص، در زمانی معین برای مخاطب نمایش داده شود.»

بر اساس این تعریف شش عامل مهم در ساخت فیلم مشخص می‌شود: مخاطب؛ نمایش (درام)؛ تصویرهای متحرک؛ اهداف؛ زمان؛ صدا.

توجه‌نکردن به هریک از این عناصر، فیلم را از مسیر اصلی خود دور خواهد کرد. این تعریف را می‌توان به‌گونه‌ای گسترده‌تر برای فیلم آموزشی هم بیان کرد. بدین‌صورت که عناصر یادگیری و ساخت دانش را نیز به آن افزود.

آموزش می‌تواند سبب شود فیلم به سمت رسانه‌ای تعاملی شدن حرکت کند

پدید آوردند. اما تحقیقات بعدی نشان داد بین آموزش سنتی و آموزشی که با کمک این گونه رسانه‌ها انجام می‌شد، تفاوت قابل توجهی وجود ندارد. در واقع، در این دوره فیلم‌ها مخصوص دستگاه‌هایی که در مدرسه‌ها بودند تولید می‌شدند؛ بدون توجه به ویژگی‌های یادگیری و روان‌شناسی مخاطب و مراحل رشد فراگیرندگان^۱. این مسئله در تولید فیلم‌های آموزشی ایرانی به گونه‌ای دیگر مشاهده می‌شد. یعنی فیلم به جای مخاطب‌محور بودن، کارشناس‌محور و مدیرمحور بود. یعنی فیلم‌ها برای خوشایند مدیران یا کارشناسان تولید می‌شدند.

بعد از جنگ جهانی برای افزایش کارایی روش‌های تعلیم و تربیت فعالیت‌های زیادی انجام شد تا دانش‌آموزان بتوانند بدون احتیاج به افزایش معلمان تحت آموزش قرار گیرند. یکی از دستاوردهای این حرکت، پیشرفت ابزارهای آموزش جمعی و استفاده از فیلم، رادیو، تلویزیون همگانی، تلویزیون مدار بسته و تلویزیون کابلی بود. به نظر می‌رسد، نهضت آموزش جمعی در ابتدای فعالیتش موفق نبود، زیرا تدریس به وسیله تلویزیون، برای دسترسی به اغلب اهداف شناختی، نگرشی و حرکتی مناسب نبود و دانش‌آموزان را منفعل و غیرفعال بار می‌آورد و به دلیل محدودیت‌های ذاتی و تا حدی هزینه سرسام‌آور نگهداری و استفاده از این وسایل، غالباً شبکه‌های کابلی تلویزیون آموزشی که به صورتی گسترده به وجود آمدند، تعطیل شدند یا به‌طور مؤثر از فعالیتشان کاسته شد. اما پخش برنامه‌های آموزشی مدار باز ادامه پیدا کرد. همچنین، سیر تحول فناوری آموزشی به سوی رفتارگرایی^۲ باعث شد تکنیک‌های یادگیری در دهه پنجاه میلادی به سوی **یادگیری انفرادی و بسته‌های آموزشی** و استفاده از وسایل آموزش برنامه‌ای سوق پیدا کند. اما این روش‌ها محدودیت‌هایی داشتند که مهم‌ترین آن‌ها محدودیت ناشی از خود شخصی بود و سبب می‌شد دانش‌آموزان نتوانند با همدیگر ارتباط تعاملی برقرار کنند و قادر به توسعه مهارت‌های گروهی از قبیل مهارت‌های بین‌شخصی نباشند. در نتیجه، روان‌شناسان انسان‌گرا با طرح **یادگیری گروهی** و تعامل افراد با یکدیگر در گروه‌های کوچک، و با استفاده از روش‌های پویایی گروهی در جریان تدریس، راه را برای آموزش گروهی باز کردند.

تمام این موارد باعث شدند از اهمیت فیلم آموزشی کاسته شود و به نقش رسانه‌هایی که با مخاطب تعامل بیشتری دارند، مانند نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای الکترونیکی، توجه بیشتری شود.

تا سال‌ها به نظریه سیستمی به‌عنوان پایه و اساس فناوری آموزشی نگریسته می‌شد. اکنون نیز بسیاری به آن اعتقاد دارند. بر همین مبنا، فناوران آموزشی را مهندسان طراحی آموزشی می‌نامیدند. این دیدگاه‌ها که حاصل نگاه به رویکرد **نوگرایی (مدرنیتیه)** در یادگیری بود، با چالش جدی

احاطه کرده‌اند. وقتی یک ساختار به سمت نظامی پیچیده میل می‌کند، دچار روابط **غیرمتمركز** و از پایین به بالا و رفت و برگشتی و یا روابط تودرتو، غیرخطی و نبود قطعیت (ورود به شرایط پست‌مدرن) می‌شود.

دو عنصر دیگر اضافه‌شده به این تعریف، یعنی **یادگیری و ساخت دانش**، که از مفاهیم پایه‌ای روان‌شناسی تربیتی هستند، در منابع مربوط به آن همچون روان‌شناسی رفتارگرایی، شناخت‌گرایی، انسان‌گرایی و دیدگاه‌های روان‌شناسی ساختن‌گرایی یا سازندگی توضیح داده شده‌اند و در اینجا با فرض اطلاع خواننده، از توضیح این مباحث صرف‌نظر شده است. مخاطب در صورت نیاز می‌تواند به کتاب‌های مرتبط مراجعه کند. ولی در عین حال به نظر می‌رسد قبل از بازنمایی عناصر موجود در تعریف فیلم، بیان مطالبی درباره سیر تحول نگرش به فیلم‌های آموزشی در ارتباط با فناوری آموزشی مثمر‌تر باشد.

پس از سال‌های ۱۹۰۰، کارخانه‌های تولید نورافکن (پروژکتور) نمایش فیلم دست به تولید انبوه نورافکن‌های نمایش فیلم زدند که به تدریج قابلیت ارائه تصویر همراه با صدا را نیز به دست آوردند. این وسایل و ابزار (دیدگاه ابزاری) به تدریج به مدرسه‌ها رسوخ یافتند و بازار خوبی برای تولیدکنندگانشان

پی‌نوشت‌ها

۱. دیدگاه رشدگرا رویکردی در روان‌شناسی است که اعتقاد دارد انسان مراحل مشخصی از رشد «شناختی، شخصیتی و اخلاقی» را طی می‌کند. رشدگرایان معتقدند، در طی مراحل رشد، این سه بعد با یکدیگر ارتباط متقابل دارند و توجه به یک بعد نباید باعث حذف ابعاد دیگر شود. این دیدگاه با نظرات اندیشمندانی چون ژان پیاژه، لورنس کهلبرگ و اریک اریکسون پشتیبانی می‌شود. یکی از موارد مهمی که پیاژه در ارتباط با رشد مطرح می‌کند، مراحل تفکر عینی و تفکر انتزاعی هستند (و اهمیت به اینکه یادگیرنده در کدام مرحله از مراحل رشد و تفکر قرار دارد) که این موضوع در بیشتر فیلم‌های آموزشی، به دلیل اطلاع نداشتن فیلم‌سازان آموزشی از مباحث روان‌شناسی، رعایت نمی‌شود. این گروه از فیلم‌سازان معمولاً اعتقاد دارند باید فراگیرندگان را آموزش داد تا مفاهیم موردنظر آنان را از نظر محتوا و بصری بفهمند و مشکل از فراگیرندگان است. اما به نظر می‌رسد کلاس آموزشی برای دست‌اندرکاران ساخت این گونه فیلم‌ها در ارتباط با مباحث روان‌شناسی یادگیری کارگشا تر باشد و آن‌ها به آموزش نیاز بیشتری دارند.

۲. پس از اینکه پژوهشگران تعلیم‌وتربیت متوجه شدند هدف از تعلیم‌وتربیت ایجاد یادگیری در دانش‌آموزان است و انتقال دانش یا پیام، موضوع اصلی تعلیم‌وتربیت نیست، مخاطب در مرکز تعلیم‌وتربیت قرار گرفت و دید ابزاری کارکرد خود را به نسبت زیادی از دست داد. در نتیجه در تمامی زمینه‌های مربوط به تعلیم‌وتربیت، مباحث مربوط به روان‌شناسی یادگیری که نشان می‌داد یادگیری در مخاطب چگونه اتفاق می‌افتد، گسترش یافت.

۳. همچنین، رفتارگرایی به پیدایش رویکردی به نام «آموزش‌وپرورش قابلیت‌مدار» در تعلیم‌وتربیت انجامید که در آن نتایج مطلوب یادگیری که مقاصد خاص آموزشی بودند، پیشاپیش به‌عنوان هدف‌های رفتاری مشخص می‌شدند. همچنین، معیارها و ملاک‌هایی به‌عنوان سطح استاندارد موفقیت تعریف می‌شدند که از آن‌ها ارزشیابی انجام می‌شد.

پسانوگراها (پست‌مدرن‌ها) روبه‌رو شد.

دیدگاه مدرنیته که تحت تأثیر آموزه‌های مثبت‌گرایی و عصر روشنگری قرار دارد، پیشرفت دانش را در گستره مشاهده علمی می‌داند و واقعیت را بر اساس انطباق دانش با قوانین طبیعی تفسیر می‌کند. دیدگاه‌های منشعب از این رویکرد اعتقاد دارند، دانش خارج از ذهن یادگیرنده است و وظیفه تعلیم‌وتربیت انتقال این اطلاعات به یادگیرنده است. در نتیجه رسانه‌ها و فیلم‌ها می‌توانند در انتقال اطلاعات به یادگیرندگان به کار روند. ولی پست‌مدرن‌ها در مقابل این دیدگاه قرار می‌گیرند و معتقدند ادراک فرایند است و بر محور معنی می‌چرخد و فرد موقعی چیزی را درک می‌کند که با هدف‌های او هماهنگ باشد. در نتیجه، این دیدگاه بر فعالیت یادگیرنده در ساخت دانش تأکید دارد و به برداشت مخاطب از رسانه و به تبع آن فیلم آموزشی و ساخت مفهوم در ذهن مخاطب معتقد است و بیشتر به فعالیت گروهی (مثل سازنده‌گرایی اجتماعی ویگوتسکی) و فردی (مثل سازنده‌گرایی فردی پیاژه) که به ساخت دانش و ساخت معنای ذهنی توسط خود فرد منجر می‌شود، تأکید دارد.

علاوه بر این، از منظر پست‌مدرن، ورود اینترنت به دنیای کلاس بر روابط درون و بیرون کلاس و جریان و ساخت رابطه‌ها تأثیر می‌گذارد. از زمانی که اینترنت و سایر فناوری‌های آموزشی وارد مدرسه و اجتماع یادگیری شده‌اند، مرزهای ساختاری و محتوایی برنامه‌های درسی و آموزشی را دگرگون کرده‌اند. اینترنت مسیر بزرگراه‌های اطلاعاتی را از انحصار دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و مراکز کاملاً تخصصی علمی و پژوهشی خارج کرده و به‌سوی مراکز علمی کوچک‌تر نظیر کافی‌نت‌ها، خانه‌ها یا هر مکان دیگری کشیده است؛ به‌طوری که هر فرد می‌تواند بدون مکان و زمان از پیش تعیین‌شده‌ای، به آموزش یا تولید دانش اقدام کند. فناوری اینترنت برقراری هزاران تماس مستقیم از راه دور را سبب شده است و در این شرایط نقش معلمان و دانش‌آموزان پی‌درپی عوض می‌شود. همچنین، با توجه به نیاز کاربران، بسیاری از هدف‌ها در لحظه تعیین می‌شوند و مباحثی چون پیام‌ها و رسانه‌های مناسب انتقال‌دهنده و استفاده از نرم‌افزارهای از پیش طراحی شده و زمان‌بندی شده و دقیق و مواردی چون این‌ها در برزخ پست‌مدرنیسم، شتابان به‌سوی چاره‌اندیشی‌های نو در حال حرکت هستند. در این میان، نقش مستقل تلویزیون آموزشی و فیلم‌های آموزشی کمتر می‌شود، طوری که آن‌ها در دل برنامه‌های اینترنتی و نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای تعاملی قرار گرفته‌اند و فیلم‌ها در شکل‌های جدیدتری مثل استفاده از فیلم در روش آموزش معکوس، آموزش سیار و کتاب‌های الکترونیکی قابل‌دسترس در همه‌جا و شبکه‌ها و گروه‌های الکترونیکی ارائه می‌شوند.

فیلم، مسیر هموار یادگیری

زهرا علی اکبری

دکترای مدیریت آموزشی

**تماشای
ویدئوهایی که
زیرنویس دارند،
به طور قابل
ملاحظه‌ای مهارت
خواندن و نوشتن
را در دانش‌آموزان
بهبود می‌بخشد**

توانسته است موانع یادگیری متنی را در همهٔ زمینه‌ها پشت‌سر بگذارد.

با وجود این‌ها، تأییدی علمی وجود ندارد که فیلم‌ها می‌توانند روش آموزشی مناسبی باشند. هنوز مشکلاتی در این مسیر وجود دارند. نسل قدیمی با جنبه‌های آموزشی جهان سینما کنار نیامده‌اند و بسیاری از والدین این تصور را دارند که نمایش فیلم نوعی آموزش ناکافی برای فرزندانشان است.

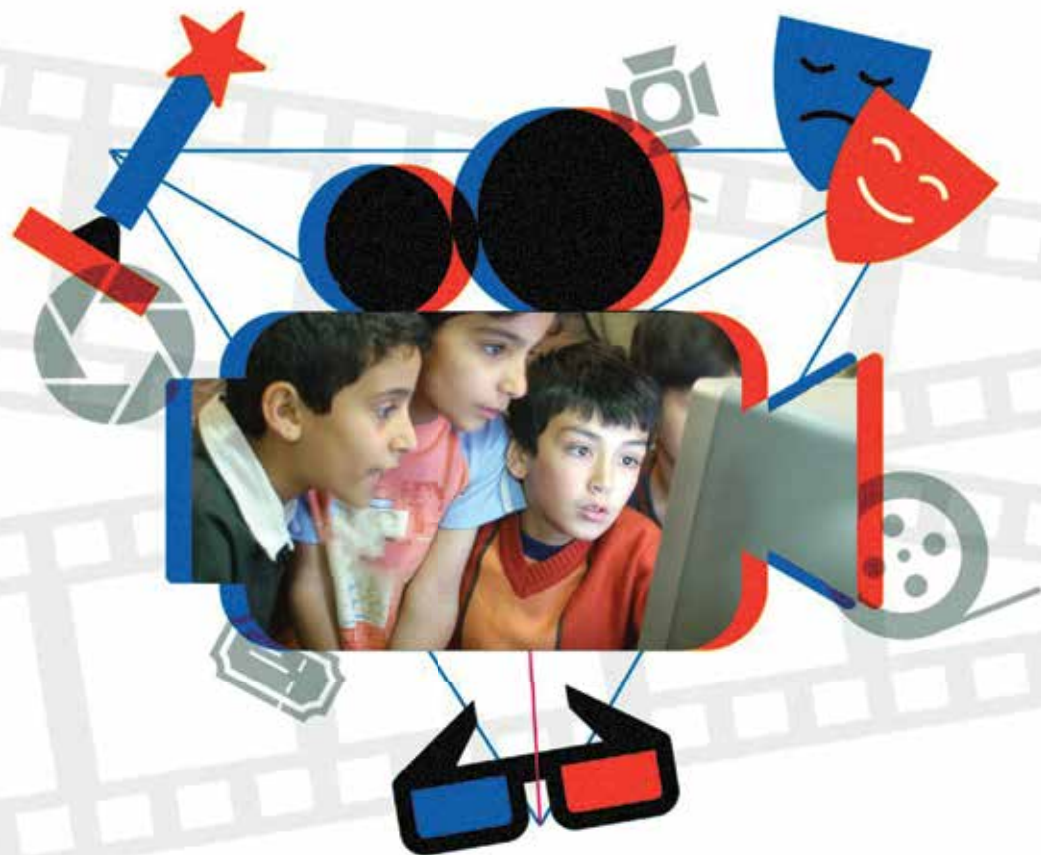
با وجود آنکه بیشتر ما برای لذت بردن فیلم می‌بینیم، اما از زاویهٔ دیگر، فیلم‌ها برای کمک به دانش‌آموزان در راستای درک مطالب آموزشی خارج از محیط کلاس درس و مدرسه منبعی عالی از آموزش محسوب می‌شوند. در اینجا به دلیل مجال اندک، تنها به چند دلیل در این باره اشاره خواهد شد. هر دانش‌آموز سبک یادگیری منحصر به فرد خود را دارد. گاهی یادگیری شنیداری یا یادگیری از طریق خواندن برای دانش‌آموزان به راحتی به دست نمی‌آید. فیلم برای فراگیرندگان بصری منبع بسیار خوبی است، زیرا آن‌ها را قادر می‌کند مفاهیم را بدون موانع یادگیری درک کنند. فیلم به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد زندگی را از دیدگاه‌های مختلف ببینند. درست مانند کتاب، فیلم به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد از زندگی شخصیت‌های گوناگون، تفاوت دیدگاه آن‌ها و نحوهٔ برخوردشان با موقعیت‌های خاص، درس بگیرند. فیلم می‌تواند به دانش‌آموزان نشان دهد چگونه افراد در نقاط مختلف جهان زندگی خود را می‌گذرانند. این شیوه می‌تواند به‌ویژه در موضوعاتی مانند جغرافیا و مطالعات اجتماعی مفید باشد. فیلم برای درک رویدادهای تاریخی کمک بصری می‌کند. وقتی دانش‌آموزان در کلاس درس با تاریخ آشنا می‌شوند، نمی‌توانند به راحتی درک کنند از یک موقعیت تاریخی چه احساسی دارند. فیلم خارجی هم می‌تواند به آموزش زبان کمک کند. برای مثال، هنگامی که دانش‌آموزان در حال یادگیری زبان جدیدی مانند فرانسوی هستند، دیدن فیلم به زبان فرانسوی به آن‌ها کمک می‌کند و سعی می‌کنند تا آنجا که ممکن است فیلم را دنبال کنند تا بتوانند هر آنچه را آموخته‌اند به کار گیرند.

ما در جهان امروز با رسانه‌های اجتماعی احاطه شده‌ایم و بخش عمده‌ای از وقت روزانه‌مان صرف تماشای فیلم یا

امروزه با وجود پیشرفت‌های بشر در عرصهٔ فناوری اطلاعات و ارتباطات، رویکرد آموزش از روش‌های سنتی فراتر رفته و از فناوری برای انتقال دانش به‌عنوان یک ابزار و امکان آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری استفاده می‌شود. با توجه به اینکه کتاب‌های درسی غالباً نمی‌توانند دانش‌آموزان را به خود جلب کنند، ترکیب یادگیری با جذابیت‌ها و منابعی سرگرم‌کننده، همچون فیلم آموزشی، راه‌حلی ایده‌آل برای دریافت نتایج بهتر به نظر می‌رسد.

هرچند استفاده از فیلم برای آموزش ممکن است چالش برانگیز باشد، اما وقتی به شیوهٔ مناسب اجرا شود، می‌تواند مزایای بی‌شماری داشته باشد. برخلاف متون درسی، فیلم آموزشی و اجتماعی دانش‌آموزان را قادر می‌سازد به شیوهٔ بصری یاد بگیرند. به‌عنوان مثال، فیلم «گاندی» به دانش‌آموز اجازه می‌دهد زندگی **مهاتما گاندی**، شخصیت برجسته در کتاب‌های تاریخ را مشاهده کند. قطعه فیلم‌ها و فیلم‌های تاریخی، نسبت به جملات کتاب درسی، درک بیشتری از زمان، عصر و همچنین شیوهٔ زندگی شخصیت‌های تاریخی ارائه می‌دهند.

علاقه و انگیزه عاملی مهم در یادگیری است. در سطح آموزش عمومی، بسیاری از دانش‌آموزان به تماشای فیلم‌ها بهتر از خواندن محتوای درسی پاسخ می‌دهند. این به علاقه‌مندی یادگیری کمک می‌کند و از حواس پرتی می‌کاهد. این شرایط، به‌ویژه برای دانش‌آموزانی که انگیزه ندارند و دیدن فیلم‌ها را بر کلمات نوشته‌شده در کتاب‌های درسی ترجیح می‌دهند، مؤثر است. تماشای ویدئوهایی که زیرنویس دارند، به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای مهارت خواندن و نوشتن را در دانش‌آموزان بهبود بخشیده است. حتی کسانی که اختلالات شدید یادگیری دارند، به فیلم‌ها واکنش نشان داده‌اند و توانسته‌اند با آن‌ها ارتباط برقرار کنند. بنابراین، برای برخی از آنان، یادگیری از طریق فیلم در واقع روشی قابل قبول و ارزشمند است. با افزایش روزافزون صنایع فیلم‌سازی، فیلم‌های بیشتری با توجه به زمینه‌ها و علاقه‌های مردم در سراسر جهان تهیه می‌شود. فیلم را می‌توان به‌عنوان «زبانی جهانی» در نظر گرفت که

فناوری در چند دهه گذشته با سرعت بسیار زیادی پیشرفت کرده است و فیلم‌ها مفاهیم جدید علوم و جدیدترین فناوری را به دانش‌آموزان معرفی می‌کنند. علاوه بر محتوایی که معلمان می‌خواهند دانش‌آموزان به‌طور فعال یاد بگیرند، دانش‌آموزانی که فیلم تماشا می‌کنند، از یادگیری غیرفعال زیادی برخوردارند که ممکن است دقیقاً به موضوع یا حوزه مورد بحث مربوط نباشد، اما از جهت دیگر برای آن‌ها مفید است.

روش سنتی آموزش که در آن معلمان با استفاده از کتاب درسی به دانش‌آموزان کلاس آموزش می‌دهند، معایب خاصی دارد. بر خلاف آن، نمایش فیلم به دانش‌آموزان، نه تنها یک تجربه جدید و منحصربه‌فرد را برای آن‌ها فراهم می‌کند، بلکه کار معلم را نیز آسان می‌کند، زیرا دانش‌آموزان یادگیرندگانی فعال می‌شوند. از این رو، بدیهی است که فیلم‌ها اهمیت آموزشی زیادی دارند. آن‌ها جالب و هیجان‌انگیزند و به این ترتیب توانایی یادگیری دانش‌آموزان را بهینه می‌کنند. فیلم‌ها ابزارهای یادگیری خوبی هستند، به‌ویژه برای دانش‌آموزان اوتیسم. بنابراین، مدرسه‌ها باید تدابیری را اتخاذ کنند که فیلم جزو ضروری و منظم روش‌شناسی آموزشی در مدرسه باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. TikTok
2. WhatsApp
3. Youtube
4. QR Cods

آهنگ می‌شود. تلفن‌ها و اپ‌تاپ‌های ما با انواع و اقسام فیلم‌ها در انواع شبکه‌های اجتماعی از تیک‌تاک^۱ گرفته تا واتس‌آپ^۲ و یوتیوب^۳ بمباران می‌شوند. اگر بخواهیم از روش آموزشی قدیمی استفاده کنیم که کاملاً بر آموزش کلاس درس مبتنی بود و از تصویرهای متحرک بسیار کم استفاده می‌کرد، دانش‌آموزان علاقه خود را به مطالعه از دست خواهند داد. از همه مهم‌تر، آن‌ها قادر نخواهند بود با مدل آموزشی ارتباط برقرار کنند، زیرا این امر با فعالیت‌های روزانه که به آن عادت دارند، کاملاً مغایرت دارد. به‌جای متقاعد کردن دانش‌آموزان به مطالعه صرف کتاب درسی، یک روش مؤثرتر می‌تواند مدل آموزشی را احیا کند، به‌گونه‌ای که با سبک زندگی نوین دانش‌آموزان سازگار شود. برای مثال، در سال تحصیلی ۱۴۰۰ برای نخستین بار دانش‌آموزان از رمزبندهای پاسخ سریع^۴ استفاده می‌کنند. با این فناوری، آنان می‌توانند با پویش (اسکن) رمزبنده موجود در صفحات کتاب، به محل ذخیره محتوای مربوط بروند و محتوای مورد نظر را مشاهده کنند.

مزایای فیلم برای یادگیرندگان «با نیازهای ویژه»، از جمله دانش‌آموزان اوتیستیک نیز قابل قبول است. آموزش یادگیرندگان اوتیسم با استفاده از فیلم، روشی بسیار مفید برای برانگیختن واکنش احساسی در آن‌هاست. ارائه گفت‌وگو، آهنگ پس‌زمینه و ترکیب طیف وسیعی از عناصر کمک می‌کند آن‌ها با خط داستانی ارتباط داشته باشند و پاسخ احساسی حاصل از طریق لبخند زدن، خندیدن یا حتی گاهی گریه کردن در آن‌ها آشکار می‌شود. در هر صورت، این تجربه برای دانش‌آموز به‌یادماندنی خواهد شد و یادگیری و آموزش را ارتقا می‌بخشد.

رمزینه و فیلم‌های آموزشی

زهراسادات موسوی
تحلیلگر آموزشی

در مطالعه حاضر، پس از نظرسنجی از حدود هزار نفر از معلمان سراسر کشور، نتایج زیر به دست آمد:

۱. سابقه آموزشی شما چند سال است؟

در این بررسی، سوابق ۲۷ درصد از معلمان پاسخ‌دهنده بین ۱ تا ۷ سال، ۲۵ درصد بین ۵ تا ۸ سال، ۲۸ درصد بین ۱۶ تا ۲۳ سال و ۲۰ درصد بالاتر از ۲۴ سال بوده است. این تعداد بیانگر مشارکت معلمان با سوابق آموزشی تقریباً برابر در نظرسنجی است.

نماینه	درصد
بین ۱ تا ۷ سال	۲۷٪
بین ۵ تا ۸ سال	۲۵٪
بین ۱۶ تا ۲۳ سال	۲۸٪
بالاتر از ۲۴ سال	۲۰٪

۲. در کدام دوره تدریس می‌کنید؟

میزان پاسخ‌دهی معلمان به سؤال دوم، به‌طور میانگین در دو گروه ابتدایی و متوسطه برابر بوده است. به طوری که در دوره اول ابتدایی ۲۵ درصد، در دوره دوم ۲۵ درصد، در دوره اول متوسطه ۲۵ درصد و در دوره دوم متوسطه نیز ۲۵ درصد بوده است.

نماینه	درصد
متوسطه دوره دوم	۲۵٪
متوسطه دوره اول	۲۵٪
ابتدایی دوره دوم	۲۵٪
ابتدایی دوره اول	۲۵٪

۳. امکانات منطقه آموزشی که در آن تدریس می‌کنید چگونه است؟

در پاسخ به این سؤال، ۱۷ درصد از معلمان امکانات منطقه تدریس خود را مناسب و ۳۰ درصد برخوردار کمی از امکانات مناسب را اعلام کردند. همچنین، ۵۰ درصد از معلمان برخوردار از هیچ‌گونه امکانات مناسبی را اعلام نکردند.

نماینه	درصد
برخوردار است	۱۷٪
کم‌برخوردار است	۳۰٪
هیچ امکاناتی ندارد	۵۰٪
هیچ‌کدام	۳٪

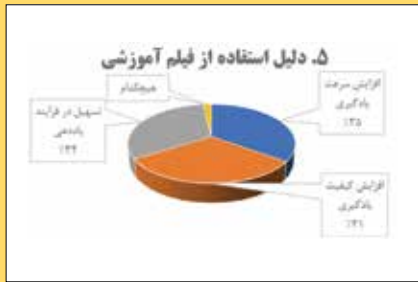
۴. کلاس‌های درس مدرسه شما ابزار مناسب کمک آموزشی را برای پخش فیلم یا محتوای الکترونیک دارند؟

۲۱ درصد معلمان، وجود ابزارها و امکانات مناسب کمک‌آموزشی را برای پخش فیلم و محتوای الکترونیک در یک کلاس، ۱۵ درصد برای دو کلاس به‌طور هم‌زمان و ۷ درصد، وجود امکانات برای سه کلاس به‌صورت هم‌زمان را اعلام کردند. همچنین، ۵۷ درصد معلمان به نبود ابزارهای مناسب کمک آموزشی و امکانات پخش فیلم در محل تدریس و مدرسه خود اشاره کردند.

نماینه	درصد
برای یک کلاس	۲۱٪
برای دو کلاس به‌صورت هم‌زمان	۱۵٪
برای بیشتر از سه کلاس به‌صورت هم‌زمان	۷٪
کلاسی برای این کار نداریم	۵۷٪

۵. دلیل استفاده شما از فیلم آموزشی در کلاس درس چیست؟

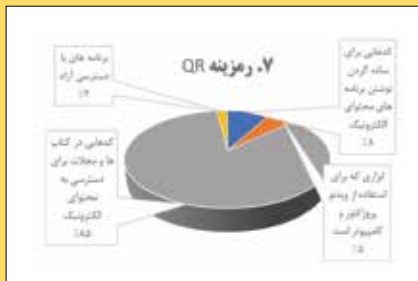
۳۵ درصد معلمان دلیل استفاده خود از فیلم‌های آموزشی را افزایش سرعت یادگیری در دانش‌آموزان، ۳۱ درصد افزایش کیفیت یادگیری و ۳۲ درصد برای تسهیل در فرایند یاددهی ذکر کردند. همچنین، ۲ درصد از معلمان دلیل خاصی برای استفاده از فیلم‌های آموزشی بیان نکردند.

۶. آیا در هنگام تدریس از محتوای الکترونیکی و فیلم آموزشی استفاده می‌کنید؟

پس از بررسی، ۶۰ درصد از معلمان هنگام تدریس از محتوا و فیلم‌های آموزشی استفاده نمی‌کنند. ۲۷ درصد استفاده خود را به ۱۰ تا ۲۰ درصد موارد در تدریس خود محدود کرده‌اند. ۸ درصد به ۲۰ تا ۳۰ درصد موارد در تدریس و ۵ درصد به بیش از ۳۰ درصد اشاره کرده‌اند.

۷. از نگاه شما رمزینه پاسخ سریع (QR) چیست؟

از دید ۸۵ درصد از معلمان که با رمزینه (QR) آشنایی درستی داشتند، این رمزینه‌ها به‌عنوان شناسه‌هایی در کتاب‌ها و مجلات برای دسترسی به محتوای الکترونیک معرفی شدند. همچنین، ۸ درصد از معلمان رمزینه (QR) را شناسه‌هایی برای ساده‌کردن نوشتن برنامه‌های محتوای الکترونیک و ۵ درصد آن را ابزاری برای استفاده از ویدئو پروژکتور و رایانه دانستند. ۲ درصد نیز رمزینه را برنامه‌هایی با دسترسی آزاد معرفی کردند.

۸. کدام بخش در آموزش و پرورش محتوای رمزینه (QR) را در دسترس دانش‌آموزان و معلمان قرار می‌دهد؟

در پاسخ ۹۰ درصد از معلمان، منبع محتوای رمزینه (QR) به‌طور صحیح سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی و به‌زعم ۵ درصد شورای عالی آموزش و پرورش است. ۳ درصد نیز مرکز فناوری اطلاعات و ۳ درصد جشنواره فیلم رشد را در این‌باره در نظر داشتند.

۹. تاکنون از چه راه‌هایی برای تهیه و تولید محتوای الکترونیکی یا فیلم آموزشی استفاده کرده‌اید؟

در راستای تولید محتوای الکترونیک ۸۰ درصد از معلمان به‌طور خودآموز از کتاب‌ها و فیلم‌های آموزشی و ۲ درصد با شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مجازی از آموزش این دوره‌ها بهره‌مند شدند. ۹۰ درصد نیز هیچ‌گونه آموزش رسمی یا غیررسمی ندیده‌اند.

۵. دلیل استفاده شما از فیلم آموزشی در کلاس درس چیست؟

نماینه	درصد
افزایش سرعت یادگیری	۳۵٪
افزایش کیفیت یادگیری	۳۱٪
تسهیل در فرایند یاددهی	۲۲٪
هیچ‌کدام	۲٪

۶. آیا در هنگام تدریس از محتوای الکترونیکی و فیلم آموزشی استفاده می‌کنید؟

نماینه	درصد
خیلی	۶۰٪
بین ۱۰ تا ۲۰ درصد	۲۷٪
بین ۲۰ تا ۳۰ درصد	۸٪
بالاتر از ۳۰ درصد	۵٪

۷. از نگاه شما رمزینه پاسخ سریع (QR) چیست؟

نماینه	درصد
شناسه‌هایی برای ساده کردن نوشتن برنامه‌های محتوای الکترونیک	۸۵٪
ابزاری که برای استفاده از ویدئو پروژکتور و رایانه است	۵٪
شناسه‌هایی در کتاب‌ها و مجلات برای دسترسی به محتوای الکترونیک	۸٪
برنامه‌هایی با دسترسی آزاد	۲٪

۸. کدام بخش در آموزش و پرورش، محتوای رمزینه (QR) را در دسترس دانش‌آموزان و معلمان قرار می‌دهد؟

نماینه	درصد
شورای عالی آموزش و پرورش	۹۰٪
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی	۳٪
مرکز فناوری اطلاعات	۲٪
جشنواره فیلم رشد	۲٪

۹. تاکنون از چه راه‌هایی برای تهیه و تولید محتوای الکترونیکی یا فیلم آموزشی استفاده کرده‌اید؟

نماینه	درصد
استفاده از کتاب‌های خودآموز و فیلم‌های آموزشی	۸۰٪
شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مجازی	۲٪
شرکت در دوره‌های ضمن خدمت حضوری	۰٪
آموزش ندیده‌ام	۱۸٪

۱۰. کدام یک از روش‌های آموزش تولید محتوای الکترونیک را برای یادگیری مناسب‌تر می‌دانید؟

۵۲ درصد از معلمان شرکت در دوره‌های آموزش ضمن خدمت حضوری را برای فراگیری آموزش تولید محتوای الکترونیک مناسب‌تر دانستند و ۴۰ درصد آن را مفید دانستند. ۶ درصد از معلمان نیز با استفاده از کتاب‌های خودآموز و فیلم‌های آموزشی و ۲ درصد با شرکت در دوره‌ها و کلاس‌های بیرون از آموزش و پرورش و مؤسسات آموزشی موافق بوده‌اند.

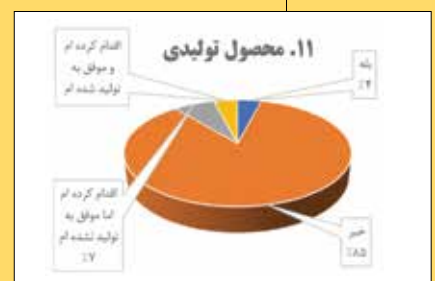
درصد	نماینده
۶٪	استفاده از کتاب‌های خودآموز و فیلم‌های آموزشی
۴۰٪	شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مجازی
۵۲٪	شرکت در دوره‌های ضمن خدمت حضوری
۲٪	شرکت در دوره‌ها و کلاس‌های بیرون از آموزش و پرورش (مؤسسات آموزشی)

۱۱. آیا تاکنون به تولید محتوای الکترونیک اقدام کرده‌اید؟

در بررسی این مطلب، ۸۵ درصد از معلمان هنوز به تولید محتوای الکترونیک اقدام نکرده و ۷ درصد نیز با وجود اقدام به تولید محتوا، همچنان به تولید محصول آموزشی موفق نشده‌اند. تنها ۴ درصد از معلمان، پس از اقدام به تولید محتوای الکترونیک، به تولید محصول آموزشی موفق شده‌اند.

درصد	نماینده
۴٪	بله
۸۵٪	خیر
۷٪	اقدام کرده‌ام، اما موفق به تولید نشده‌ام
۴٪	اقدام کرده‌ام و موفق به تولید شده‌ام

۱۲. محتوای الکترونیکی فیلم آموزشی ارائه شده در کلاس‌هایتان را از چه راه‌هایی تهیه می‌کنید؟

۷۵ درصد از معلمان محتوای الکترونیک و فیلم آموزشی مورد نیاز خود را از طریق وبگاه رشد، ۱۸ درصد با جست‌وجو در اینترنت، ۵ درصد از طریق گروه‌های آموزشی و ۲ درصد با تکیه بر دانش شخصی خود تهیه کرده‌اند. این آمار بیانگر استقبال بالای معلمان از محتوای الکترونیک در وبگاه رشد و مهارت کم معلمان در استفاده از دانش شخصی است.

درصد	نماینده
۲٪	با تکیه بر دانش خودم
۱۸٪	با جست‌وجو در اینترنت
۵٪	از طریق گروه‌های آموزشی
۷۵٪	از طریق وبگاه رشد

۱۳. کدام یک از وبگاه‌های وزارت آموزش و پرورش به ارائه محتوای الکترونیکی و فیلم آموزشی اقدام می‌کند؟

با نظر صریح ۹۲ درصد از معلمان، وبگاه رشد ارائه‌دهنده محتوای الکترونیکی و فیلم‌های آموزشی در وزارت آموزش و پرورش است. ۵ درصد وبگاه فناوری اطلاعات و ۳ درصد جشنواره فیلم رشد را در تهیه محتوای الکترونیک دخیل می‌دانند و پورتال وزارت آموزش و پرورش را هم در ارائه محتوا دخیل نمی‌دانند.

۱۳. کدام یک از وبگاه‌های وزارت آموزش و پرورش اقدام به ارائه محتوای الکترونیکی یا فیلم آموزشی می‌نماید؟

نماینده	درصد
درگاه وزارت آموزش و پرورش	۹۲٪
وبگاه رشد	۵٪
وبگاه فناوری اطلاعات	۳٪
جشنواره فیلم رشد	۰٪

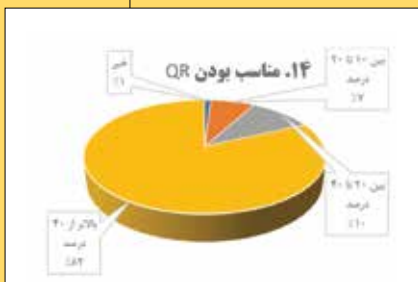

۱۴. آیا محتوای رمزینه (QR) را برای افزایش کیفیت یادگیری و بهبود آن مناسب می‌دانید؟

از نظر ۸۲ درصد از معلمان، محتوای رمزینه (QR) در بیش از ۴۰ درصد موارد در افزایش کیفیت یادگیری و بهبود آن مناسب بوده است. ۱۰ درصد از معلمان محتوای رمزینه را در حدود ۲۰ تا ۴۰ درصد موارد و ۷ درصد آن را بین ۱۰ تا ۲۰ درصد موارد در افزایش کیفیت یادگیری و بهبود آن مناسب دانستند. حدود یک درصد از معلمان نیز این محتوا را نامناسب در نظر گرفتند. این آمار بیانگر اتفاق نظر حداکثری معلمان در مناسب بودن محتوای رمزینه (QR) در افزایش کیفیت یادگیری و بهبود آن در آموزش و تدریس است.

۱۴. آیا محتوای رمزینه (QR) را برای افزایش کیفیت یادگیری و بهبود آن مناسب می‌دانید؟

نماینده	درصد
خیر	۱٪
بین ۱۰ تا ۲۰ درصد	۷٪
بین ۲۰ تا ۴۰ درصد	۱۰٪
بالاتر از ۴۰ درصد	۸۲٪

۱۵. برای استفاده از رمزینه (QR) مرتبط با درس، چه کاری باید انجام داد؟

با تشخیص صحیح و حداکثری ۹۲ درصد از معلمان، محتوای رمزینه (QR) را می‌توان با مراجعه به وبگاه رشد تهیه کرد. ۵ درصد معلمان نیز تهیه محتوا را از طریق مراجعه به کتاب‌های درسی و ۲ درصد از طریق مراجعه به گروه‌های آموزشی و یک درصد از طریق مراجعه به مرکز فناوری اطلاعات در نظر گرفته‌اند.

۱۵. برای استفاده از رمزینه (QR) مرتبط با درس، چه کاری باید انجام داد؟

نماینده	درصد
مراجعه به گروه‌های آموزشی	۲٪
مراجعه به کتاب‌های درسی	۵٪
مراجعه به سایت رشد	۹۲٪
مراجعه به مرکز فناوری اطلاعات	۱٪

۱۶. کدام یک از رمزینه‌های آموزشی را مناسب می‌دانید؟

به زعم ۸۹ درصد از معلمان، ترکیب فیلم و پویانمایی محتوای رمزینه بسیار مناسب‌تر از سایر موارد است. همچنین، ۴ درصد از معلمان به محتوای رمزینه به صورت فقط فیلم و ۴ درصد نیز به محتوا به صورت فقط پویانمایی اشاره کرده‌اند و ۲ درصد از معلمان نیز به ارائه تدریس از طریق سخنرانی معلم توجه داشتند.

۱۶. کدام یک از رمزینه‌های آموزشی را مناسب می‌دانید؟

نماینده	درصد
تهیه شده به صورت فیلم	۴٪
تهیه شده به صورت پویانمایی	۴٪
ارائه تدریس با سخنرانی یک معلم	۲٪
ترکیب فیلم و پویانمایی	۸۹٪

چرا رشد؟

پنج پرسش از دبیران دو دهه قبل جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی - تربیتی رشد

◀◀ **محمود شفق زرد:** عملاً در کل دنیا و در کشور

خودمان همگان به این نتیجه بدیهی رسیده‌اند که هر کار و برنامه‌ای به نظام دولتی واگذار شود، گران‌ترین و ضعیف‌ترین محصول ممکن را، به‌ویژه در حوزه هنر،

شاهد خواهیم بود. لذا وظیفه وزارت و ادارات باید نظارت و راهنمایی و حمایت باشد تا بخش خصوصی و معلمان بتوانند در نهایت آرامش به این امر خطیر بپردازند. البته معلمان و بخش خصوصی الان در این مسیر قرار دارند. مهم این است که حمایت و هدایت شوند.

معلمان شاید بهترین و باانگیزه‌ترین افراد برای ورود به این صحنه باشند. شواهد بسیاری موجود است که بسیاری از معلمان کارهای بسیار ارزشمندی را در این حوزه تولید کرده‌اند و می‌کنند، ولی کار تولید فیلم آموزشی بسیار

◀ **۱. چه کسی یا کسانی در توسعه فیلم آموزشی نقش سازنده دارند و راهکار شما برای توسعه فیلم آموزشی در مدرسه کدام است؟**

◀◀ **حمیدرضا کفاش:** در مرحله اول، برنامه‌ریزان درسی

باید شیوه انتقال مفاهیم را به صورت بسته آموزشی تدوین و جایگاه فیلم آموزشی را کاملاً مشخص کنند. در مرحله دوم، متخصصان و تولیدکنندگان فیلم‌های آموزشی باید تمام‌قد در میدان تولید این آثار حاضر و ظاهر شوند. در مرحله سوم، حامیان دولتی و بخش خصوصی باید از تولیدکنندگان این آثار به‌طور جدی حمایت کنند. در مرحله چهارم و مهم‌ترین مرحله معلمان عزیز قرار دارند که حتماً باید خود را به استفاده از فیلم آموزشی در فرایند تدریس مقید کنند.

پرهزینه و زمان‌بر است. تخصص‌های لازم دیگری را می‌طلبید. از این نظر باید اولاً بخش اعظم درس‌های تربیت‌معلم به آموزش نرم‌افزارها و فناوری آموزشی جدید تخصیص یابد و در نهایت راه‌های ارتباطی بین بخش خصوصی و معلمان علاقه‌مند تسهیل شوند.

و حیدر گلستان: نکته اول از همه، توجه به

فرصت‌های تازه توجه به فیلم آموزشی در سند برنامه درسی ملی است. این فرصت‌ها شامل فرصت‌های مبتنی بر تولید محتوا و فرصت‌هایی برای نمایش و عرضه می‌شوند. حتی شاید جالب باشد بدانید، برنامه درسی ملی به مکان نمایش نیز توجه کرده است. یکی از راهکارهایی که در سند برنامه درسی توصیه شده است، رفتن به تالار سینما به عنوان آموزش یک مناسک اجتماعی و آیین دیدن فیلم در جمع است. خواسته شده که برای آن برنامه‌ریزی شود.

نکته دوم ارزیابی علل روند نزولی ارتباط جشنواره با مخاطبان اصلی خود یعنی دانش‌آموزان و معلمان است. بدیهی است این روند نزولی به یک‌باره رخ نداده و طی سال‌های طولانی، ناخواسته میزان توجه مخاطبان به فیلم‌ها یا اثربخشی‌شان تغییر کرده است. این می‌تواند به تغییر ذائقه و شاید افت کمیت و کیفیت تولیدات داخلی ما در این عرصه هم مربوط باشد.

نکته سوم، مسئله کاهش ارتباط جشنواره رشد با جریان فیلم‌سازی در ایران است. به نظر من، این موضوع به این برمی‌گردد که جشنواره نتوانسته است چرخه تولید را به چرخه آکران و پخش به درستی وصل کند. اگرچه اصولاً تقویت شرایط تولید و آکران وظیفه جشنواره‌ها نیست، اما در مورد جشنواره فیلم رشد نگاه من این است که این رویداد باید به شدت هم به مقوله تولید و هم به نمایش فیلم‌های آموزشی و تربیتی توجه کند.

نکته چهارم در این نگاه، ایجاد بازار برای فیلم آموزشی است. چیزی که تاکنون نه مدیران جشنواره رشد و نه آموزش‌وپرورش به‌طور جدی به سمتش نرفته‌اند و خارج از فضای آموزش‌وپرورش هم به دلایل رقابت تجاری سینما، شرایطش وجود نداشته و بزرگ‌ترین خلأ یا حلقه مفقوده در روند صنعتی شدن تولید فیلم‌های آموزشی در ایران است.

محمد ابراهیم محمدی: افراد زیادی در این زمینه

نقش داشته‌اند. کسانی که آن را ایجاد کرده‌اند، کسانی که ادامه داده‌اند و کسانی که فیلم‌ها را با کتاب و کلاس و مدرسه آشنا کردند. کسانی که سینماهای کودک و نوجوان را پدید آوردند و کسانی که فیلم‌هایی را

برای کودکان و نوجوانان تولید کردند. البته نقش مدیران و برنامه‌ریزان در این میان تعیین‌کننده بوده است. جا دارد از همه این خادمان تشکر کنیم. برای کسانی که در قید حیات نیستند، آرزوی رحمت واسعه الهی را داشته باشیم و برای کسانی که زحمت کشیدند و در دوران بازنشستگی به سر می‌برند، سلامتی و سعادت‌مندی آرزو کنیم.

۲. مهم‌ترین چالش جشنواره فیلم رشد در زمان دبیری جناب عالی چه بود؟

احمد جولایی: تعدادی از همکاران و مسئولان، موضوع

جشنواره و جایگاه سینما را نمی‌پذیرفتند. همچنین، گروهی در برابر اطلاع‌رسانی دبیرخانه جشنواره در شبکه‌های تلویزیونی و طول مدت برگزاری جشنواره مقاومت می‌کردند و با کار مطبوعاتی و خبرگزاری‌ها، در طول مدت برگزاری، مخالف بودند.

کارنمای استاندارد و قابل قبول یک جشنواره بین‌المللی سینمایی را قبول نمی‌کردند. از برگزاری کارگاه آموزشی با حضور کارشناسان خارجی و استادان دانشگاهی ناخشنود بودند. دبیرخانه جشنواره از دعوت‌های جشنواره‌های دیگر کشورها اطلاع نداشت و اگر هم اطلاع می‌یافت، اطلاع‌رسانی نمی‌کرد. گاهی هم افراد غیرمرتبط را در قبال این دعوت‌نامه‌ها اعزام می‌کرد. در برپایی هفته فیلم‌های آموزشی ایران در کشورهای دوست همکاری نمی‌کرد؛ با وجود اینکه سفر دبیر جشنواره طراحی شده و توافق‌نامه‌های همکاری با دیگر کشورها امضا شده بود. در طول برگزاری جشنواره، سالن‌های نمایش به اندازه و میزان تقاضا موجود نبودند. گاه در بعضی از استان‌ها، خیلی البته محدود و معدود، با وجود اعزام کارشناسان دبیرخانه، به‌علت باور نداشتن اهمیت جشنواره، اختلال به وجود می‌آمد.

حمیدرضا کفاش: تهیه‌کنندگان فیلم، به‌علت نبود

حمایت اقتصادی و مالی، به حوزه فیلم آموزشی رغبت نداشتند. از فیلم آموزشی در برنامه درسی استفاده نمی‌شد. متعاقب آن، استقبال مدرسه و معلمان کم بود و داوطلبانه نبود.

سیدسعید بدیعی: در سنواتی که بنده افتخار دبیری

این جشنواره کهن را برعهده داشتم، شاید بتوان گفت بحث نبود باور و حمایت مسئولان رده بالای آموزش‌وپرورش به جایگاه فیلم در فرایند تعلیم و تربیت، اختصاص هزینه نامناسب برای حمایت از فیلم‌های آموزشی و همچنین جدایی آن از بند سینما و هنر کشور، آزاردهنده بود. اغلب جشنواره‌ها با سه هدف اصلی شناسایی، ارزیابی و معرفی فیلم‌های برتر برگزار

محمود شفق زرد: شاید بزرگ‌ترین

چالش برگزاری جشنواره فیلم رشد را در سطح مدیران استانی آموزش و پرورش و سطح مدیران استان شاهد بودیم. تا اسم جشنواره بین‌المللی فیلم

رشد می‌آمد، هر دستگاهی از زاویه دید خود حساسیت‌هایی داشت که حل آن‌ها از برگزاری خود جشنواره سخت‌تر بود. بالاخره جشنواره بین‌المللی ضوابط خاص برگزاری خود را دارد. فیلم‌های آموزشی محور جشنواره هستند. جلسه رسمیت خاص خود را دارد و محور آن علم و دانش آموز است. مثلاً در اجاره تالارهای سینما، همه احساس می‌کردند بهترین موقعیت برای جبران کسری هاست. توجه نداشتند که این پروژه به تعلیم و تربیت دانش‌آموزان مربوط است. اجاره سالن صداوسیما در نهایت سخت‌گیری صورت می‌گرفت، اجاره خودرو برای ایاب‌وذهاب دانش‌آموزان و تبلیغات در سطح شهر برای جشنواره هم همین‌طور. به عبارت دیگر، شاید هماهنگی بین دستگاهی سخت‌ترین بخش کار بود و هر دستگاهی تقریباً سعی داشت مشکلات خود را از طریق جشنواره حل کند. به نظر می‌رسد این مفاهیم باید در سطح کلان مدیریت کشوری مصوب و قانونمند شوند و به خواش و تمنا گذاشته نشوند. از طرف دیگر، مدیران استانی آموزش و پرورش کلاً از فلسفه این رخداد هیچ تصویر درستی نداشتند و انتظاراتی داشتند که با انتظارات کلان جشنواره هم‌خوانی نداشت. بعضاً دلخوری‌هایی پیش می‌آمد. به نظر جشنواره فیلم رشد باید برای مدیران و معاونان و رؤسای ادارات استان به‌طور کامل معرفی شود.

وحید گلستان: اعتبار دبیرخانه جشنواره فیلم

رشد در خارج از سازمان پژوهش بسیار بالا و ستودنی است و درون سازمان هم پشتیبان‌هایش به‌شکل غیرمتمتعرفی مخالفش هستند. دبیرخانه جشنواره باید بتواند در کارها مستقل عمل کند و پاسخ‌گو باشد.

محمد ابراهیم محمدی: به نظرم باید سینمای

مدرسه جدی گرفته شود و به یکی از مؤلفه‌های بسیار مؤثر در مدرسه تبدیل شود. به‌خصوص در طرح بوم جای خود را پیدا کند. دیگر اینکه رزمینه یک ظرفیت

است و می‌تواند در توسعه فیلم آموزشی در مدرسه تأثیر معنادار داشته باشد.

نکته دیگر این است که بخش غیردولتی بتواند بر اساس استانداردها و ظرفیت‌ها فرصت همکاری با مجموعه بزرگ

می‌شوند. گاهی اوقات این معرفی باعث ایجاد زمینه فروش فیلم در باجه می‌شود، لیکن آنچه مراد از برگزاری جشنواره فیلم رشد است، علاوه بر سه هدف بالا، هدف مهم‌تری است با عنوان «کاربست فیلم آموزشی». به‌طور کلی، در اغلب فیلم‌هایی که ساخته می‌شوند، چه داستانی، چه مستند و چه پویانمایی، می‌توان ردپایی از آموزش و تربیت را ملاحظه کرد، و لیکن شاید آنچه را هدف آموزش و پرورش در برگزاری این جشنواره باشد، پوشش نمی‌دهند. لذا در هر دوره از جشنواره، به تعداد خیلی محدودی فیلم آموزشی مناسب شناسایی می‌شود و با توجه به محدودیت‌های مالی موجود و نبود امکان خرید رایت (حق تألیف) فرهنگی پخش آن‌ها در کلاس درس، در عمل غیرممکن و به‌زمان برگزاری جشنواره محدود می‌شود و تعداد خیلی محدودی از آن‌ها در چرخه تعلیم و تربیت قرار می‌گیرند.

آموزش و پرورش را داشته باشد و با حمایت‌ها و هدایت‌ها به بسته خدمات خود در توسعه آموزش و یادگیری اقدام کند. دیگر اینکه معلمان، خانواده‌ها و مدیران باید به عنصر فیلم آموزشی به عنوان ضرورت و واقعیتی تأثیرگذار توجه کنند و نگاه را از حد سطحی، سرگرمی، تفریحی و فراغت که بعضاً به آن صورت می‌پذیرد، به نگاه آموزشی اصلاح کنند.

۳. چگونه می‌توان جشنواره فیلم رشد را به درجه شاخص فیلم آموزشی رساند؟

حمیدرضا کفاش: دست‌مایه هر جشنواره خوب، تولیدات متعدد و متنوع و متکثر کیفی داخلی و خارجی است. ساختار جشنواره رشد به لحاظ قدمت مؤثر و قوی است و کارکنان آن هم کاربلند، ولیکن باید برای تولیدات فاخر و گسترده و توسعه آن‌ها یک خیزش ملی انجام شود تا جشنواره فیلم رشد هر سال در جایگاه متعالی خود رشد بیشتری کند.

سیدسعید بدیعی: اگر منظور توسعه کاربرد فیلم آموزشی است که به دنبال خود توسعه صنعت فیلم آموزشی را به دنبال خواهد داشت، به نظر بنده در درجه اول، تغییر نگرش در دیدگاه برنامه‌ریزان برنامه‌های

درسی و سپس معلمان است. زیرا تا معلمان به نقش و کاربرد فیلم آموزشی واقف نباشند و به آن تمایل نداشته باشند، مطمئناً فیلم آموزشی با برگزاری جشنواره و دستورالعمل وارد سید آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان نخواهد شد. بهترین روش برای توسعه فیلم آموزشی، آشنایی معلمان با کاربرد وسیع رسانه‌های آموزشی از جمله فیلم آموزشی در فرایند یادگیری است.

به لحاظ توسعه هنری و کیفی فیلم‌ها، فکر کنم دانشگاه‌ها و آموزشگاه‌های هنر نقش زیادی دارند. متأسفانه، به نظر بنده بزرگ‌ترین مشکل صنعت فیلم‌سازی در ایران، نبود ایده و فیلم‌نامه خوب است. در اغلب فیلم‌نامه‌ها، به جای پرداخت به مفاهیم والای انسانی و تقویت هویت دینی و ملی، به موضوعات تکراری و سیاه‌نمایی پرداخته شده است. جا دارد مسئولان مربوط در این خصوص چاره‌ای بیندیشند.

محمود شفق زرد: باید به بخش خصوصی، معلمان،

دانش‌آموزان و هنرمندان بهاد داد؛ برای حضور این سه رکن در جشنواره تبلیغات و معرفی مستمر کرد؛ برای تولیدات بخش داخلی جوایزی ویژه در نظر گرفت؛ در نهایت

باید اجازه داد فیلم‌ها پس از رتبه‌بندی، در محیطی مناسب ارائه شوند. به تعداد نمایش‌هایی که داده می‌شود، برای تولیدکنندگان آورده حاصل شود. به عبارت دیگر باید به تجاری کردن تولیدات در جشنواره اندیشید. باید نگاه تجاری به صورت علمی به این حوزه سایه افکند و از انحصارطلبی دوری جست‌ه شود.

وحید گلستان: جشنواره فیلم رشد باید با نگاهی

پلتفرمی و شبکه‌ای برای فیلم آموزشی برنامه‌ریزی کند. طراحی آموزشی و عناصر آن حلقه‌های مفقوده فیلم آموزشی در مرحله تولید هستند. جشنواره تا حدی می‌تواند این نقیصه را با نگاهی فرایندی به یادگیری بهبود دهد. همچنین، با رفتن به سمت فناوری‌های نو در سایبردراما و ترانس‌مدیا، امکان تعامل و توسعه فیلم آموزشی را ایجاد و فرصت تازۀ مخاطب - مؤلف را برای معلمان و دانش‌آموزان به‌عنوان فرصت یادگیری اکتشافی مدنظر قرار دهد.

جشنواره فیلم آموزشی رشد باید منظر خود را از اثر به متن تغییر دهد تا با پویایی فیلم آموزشی تعاملی امکان ساختن گرایی و مشارکت و اجتماعات یادگیری را، چه بر مبنای محیط و چه فضا، ایجاد کند. ما میراثی ارزشمند و قابل احترام به نام جشنواره فیلم رشد داریم. نباید بگذاریم فیلم رشد فقط کارکرد بایگانی فیلم آموزشی یا نمایشگاهی به خود بگیرد، بلکه باید نقش این رویداد را به شکلی اثربخش در زیست‌بوم (اکوسیستم) فرهنگی جدید و متناسب با برنامه درسی ملی بازتعریف کنیم. جشنواره فیلم رشد مهم‌ترین فرصت سیاست‌گذاری فرهنگی وزارت آموزش و پرورش است.

محمدابراهیم محمدی: اخیراً، به دلیل وضعیت

پیش‌آمده، به فیلم آموزشی توجه شده است، اما جشنواره هنوز زمان دارد تا اهمیتش بیشتر دیده شود. به دلیل نیاز به فیلم و رسانه‌های آموزشی و طرح رمزینه، نگاه به جشنواره تحولی و مبتنی بر هدفمندی، کارآمدی و حمایت از برنامه خواهد بود.

انتظار بود از ظرفیت بین‌المللی فیلم رشد استفاده بیشتری کنیم. دوستان من تلاش‌های زیادی کردند، اما به دلیل پاره‌ای مشکلات که از توان ما خارج بود، نتوانستیم در خدمت داوران و برندگان عزیزمان از ملیت‌های گوناگون باشیم. در این ارتباط باید وزارت امور خارجه، سازمان فرهنگ و ارتباطات کمک کنند. ارشاد بهتر می‌توانست کمک کند و تلاش خودش را هم کرد، اما به دلیل تغییراتی که صورت گرفت، امسال هم مثل سال گذشته ما در دریافت مجوز با تأخیر مواجه شدیم. هر چند

دوستان کمکمان کردند.

کرنا هم در این میان مشکلاتی را، چونان مشکلات سایر جشنواره‌ها، ایجاد کرد.

برای نمونه، بسیاری از مشارکت‌ها به دلیل همین نبود امکان نمایش و فعال نبودن سینما با کم‌رنگی همراه شد.

۴. چشم‌انداز شما از آینده جشنواره فیلم

رشد چیست؟

احمد جولایی: اگر سینما یک هنر - صنعت است

که هست، کسانی اهمیت و جایگاه آن را می‌دانند که قربانی با هنر و دنیای آن و همچنین فناوری و صنعت آن داشته باشند.

آموزش و پرورش ارزش و ظرفیت‌های زیادی دارد که یکی از آن‌ها جشنواره معتبر بین‌المللی فیلم‌های آموزشی - تربیتی رشد است؛ ظرفیتی که می‌تواند رابطه‌ای بی‌واسطه با جوامع علمی و فرهنگی جهان و شناخت گروه هدف، یعنی سه رکن دانش‌آموز، معلم و مدیران و اولیا را دربرگیرد؛ تا جایی که باید گفت، در عصر حاضر و شرایط کرونایی، جشنواره ظرفیتی بسیار ارزشمند و بالقوه است؛ مشروط بر آنکه به فعل تبدیل شود. یادمان باشد، جزو آن دسته از کسانی نباشیم که تنها هنرشان تبدیل دریا به کویر است.

حمیدرضا کفایش: به دیدگاه و نگرش مسئولان

تصمیم‌گیر وزارت آموزش و پرورش و سازمان پژوهش بستگی دارد. اگر جایگاه این جشنواره را به‌عنوان یکی از ارکان مؤثر برنامه درسی ملی ببینند، و متعاقب آن به لحاظ مالی و تشکیلاتی آن را تقویت کنند. آینده خوبی در انتظار تولیدات فاخر بسته جامع آموزشی و تربیتی خواهد بود.

سیدسعید بدیعی: به نظر بنده، اگر جشنواره

پس از ۵۰ سال پوست‌اندازی نکند و بخواهد با همان شیوه‌های قبلی به کار خود ادامه دهد، مطمئناً در سال‌های آینده دیگر نه نزد فیلم‌سازان جایگاهی خواهد داشت و نه اجرای آن برای وزارت آموزش و پرورش توجیهی خواهد داشت.

شرط ادامه مسیر این جشنواره، نگاه به آینده و نیاز مخاطبان (دانش‌آموزان و معلمان) است و تشویق فیلم‌سازان به تولیدات هدفمندتر، با ایجاد بازاری برای فیلم‌های آموزشی و تربیتی و حمایت از تولیدکنندگان فیلم‌های باکیفیت.

محمود شفق زرد: شاید این رویداد

تنها جشنواره بین‌المللی است که

هر سال ده‌ها کشور از اروپا و کشورهای

صاحب علم و فناوری در آن شرکت می‌کنند

و علاوه بر مباحث آموزش و پرورش، این بخش

از ارتباطات بین‌المللی، به‌ویژه در شرایط فعلی، برای کشور

ارزشمند است. به نظر بنده، الان جشنواره در وضعیتی قرار

دارد که دست‌اندرکاران آن می‌دانند چه گوه‌ری در دست

دارند و برای حفظ آن با تمام جان و دل تلاش می‌کنند، ولی

آنچه مشاهده می‌شود، در حد انتظار نیست و سال‌به‌سال رو

به افول است؛ طوری که در حد انتظار و در حد کلان‌تر،

به‌دلیل تبیین نشدن جایگاه ارزشمند آن، حمایت لازم

صورت نمی‌پذیرد. باید از اهالی هنر فیلم، به‌خصوص فیلم

آموزشی و بخش خصوصی، حمایت بی‌دریغ صورت پذیرد.

به نظر بنده، برای ارتقای این مهم باید سازمانی مستقل

با اختیارات ویژه در آموزش و پرورش، با قوانین و مقررات

خاص و با اهداف آینده‌نگرانه تشکیل شود. باید ضرورت

ذاتی وجود این جشنواره برای ارکان نظام دوباره بازگویی و

سیاست‌گذاری لازم انجام شود.

محمد ابراهیم محمدی: آینده را خوب می‌بینم.

احساس می‌کنم این جشنواره در مسیر

خودش که کانون فیلم‌های آموزشی

باشد، قرار گرفته و می‌کوشد با تأمین نظر

هنرمندان، از تولیدات منتخب آن‌ها در

کتاب‌های درسی استفاده کند. همچنین، تلاش خواهد

کرد از مشارکت‌های بین‌المللی با هدفمندی بیشتر استفاده

کند. می‌کوشد برای مشارکت‌های بین‌بخشی و فرادستگاهی

تعریف درست داشته باشد و فرصت و زمینه را فراهم کند تا

مشارکت‌ها جلوه‌های بیشتری به خود بگیرند.

تلاش خواهد شد از ظرفیت جشنواره در توسعه گفت‌وگو

تعلیم و تربیت اسلامی استفاده شود و فرصت‌ها و ظرفیت‌ها برای

تعامل و هم‌افزایی فراهم شوند. گفتمان فطرت‌گرایی توحیدی

در ذیل و ظل این جشنواره قابل گفت‌وگو خواهد بود و تلاش

خواهد شد جشنواره از حالت شناسایی و جذب آثار تولیدشده،

به ارائه مسئله (مبتنی بر نیاز، مشکل و چالش) اقدام کند و بین

تولید و مصرف و نیاز تناسب بیشتری ایجاد کند.

تلاش می‌شود برای معلمان هنرمند ملی دوره‌هایی

آموزشی گذاشته شود و آنان با این جشنواره و با این بخش

آموزشی ارتباط معناداری داشته باشند و از حمایت‌های

پیوسته آن برخوردار شوند. تلاش خواهد شد فرصتی فراهم

شود تا مشکلات و چالش‌ها شناسایی و در سطح ملی و

بین‌المللی به مسئله تبدیل شوند و دست‌مایه تولیدات

هنرمندان برجسته قرار گیرند.

درشت؟ نه!

درست بازی کردن!

سیروس همتی

نویسنده، طراح، کارگردان و بازیگر سینما، تئاتر و تلویزیون

با سپاس از نشریهٔ مدرسه فردا به خاطر انتخاب بنده از میان هزاران معلم هنرمند. آنچه می‌خوانید، چکیدهٔ سه دهه تجربه و تلاش بنده در عرصهٔ بازیگری است.

به گونه‌ای
بازی کنیم
که میلیون‌ها
مخاطب بتوانند
با ما ارتباط
برقرار کنند و
از بازی ما لذت
ببرند

در جهت بازی درست راهنمایی می‌کند. در سینما و تلویزیون فکر کردن به نقش کافی است و در تئاتر عمل کردن به نقش اهمیت دارد. ضمن اینکه شکل نمایش (تئاتر) جنس بازی دیگری می‌طلبد که به سبک و شیوهٔ اجرا ارتباط بسیار نزدیکی دارد و در تلویزیون باید به کارکتر «تیپ - شخصیت» نزدیک باشیم؛ یعنی به گونه‌ای بازی کنیم که میلیون‌ها مخاطب بتوانند با ما ارتباط برقرار کنند و از بازی ما لذت ببرند. اگر بیرون از منزل کسی به جای خود شما نام نقش شما را ببرد، این از تأثیر شما و بازی خوب شما نشان دارد.

بازیگری بازی نکردن است. امروز که این نوشته را می‌نویسم، شصت و چهارمین سال درگذشت کلارک گیبل، بازیگر فیلم مشهور و ماندگار «برباد رفته» است. کسی که از بازی کردن متنفر بود و اصرار و اذعان داشت «کسی که بر پرده می‌بینید، خود خودم هستم، نه کس دیگر». این جمله به این معنا نیست که با این گفته، کلاس و تحصیلات و تمرین بازیگری دیگر به چه درد می‌خورد. نه! ضمن اشراف به تمام اصول و قواعد و روش‌های جدید در بازیگری، مقابل دوربین بازی نکنید. به نوعی، تجربهٔ بازیگری در ناخودآگاه شما رسوخ و شما را

است. هر کسی می‌تواند از ظن خود نقش را القا و ایفا کند.

اخلاق بازیگری

برای فیلم سینمایی «این زن حرف نمی‌زند»، ساخته آقای احمد امینی، من در کنار **بهرام عظیم‌پور** بودم؛ کارگردان، مستندساز و انتخاب بازیگر چند فیلم و سریال مطرح و ماندگار. هر دو خدمت کارگردان آمدم برای مطرح کردن نامزدها. برای نقش مرد دو نامزد داشتیم. نامزد اول بازیگری توانمند بود، ولی دو نقد بر او وارد بود. آدمی مقید به وقت و زمان نبود و به سختی می‌شد او را با گروه هماهنگ کرد. نامزد دوم توانمندی‌اش در حد نامزد اول نبود، ولی به‌شدت خوش‌قول و منظم بود. جالب آنکه فرد دوم برای فیلم انتخاب شد.

این را از آن بابت گفتم که فراتر از همهٔ موارد فوق، اخلاق حرف اول را می‌زند. کتاب «سیر و سلوک روحی بازیگر» را معرفی می‌کنم تا ببینید این نکته فقط شامل بازیگر ایرانی نمی‌شود؛ پول، پارتی و پررویی. این سه «پ» دیگر تعیین‌کننده نیستند. وای از آن روزی که کارگردان به‌خاطر پولتان به شما نقش بدهد. سؤال من این است که بعد از پایان دورهٔ آن شخص چه خواهید کرد؟ می‌خواهید از شما به‌عنوان بازیگر سفارشی یاد کنند! پررویی همه‌جا جواب نمی‌دهد. اغلب کارگردانان از موی دماغ شدن بازیگر نابلد بیزارند. در زمانه‌ای که فیلم ساختن یا تئاتر کار کردن سخت شده است، کسی حاضر نمی‌شود هویت هنری خود را به‌خاطر سه مورد گفته شده زیر سؤال ببرد.

کلام آخر

الف. خود نقش باشید. فرق درست بازی کردن با درشت بازی کردن «سه نقطه» است.
ب. از همان دوران نوجوانی بازیگری را جدی بگیرید. در مسابقات فرهنگی و هنری شرکت کنید و خودتان را محک بزنید. من لوح تقدیری دارم که در دوران راهنمایی گرفتم. با نگاه به این لوح انرژی دوچندانی می‌گیرم.

سه نقطه

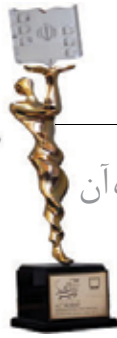
تفاوت درست بازی کردن با درشت بازی کردن سه نقطه است. رعایت همین سه نقطه در «س و ش» بازیگر را به نقطهٔ اوج و رعایت نکردنش بازیگر را به نقطهٔ حضيض کشانده است. بهترین راه برای بازی در نقش‌های بومی، محلی و حتی شخصیت‌های خارجی، عمل کردن به روش آفتاب‌پرست‌هاست. خودتان را در محیط صحنه رها کنید و به محیط بسپارید. خوب ببینید، خوب گوش کنید و صاحب سبک بازیگری خودتان باشید. یعنی به شکلی بازی کنید که فقط شما می‌توانید آن‌گونه بازی کنید و نه شخص دیگری. اگر بازی کردن مخصوص شما باشد، در آن زمان نقش را مال خود کرده‌اید؛ چیزی که از عهدهٔ کمتر کسی بر می‌آید.

با نقش چطور برخورد کنیم؟

من با نقش به دو شیوه برخورد می‌کنم.
شکل اول: نقش سمت من می‌آید. برای فهم موضوع مثالی می‌زنم. بنده قریب به سی سال است معلم هستم و چم‌وخم مدرسه و فرایندهای آن را به‌خوبی می‌شناسم. نحوهٔ برخورد با دانش‌آموزان، اولیای آن‌ها، ناظم و مدیر، بدیهی است اگر قرار باشد نقش معلم را کسی بازی کند، نقش سمت من می‌آید. چه بسا میزان درک من از موقعیت و فضای مدرسه به‌نحوی باشد که کارگردان ضعف فیلمنامه را با پیشنهاد من جبران کند و از تجربهٔ من برای رفع ابهام یا نقاط مجهول به نحو احسننت و به نفع خود و برنامه استفاده کند.

شکل دوم: من باید سمت نقش بروم یا بدوم. مثلاً اگر نقش صراف به من پیشنهاد شود، به‌طور طبیعی نقشی است که از من دور خواهد بود. اکنون من بازیگر هستم که باید در میدان فردوسی، مرکز صرافی تهران، رایزنی کنم و رفتارهای مردمان آن حوالی را بررسی کنم تا بشوم آن چیزی که متن و کارگردان از من می‌خواهد. البته شکل دیگری هم هست که به نوع نگاه بازیگر به زندگی و شغل خودش وابسته

راهی که باید رفت!

نگاهی به انتظارات از جشنواره بین‌المللی آموزشی - تربیتی فیلم رشد و آینده آن

وحید گلستان

مایه مباحث است که در کشورمان، بیش از پنج دهه قبل، در راستای بهره‌برداری کاربردی از فیلم برای آموزش، رویدادی بین‌المللی ایجاد شده است. اگر تاکنون جشنواره فیلم آموزشی رشد را نداشتیم، بی‌شک توسعه رسانه‌ها و شرایط جدید حتماً ما را بر آن می‌داشت که از ظرفیت برجسته رسانه جذاب و اثربخش فیلم در فرایند یادگیری بهره‌برداری و امروز چنین جشنواره‌ای را تأسیس کنیم.

اما توسعه آموزش از رفتارگرایی تا امروز که به حیطة ساختن‌گرایی و ارتباط‌گرایی رسیده است، تحول عظیم فناوری در تولید و انتشار فیلم، سهولت و در دسترس بودن نمایش فیلم، ارزان شدن تولید و انتشار نسبت به سایر رسانه‌های یادگیری، تغییر بیان فیلمی از اثر به متن تحت‌تأثیر تعامل و رویکردهای تازه، تغییر رژیم مصرف رسانه‌ای نسل جدید، ضرورت اهمیت دادن به محیطی (علاوه بر فضا) برای یادگیری، و بسی تغییرات شگفت‌انگیز دیگر در سینما، آموزش و فناوری اطلاعات، باعث می‌شود این سؤال مهم را بپرسیم که اکنون و آینده، جشنواره فیلم آموزشی رشد چگونه باید باشد؟ پاسخ چندوجهی و بینارشته‌ای این سؤال در این جستار نمی‌گنجد، اما در چند مدخل و بسیار محدود، به چند فرصت پیش رو و آنچه جشنواره فیلم رشد باید بشود، پرداخته‌ام.

۱ نمایش آموزشی فیلم

نمایش و عرضه آثار در جشنواره‌های فیلم حاصل شکل فیلم، گروه مخاطب و هدف جشنواره است؛ فیلمی که برای آموزش ساخته شده است، خودش جزئی از فرایندی بزرگ‌تر برای یادگیری است. پس باید مشخص شود نمایش در کجای این فرایند یادگیری قرار می‌گیرد؟ دقیقاً برای چه گروه مخاطبی است؟ قبل یا بعد از نمایش فیلم نقش معلم یا دانش‌آموزی که در اینجا نقش تماشاگر به خود گرفته است، چیست؟ از ایشان چه فعالیتی را متصوریم؟ و...

جشنواره رشد به شیوه همه جشنواره‌های فیلم، فیلم را جذب می‌کند، نمایش می‌دهد و داوری می‌کند. لذا نمایش جزئی از فرایند یادگیری تلقی نمی‌شود. جشنواره رشد باید مثل فیلم آموزشی بشود.

۲ جای خالی طراحی آموزشی

فیلم آموزشی به لحاظ برخورداری از برجستگی‌های زبان هنری، جذابیت ذاتی، تأثیر عمیق عاطفی و هم‌زمان ارتقای روحیه کنجکاوی، پرسشگری، اشتیاق به درک خویش و جهان پیرامون به وسیله رسانه و با تأثیر شگرف بر شکل‌دهی به ارزش‌ها و باورهای عمیق عمل‌ساز، در موقعیتی اثربخش نسبت به اهداف هویت‌ساز برنامه درسی ملی قرار دارد. اما از آنجا که تاکنون در برنامه درسی، برای فیلم آموزشی

طراحی درخوری صورت نپذیرفته است (حتی اولین گام رسمی ورود به بسته یادگیری که برنامه رمزینه سریع پاسخ ۱۴۰۰ است نیز طراحی آموزشی منسجمی ندارد)، لذا در جشنواره فیلم آموزشی رشد نیز این نقصان به صراحت دیده می‌شود.

هر چند داشتن طراحی آموزشی در تولید ایده‌آل است، اما دست کم، با داشتن طراحی آموزشی صرفاً در جشنواره و برنامه‌ریزی شکل اختصاصی نمایش فیلم آموزشی رشد، فرصت یادگیری با فیلم آموزشی در قالب یک فرایند آموزشی ایجاد خواهد شد؛ به گونه‌ای که در این مدل، به معلم قبل یا بعد از نمایش فیلم، با توجه به محتوا و ضرورت‌های اثر، فعالیت‌های متناسبی برای ساخت، تکمیل، توسعه، تسهیل یا تعمیق فرایند یاددهی یادگیری پیشنهاد می‌شود و بی‌شک این مهم‌ترین گام جشنواره‌ای تخصصی آموزشی برای اثربخشی است.

۳ ارزشیابی فراموش شده

اگر قرار است فیلمی آموزشی شود، باید سهم ارزشیابی و ارزیابی هم در آن روشن و برنامه‌ریزی شود. از آنجا که ساختار جشنواره فیلم رشد بسان سایر جشنواره‌های عمومی است، لذا هرگز سهمی برای ارزشیابی مخاطب دیده نشده است. البته در این زمینه پرهیزهای مهمی هم باید مدنظر باشند که افزودن ارزشیابی نباید جنبه‌های سرگرم‌کنندگی،

انگیزشی و خودانگیزگی مخاطب نسبت به فیلم را مخدوش کند.

روش‌های پیشنهادی ارزیابی و ارزشیابی جشنواره فیلم رشد عبارت‌اند از: ۱. ارزیابی خودتنظیمی کاربر؛ ۲. ارزیابی با هوش مصنوعی و بازی‌وار (گیمیفیکیشن)؛ ۳. ارزشیابی اختصاصی براساس فعالیت طراحی شده (یا در قالب دوره آموزشی تعریف شده در پلتفرم).

۴ زیست‌بوم (اکوسیستم) فرهنگی جدید در مسیر یادگیری اکتشافی

«سایبردراما» حاصل ترکیب درام با فضای سایبری است و طبیعی است به واسطه انتشار، به جای نمایش و نیز امکانات برخط و غیربرخط در شکل، روایت و خصلت‌های هنری و بیانی‌اش، تأثیر ویژه‌ای دارد. امکان تعامل در سایبردراما و سهم‌دادن به مخاطب برای تکمیل، تعمیق یا توسعه متن از ویژگی‌های بارزی هستند که از منظر پداگوژی بسیار اثربخش و پراهمیت می‌نمایند.

ترانس‌مدیا یا فرارسانه: داستان‌سرایی تعاملی هنر روایت داستان‌هایی است که با ویژگی‌های تعاملی فناوری، اجتماعی یا مشارکتی، برای ارائه محتوای سازگار با رفتارهای جدید در زیست‌بوم فرهنگی به سرعت در حال تغییرند.

البته باید بسیار توجه شود که اکوسیستم فرهنگی جدید که جشنواره متناسب خودش را نیاز دارد، نه حاصل صرفاً برخورد اینترنت با فیلم است، نه صرفاً نیاز نسل مخاطبان بومی سایبری است و نه تغییر در سبک زندگی مجازی - واقعی، که همه این‌هاست و مهم‌تر اینکه یک تغییر طبیعی فرهنگی است که به جای مقابله با ویژگی‌هایش، باید با آن به‌عنوان شرایط فرهنگی یا حتی فرصتی فرهنگی برخورد کرد.

داستان‌سرایی فرارسانه‌ای اجازه می‌دهد برای تفسیر داستان از منظر فردی، راهی برای معناسازی شخصی هم ساخته شود.

۵ جشنواره‌ای با نقش پلتفرم آموزشی

پلتفرم به‌معنای سکو، یک کسب‌وکار است. پلتفرم‌ها به جای تولید و عرضه محصول، میان تولیدکنندگان بیرونی و مصرف‌کنندگان بیرونی تعامل ایجاد می‌کنند و آن را شکل می‌دهند و از این طریق ارزش می‌آفرینند. بخشی مهم از نقش پلتفرم، ایجاد فضا و زیرساخت برای شکل‌گیری تعامل‌ها و نیز تعیین چارچوب و قواعد حاکم بر این تعامل‌هاست.

با توجه به نبود شکل‌گیری بازار متوازن فیلم آموزشی تا امروز و نیز آغاز تولیدات پر حجم ویدیوهای آموزشی،

به‌خصوص در دوره محدودیت‌های کرونایی و نیز مبتنی بر نیاز پاسکرونایی، جشنواره می‌تواند نقشی جدید برای سامان‌دهی فیلم آموزشی و ویدیوی آموزشی، براساس مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، ایفا کند.

هدف از ایجاد پلتفرم فیلم آموزشی: بهره‌گیری هوشمندانه از فیلم آموزشی برخط با توجه به اسناد بالادستی آموزش و پرورش در راستای نگاه تکمیلی، ظرفیت‌گستری، تقویتی در محتوا و محیط یادگیری، با حمایت و توسعه ظرفیت‌های غیردولتی. بستر جشنواره فیلم رشد می‌تواند اهداف متعددی را مبتنی بر ایجاد بازار و سامان‌دهی مد نظر داشته باشد و نیز موجب بهره‌گیری از بسته‌های آموزشی باز بشود. بومی‌گرایی، یادگیری فعال، جذابیت، چندمنظوره و چندرسانه‌ای بودن، نظارت، صرفه اقتصادی، خلاقیت و نوآوری، توسعه بسته یادگیری و ... از جمله اهداف مد نظر می‌توانند باشد.

۶ شبکه‌ای شدن جشنواره فیلم

مهم‌ترین شاخصه جهان جدید، «شبکه‌ای بودن» آن است. در جهان شبکه‌ای اصل بر دسترس‌پذیری است؛ حال هم شبکه نسبت به فرد و هم فرد نسبت به شبکه در دسترس‌اند. لذا اگر حاکمیت یا مردم تصمیمی بگیرند و نخواهند از بخشی از شبکه استفاده کنند، باید از کل آن چشم‌پوشند. یعنی این جهان شبکه‌ای طوری طراحی شده است که ما نمی‌توانیم اعمال حاکمیت منطقه‌ای محدود بکنیم. یعنی اگر نخواهیم بخشی از این جهان شبکه‌ای را قبول کنیم، ناچار به حذف همه آن هستیم. از همین‌رو، در سال‌های آینده در آستانه وقوع یک انقلاب بزرگ هستیم که تمام زندگی ما را در مهم‌ترین و پنهانی‌ترین ابعادش در بر خواهد گرفت.

این تحولات باعث تغییر جایگاه معلم، کتاب، مدرسه، دانش‌آموز و رابطه آموزشی شده‌اند و خواهند شد. بدین‌صورت که آموزش از انحصار فضای فیزیکی معین خارج می‌شود و به هر جا و هر وقت و با انواع ابزارها و روش‌ها تسری پیدا می‌کند.

شکل توسعه‌یافته و کاربردی جشنواره در آموزش حتماً به قابلیت شبکه‌ای شدن نیاز دارد. البته که بحث تعامل، هوش مصنوعی، سامان‌دهی پلتفرمی، جریان مخاطب - مؤلف و ... که تغییرات ضروری جشنواره هستند، همه با هم نسبت و رابطه مستقیم دارند.

۷ تغییر نگاه به جایگاه مخاطب - مؤلف

فیلم‌سازی برای معلمان، نه یک مهارت که قابلیتی جدید است. ظرف گسترده‌تری است و اشتیاق در رشد خود، رشد

دانش‌آموزان و رشد آموزش است. معلم با فیلم‌سازی مرزهای فرایند یاددهی - یادگیری شوق‌انگیز را واقعاً می‌گستراند و پنجره‌ای جدید به کلاس می‌افزاید؛ پنجره‌ای نورانی برای فهم دانش توأم با لذت.

اکنون به دلایل گوناگون ظرفیت ورود معلمان به تولید محتوای فیلمی و ویدیوهای آموزشی گسترده‌تر از همیشه است. به‌خصوص با درک تازه از محیط یادگیری نسبت به فضای سنتی یادگیری. پس در پاسخ به این پرسش که چرا معلم باید فیلم بسازد، می‌توان گفت:

معلم فیلم‌ساز نیست، اما متخصص آموزش که هست: این رسانه دو بال بزرگ دارد؛ یک بال طراحی آموزشی و مباحث پداگوژی است و یک بال هم طراحی فنی و هنری. برای تألیف فیلم آموزشی هر دو زمینه باید به کمال رشد کنند.

معلمان منابع دست اول نیازسنجی هستند:

بخش مهمی از طراحی آموزشی و نیز ساخت فیلم نیازسنجی است که معلمان علاوه بر شناخت مخاطبان خود، نیازهای آشکار و پنهان دانش‌آموزان را به‌خوبی می‌دانند.

تولید محتوا به صورت تیمی را تجربه

می‌کنند: نقش جدیدی که جشنواره می‌تواند برای معلمان و حتی دانش‌آموزان متصور شود، تغییر نسبت آن‌ها از مصرف‌کننده محتوا به تولیدکننده است. تولید محتوا به‌صورت تیمی هم وجه برجسته دیگری برای این فرصت است. لذا جشنواره نه به‌عنوان حلقه واسط برای کشف آثار ارزشمند، بلکه مؤثر در تولید هم محسوب می‌شود.

قابلیت‌های جدیدی برای کلاس کشف می‌شوند:

زبان فیلم به زبان شعری و هنری نزدیک است و زبان کتاب و معلم به زبان علم. این تفاوت ماهوی باعث می‌شود آن‌گاه که کتاب را برای آموزش کافی نیست، فیلم با توان زبانی و بیانی جدید و شکل ارتباطی متفاوت خود را بنمایاند.

روش تدریس تغییر می‌یابد: به تعبیری، فیلم علاوه بر

فیزیک، شیمی خاص خود را هم دارد. فیزیک فیلم معمولاً همان محتوای علمی و دانشی است که مشابه آن در کتاب و تدریس معلم، پیش‌تر هم بوده است. اما درباره شیمی ارتباط فیلم و تأثیرش، قبل‌ردي از آن در کلاس نبوده است.

فیلم‌سازی برای معلمان فرصت اقتصادی می‌آفریند:

ویژگی «رسانه جمعی» بودن، علاوه بر ارزش ارتباطی بالاتر

برای معلمان، یک بعد اقتصادی هم دارد. اکنون با توجه به کم‌شدن هزینه‌های تولید فیلم آموزشی و بالاخص هزینه انتشار، معلمان مؤلف می‌توانند فیلم آموزشی را به‌عنوان رسانه‌ای ارزان و درآمدزا مدنظر قرار دهند و جشنواره باید نقش پلتفرمی خود را ایجاد کند.

لذا اساساً فیلم آموزشی به نقش معلمی نزدیک است. می‌توان گفت فیلم آموزشی حرکت هنرمند (اینجا فیلم‌ساز) به سمت علم است، یا حرکت عالم (اینجا معلم) به سمت فیلم.

۸ فیلم آموزشی کنشگر

فیلم آموزشی از اثر به متن تبدیل شده است. لذا معنا در وجود مخاطبانی نهفته است که در موقعیتی خاص قرار گرفته‌اند نه در محتوا. یادگیرندگان نه براساس «ارائه معنا» از طریق محتوای متن، بلکه از طریق «کنش» خودشان در درک معنا، یعنی هم‌سازی متون رسانه‌ای با شیوه‌های معمول و از پیش موجود رایج در مداخلات اجتماعی به تفسیر مواد رسانه‌ای می‌پردازند. پس معنا در محتوای رسانه‌ای یافت نمی‌شود، بلکه کنش‌های عمل اجتماعی تأثیرات رسانه‌ای را پدید می‌آورد و تبیین می‌کند. این فرصت تازه مبتنی است بر ساختن گرای و اکتشاف و ساخت معنا توسط مخاطب.

۹ فیلم آموزشی تعاملی

به‌خصوص از دوره گسترش نظریه‌های ساختن‌گرایی و ارتباط‌گرایی، این نقد جدی وجود داشته است که فیلم آموزشی تعامل ندارد. فیلم آموزشی تعاملی پاسخ حل این مشکل سنتی است و البته ضرورت دارد ساختار نمایش و داوری جشنواره نیز بر این اساس تغییر کند.

ویژگی تعاملی بودن را می‌توان در دو سنت نظری که در ارتباطات مطرح هستند مورد توجه قرارداد. سنت فکری اول ارتباطات را جریانی خطی از فرستنده به گیرنده تعریف می‌کند، در حالی که سنت فکری دوم ارتباطات را فراگردی تعاملی در نظر می‌گیرد که در آن افراد نقش مشارکت‌کننده را دارند. فرایند تعاملی می‌تواند در سطوح گوناگون میان دانش‌آموزان، فیلم‌سازان و محتوا ایجاد شود.

در دنیای تعامل، یادگیرنده امکان تولید محتوا را دارد. سرعت انتشار، بازخورد و واکنش نسبت به محتوا بسیار زیاد و حتی هم‌زمان است و دسترسی به دانش و محتوا سهل است.

اجتماعات جدید، نه بر فضا، بلکه در محیط‌های حضوری، غیر حضوری و ترکیبی مبتنی هستند.

سه راه نفوذ

نگاه به سه روش تأثیر روانی فیلم بر فرایند یاددهی یادگیری

ابراهیم شاکری مطلق

روان‌شناس بالینی و هنردرمانگر

عوامل متعددی بر یادگیری تأثیر می‌گذارند که آمادگی و تجربه‌های قبلی، محیط یادگیری، فعالیت یادگیرنده، انگیزه یادگیرنده، زمان یادگیری، مدت‌زمان هر جلسه، یاددهنده، روش‌های یاددهی - یادگیری و استفاده از چند حس از آن جمله‌اند. به همین دلیل یادگیری همواره یکی از دغدغه‌های تمامی نظام‌های آموزشی در همه کشورهای و همه دوره‌های تحصیلی بوده است.

فیلم ویدئویی، رسانه‌ای غنی و قدرتمند در یادگیری محسوب می‌شود، چرا که با تلفیق صدا و تصویر، تجربه‌هایی چندحسی برای یادگیرنده فراهم می‌کند. در واقع مؤلفه‌های تصویری به یادماندنی‌ترند و از آنجا که مغز ما تصویرهای بصری را تقریباً ۶۰۰۰۰

یادگیری یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روان‌شناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است. بنا بر تعریف کمبل، که یکی از معروف‌ترین تعریف‌های یادگیری است، یادگیری تغییر به‌نسبت پایدار در رفتار یا توان رفتاری است که بر اثر تجربه به وجود آمده باشد. یادگیری از نظر رفتارگرایانی مانند **پاولف، واتسون، ثورندایک** و **اسکینر** عبارت است از ایجاد و تقویت رابطه و پیوند بین محرک (S) و پاسخ (R) در سیستم عصبی انسان. در دیدگاه نظریه‌پردازان شناختی، یادگیری کسب و بازسازی ساختارهای شناختی است که از طریق آن اطلاعات پردازش و در حافظه ذخیره می‌شوند.

مخاطب ارزش‌ها و معیارها را از طریق تقلید از رفتار دیگران به دست می‌آورد

نشانه‌های بصری همراه با صدا در درک و حفظ مطالب جدید نقش بسیاری دارند

«یادگیری مشاهده‌ای» از دیگر مفاهیم روان‌شناختی است که می‌تواند اهمیت نیاز به استفاده از فیلم در یادگیری و آموزش را خاطر نشان کند. این عنوان را ابتدا **میلر** و **دلارد** در کتاب معروف خود با عنوان «یادگیری اجتماعی» مطرح کردند و بعدها **آلبرت بندورا** آن را توسعه داد. بندورا ابراز می‌کند، یادگیری تنها از طریق شرطی کردن و تقویت صورت نمی‌گیرد. برخی از یادگیری‌های ما از طریق مشاهده صورت می‌گیرند که چهار مرحله دارند:

۱. توجه به رفتارهای الگو (توجه): در این مرحله رفتار دیگری توجه ما را جلب می‌کند.

۲. به یادسپاری رفتارهای مشاهده شده: در این مرحله رفتار مورد توجه قرار گرفته را به خاطر می‌سپاریم.

۳. بازآفرینی: در این مرحله آنچه را یادگرفته‌ایم بازآفرینی می‌کنیم.

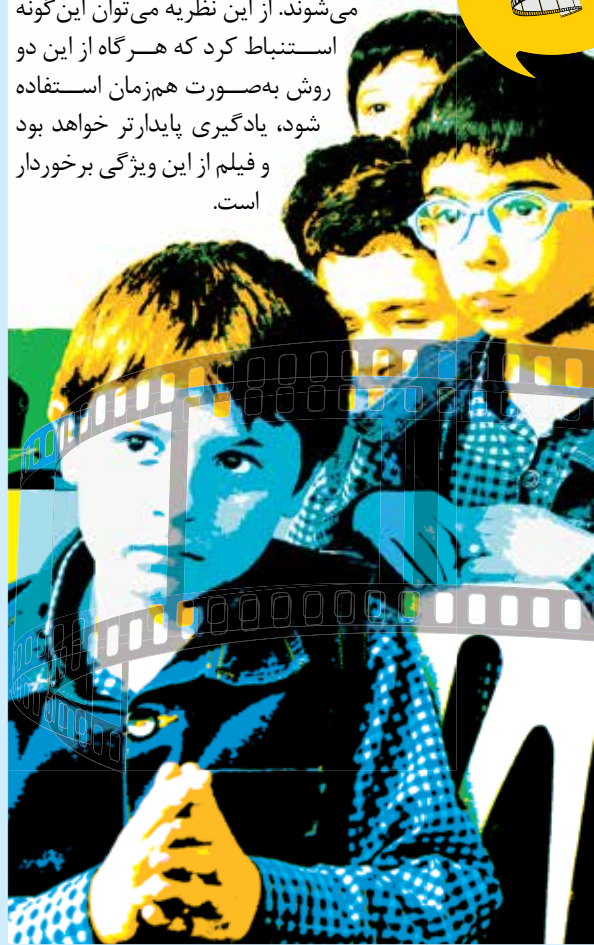
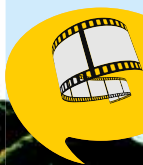
۴. انگیزشی: تشویق و تنبیه دریافت‌شده، انگیزش ما را برای تکرار آن رفتار و تثبیت یادگیری تقویت می‌کند.

با بررسی کوتاه فیلم‌های مناسب آموزشی می‌توانیم ببینیم آن‌ها در هر چهار مرحله نقش دارند. فیلم می‌تواند توجه مخاطبش را از همه محیط اطراف بگیرد و به خود جلب کند. با تکرار رفتار در قسمت‌های گوناگون، در به یادسپاری نقش دارد. با تقویت جانشینی که شخصیت‌های فیلم دریافت می‌کنند، انگیزش مخاطب نیز تقویت می‌شود.

مخاطبانی که در معرض رسانه‌های جمعی مانند تلویزیون و فیلم قرار می‌گیرند، ارزش‌ها و معیارها را از طریق تقلید از رفتار دیگران به دست خواهند آورد. بنابراین، آنچه در فیلم‌ها نمایش داده می‌شود، بر درک مخاطب از موضوع یا پدیده‌ای که در اطراف او رخ می‌دهد تأثیر می‌گذارد.

کشف یاخته‌های عصبی (نورون‌های آینه‌ای و مطالعات مربوط به آن می‌تواند پشتوانه دیگری برای راهبرد یادگیری مبتنی بر فیلم باشد. یاخته‌های عصبی آینه‌ای هنگامی در مغز فعال می‌شوند که جانور عملی انجام می‌دهد. **جیاکومو ریزولاتیو** هنگام مطالعه مغز میمون‌ها متوجه شد این نورون‌ها هنگامی که میمون مشاهده‌کننده رفتار دیگر میمون‌هاست نیز تحریک و فعال می‌شوند. **فادیگا، فوگاسی، پاویس** و

برابر سریع‌تر از کلمات نوشته‌شده پردازش می‌کند، ویدیو به‌طور طبیعی یادگیرنده را بیش از بسیاری از روش‌های آموزشی دیگر درگیر می‌کند. حدود ۷۵ درصد از یادگیری در انسان از طریق حس بینایی صورت می‌گیرد، در حالی که این کمیت برای حس شنوایی ۱۳ درصد، برای لامسه ۶ درصد و برای دو حس بویایی و چشایی هر کدام ۳ درصد است. نشانه‌های بصری همراه با صدا در درک و حفظ مطالب جدید نقش بسیاری دارند. **جیمز مک کوویی** ادعا می‌کند یک دقیقه ویدیو با ۱/۸ میلیون کلمه نوشته‌شده برابر است. نظریه «رمزگذاری دوگانه» یکی از نظریه‌های یادگیری است که می‌تواند اثر بخشی یادگیری مبتنی بر فیلم را توجیه کند. این نظریه فرض می‌کند دو روش جداگانه برای پردازش انواع اطلاعات در حافظه درازمدت وجود دارد؛ یک روش ویژه رمزگذاری کلامی (شنیداری) و دیگری رمزگذاری غیرکلامی (دیداری). یک روش کلامی تخصصی برای برخورد با زبان در تمامی شکل‌های آن و یک روش غیرکلامی تخصصی برای برخورد با موضوع‌ها و رویدادهای غیرکلامی در قالب تصویرهای ذهنی. بنابراین نظریه رمزهای دوگانه، اطلاعاتی که به هر دو صورت کلامی و تصویری قابل رمزگردانی هستند، آسان‌تر آموخته می‌شوند. از این نظریه می‌توان این‌گونه استنباط کرد که هرگاه از این دو روش به‌صورت هم‌زمان استفاده شود، یادگیری پایدارتر خواهد بود و فیلم از این ویژگی برخوردار است.

طرح موفق مدرسه تلویزیونی ایران یکی دیگر از تجربه‌های موفق در همین زمینه است.

علاوه بر معلمان، دانش‌آموزان هم می‌توانند در این زمینه آموزش ببینند و محتوا تولید کنند؛ فعالیتی که موجب می‌شود یادگیرنده هرچه بیشتر درگیر فرایند یاددهی - یادگیری شود و در این فرایند مشارکت کند.

در دوره‌های ضمن خدمت نیز از همین راهبرد می‌توان برای توسعه آموزش‌های مورد نیاز معلمان استفاده کرد.

۲. فیلم به‌عنوان تسهیلگر یادگیری و آموزش

از امکانات موجود در راهبرد یادگیری مبتنی بر فیلم می‌توان در تسهیل یادگیری استفاده کرد. فیلم‌های تولیدشده در دوره‌های گوناگون جشنواره فیلم رشد از این ویژگی ارزنده برخوردارند. این فیلم‌ها محتواهای ارزیابی‌شده و قابل اعتمادی دارند که می‌توانند در کنار تدریس کارآمد معلمان، به یاری آنان بیایند. فیلم‌های مستند، داستانی و سینمایی تولیدشده برای موارد غیرآموزشی نیز این امکان را دارند که به‌عنوان تسهیلگر وارد فرایند یاددهی - یادگیری شوند. ترغیب دانش‌آموزان به بحث و بررسی درخصوص فیلم ارائه‌شده، خود می‌تواند فعالیتی تسهیلگرانه باشد. این مباحث ضمن تقویت تفکر انتقادی یادگیرندگان می‌توانند فرایند به‌یادسپاری را تثبیت کنند.

اهتمام معلمان و دانش‌آموزان به ساخت و تولید فیلم‌های آموزشی، دیگر فعالیتی است که در این دسته قرار می‌گیرد.

۳. فیلم به‌عنوان مداخله‌گر سلامت روان

استفاده از فیلم به‌عنوان درمان مکمل، روشی پذیرفته‌شده در میان روان‌شناسان امروزی است. استفاده از فیلم در حوزه سلامت روان می‌تواند به یادگیرندگان کمک کند مهارت‌های مورد نیاز زندگی امروز را بهتر و عمیق‌تر یاد بگیرند. آموزش مهارت‌های اجتماعی، شناخت و تنظیم هیجانات، افزایش انگیزه برای ادامه مسیر آموزش، گذر از دوره‌های افسردگی و اضطراب، شناخت خود و نیازهای مرتبط با دوره‌های سنی، شناخت و کسب هویت، یافتن راه‌حل در موقع بروز مشکلات، کمک‌گرفتن برای تصمیم‌گیری مؤثر، و توسعه تفکر خلاق و تفکر نقاد تنها برخی از مواردی هستند که می‌توان از طریق راهبرد یادگیری مبتنی بر فیلم در این حوزه به آن دست یافت. فیلم‌های «ویدئو، پویانمایی (انیمیشن) و موشن‌گرافی» روان‌شناختی زیادی تولید شده‌اند که در این زمینه می‌توانند به کار روند. در این دسته نیز می‌توان با مطالعه و یاری گرفتن از متخصصان حوزه سلامت مدرسه، به تولید محتوا پرداخت. تولید محتوا هم‌زمان می‌تواند شناخت و ارتقای سلامت روان تولیدکنندگان را در پی داشته باشد.

ریزولاتی پژوهش‌هایی در زمینه وجود یاخسته‌های عصبی (نورون‌های) آینه‌ای در انسان‌ها انجام دادند. در این پژوهش مشاهده شد، وقتی افراد شاهد عمل فرد دیگری هستند، علاوه بر فعال شدن نورون‌های آینه‌ای، فراوانی ظرفیت‌های حرکتی در ماهیچه همان قسمت از بدن که در حال مشاهده حرکت آن در فرد دیگرند، افزایش قابل توجهی می‌یابد؛ درست مانند اینکه فرد خود عمل مشاهده‌شده را انجام می‌دهد. سیستم‌های گوناگون یاخسته‌های عصبی آینه‌ای مغز انسان نه تنها در اجرا و درک حرکات دیگران، بلکه در درک نیت‌ها، اهداف، مفهوم اجتماعی رفتار و عواطف دیگران نیز فعال هستند. فیلم به‌خوبی می‌تواند فعالیت یاخسته‌های عصبی آینه‌ای و در نتیجه فعالیت‌های مرتبط با آن را توسعه دهد.

با توجه به مطالب گفته‌شده می‌توان این‌گونه ابراز کرد که حضور فیلم در فرایند یاددهی - یادگیری مدرسه‌های امروزی اجتناب‌ناپذیر است. نبود استفاده از فیلم در نظام آموزشی می‌تواند سرعت، کیفیت و ثبات یادگیری در طول زمان را تحت تأثیر قرار دهد.

حضور فیلم در نظام آموزشی می‌تواند به سه صورت کلی باشد.

۱. آموزشگر مستقیم

۲. تسهیلگر یادگیری و آموزش

۳. مداخله‌گر سلامت روان

۱. فیلم به‌عنوان آموزشگر مستقیم

در این مورد می‌توان از امکانات موجود در فیلم برای تولید محتوای جایگزین آموزش نوشتاری استفاده کرد. ساخت فیلم‌های مستند آموزشی از تدریس معلمان می‌تواند در این دسته قرار گیرد. با توجه به اینکه فیلم امکانات صوتی و تصویری بسیاری دارد، در کنار مهارت‌های معلمان کارآموده می‌تواند در تثبیت و تسریع یادگیری و آموزش مؤثر باشد. محتواهایی که در دو سال اخیر همکاران محترم تولید کردند، نشان داد از این امکان باید هرچه بیشتر بهره برد.

تحلیل فیلم به زبان ساده

مقدمه‌ای بر تحلیل و بررسی فیلم به زبان ساده

حمیدرضا کاظمی پور

عضو انجمن منتقدان و نویسندگان سینمای ایران

از فیلم و مفاهیم آن، شناخت فیلم‌ساز، زاویه دید و نگاه او در آثارش، دلایل توفیق یا ناکامی فیلم و اینکه چرا یک اثر موفق از آب درآمده است یا ضعف‌هایی که به ناکامی فیلم منجر شده است، مقایسه میان این فیلم و دیگر فیلم‌های تولیدشده در یک گونه (ژانر) و بررسی عناصر ساختاری و محتوایی آن، از جمله پرسش‌هایی هستند که رسیدن به جواب آن‌ها می‌تواند ما را در تحلیل فیلم بسیار کمک کند. این نکته را هیچ‌گاه نباید فراموش کنیم که در مورد فیلم‌ها باید تفکر و تأمل کنیم و نباید به ذهن خود اجازه دهیم بدون تفکر و تأمل در مورد هر چیزی آن را بپذیرد. دقت داشته باشیم، فیلم به واسطه ابزار بسیار قدرتمند در اختیارش، همچون تصویر، صدا، رنگ، نور، موسیقی و تدوین، به سرعت می‌تواند احساسات و عواطف مخاطب را تحت تأثیر قرار دهد و بدون هیچ شرطی نظر و دیدگاه خالق خود را عرضه و تلقین کند. لذا تحلیل فیلم قطعاً یکی از روش‌هایی است که سبب می‌شود فیلم را به دور

مباحث پیرامون تحلیل، بررسی، نقد و نظر در مورد فیلم بسیار گسترده و قابل توجه هستند و فیلم را می‌توان از زوایا و دیدگاه‌های گوناگون بررسی کرد. پرداختن به مفاهیم فردی، اجتماعی، روان‌شناسی، درونی و بیرونی یک اثر از جمله مواردی هستند که می‌توان ساعت‌ها در مورد آن‌ها سخن گفت. اما آنچه در این نوشتار کوتاه بیشتر به آن پرداخته می‌شود، این است که چگونه با فیلم مواجه شویم و با طرح چه سؤال‌هایی درباره آن به درک درست‌تری از فیلم برسیم.

باید توجه داشته باشیم، هر فیلم خوب، در کنار جنبه‌های سرگرم‌کنندگی، بصری و زیبانشناختی، حاوی حرف‌ها و نکاتی است که با کمی دقت در خوب دیدن فیلم، می‌توانیم لذت دوچندانی از تماشای آن به دست آوریم. پس برای حرکت به این سمت، بهتر است در ابتدا با تعریف‌های ساده‌ای در این زمینه آشنا شویم.

هدف از تحلیل فیلم چیست؟ درک و شناخت درست

از هیجانانگیز به دقت بررسی کرد و اندیشه و دیدگاه آن را مورد نقد و نظر قرار داد.

تحلیل فیلم به علاوه به کشف لایه‌های پنهان و مخفی اثر منجر می‌شود و شما با نگاه از زاویه‌های گوناگون می‌توانید فیلم را تحلیل و بررسی کنید. در خلال همین بررسی با حقایق ناپیدایی از متن فیلم روبه‌رو می‌شوید که به‌خودی‌خود بسیار جذاب هستند. تحلیل فیلم در واقع کشف دریچه‌هایی است به جهان فیلم. اینکه مخاطب پس از پایان فیلم با چه حسی روبه‌روست، از مهم‌ترین سؤال‌هایی است که تحلیل فیلم به آن پاسخ می‌دهد. اینکه آیا از دیدن یک فیلم حس خوب حس بد یا سردرگمی داشته‌اید یا تماشای آن صرفاً برایتان جنبه تفریح و سرگرمی داشته، از جمله مواردی است که می‌تواند به تحلیل شما از این فیلم کمک کند.

وقایع، اتفاقات و کنش‌های فیلم از مهم‌ترین مواردی هستند که در تحلیل فیلم می‌توان به آن‌ها پرداخت و با بیان نقاط ضعف و قوت و پیچیدگی‌ها و نوآوری‌های داستان فیلم به شناخت عمیق‌تری از آن نزدیک شد. در مواجهه با فیلم، اولین نکته این است که آیا اثر خط داستانی دارد یا خیر؟ جنس

روایتش به چه صورت است؟ آیا روایت بر مبنای توالی زمان صورت می‌گیرد یا شکسته و غیرخطی است؟ و مسئله مهم‌تر این است که انتخاب این جنس روایت به اهداف فیلم چه کمکی کرده است؟ آیا انتخاب این نوع روایت سبب رشد و ارتقای فیلم شده است، یا سردرگمی، استیصال و گیج‌شدن مخاطب خود را به همراه داشته است؟ توجه به این نکته را فراموش نکنیم که جنس روایت در فیلم می‌تواند سنتی یا جدید باشد. فیلم می‌تواند داستان گویا یا ضدروایت باشد، اما آنچه قابل اهمیت است، این است که استفاده از این الگو به فهم و شناخت بهتر فیلم چه کمکی کرده است؟

پیرنگ (پلات)، تنظیم و چیدمان عناصر داستان بر مبنای ساختار علت و معلولی است؟ آیا اثری که با آن مواجهیم، از پیرنگی نظام‌مند و کلاسیک برخوردار است یا چندان پای‌بند به روابط علت و معلولی نیست و راه دیگری را در پیش گرفته است؟ پس فراموش نکنیم، اینکه فیلم چه می‌گوید و برای فهم حرف‌های خود از چه راه‌هایی استفاده کرده است، از مهم‌ترین سؤال‌هایی است که در تحلیل فیلم باید به آن پاسخ دهیم.

شخصیت‌ها و کاراکترهای فیلم نیز بی‌شک از منابع اصلی تحلیل فیلم می‌توانند باشند. تحلیل شخصیت به‌خودی‌خود اهمیت بسیار بالایی دارد. شناخت شخصیت‌های

اصلی (محوری) و فرعی فیلم، ارتباط معنایی بین شخصیت‌ها، جنبه‌های فردی، اجتماعی، روحی و روانی شخصیت‌ها و نقش آنان در پیشبرد حوادث داستان فیلم، قطعاً از مواردی هستند که می‌توانند فیلم را موفق یا ناکام معرفی کنند. باورپذیر و غیرباورپذیر بودن کاراکترها و شخصیت‌های فیلم از دیگر مباحثی است که می‌توان درباره آن سخن گفت و در مورد تحلیل شخصیت به آن اشاره کرد. مثلاً در مواجهه با یک فیلم کاراکتر محور، باید دید فیلم‌ساز چقدر توانایی پرداخت آن شخصیت را داشته و پیچیدگی‌ها و جذابیت‌های لازم را در لایه‌های زیرین آن شخصیت چگونه بنیان نهاده است که برای مخاطب کشف و دنبال کردن را داشته باشد.

طراحی صحنه، نور، لباس، زاویه دوربین، حرکت دوربین و آهنگ از دیگر عوامل به شدت تأثیرگذار در تحلیل و فهم بهتر مفاهیم فیلم هستند. اصولاً آنچه ما در قاب تصویر با آن مواجهیم، اعم از بازیگر، چیدمان عناصر صحنه، نور و زاویه دوربین، به نوعی چیدمان (میزانسن) قاب را در بر می‌گیرد. لذا اینکه فیلم‌ساز چگونه و با چه مهارتی از این عناصر در قاب تصویر خود استفاده کرده و چگونه توانسته است هم به لحاظ بصری و زیباییشناسی و هم به لحاظ مفهومی و محتوایی مؤثر واقع شود، از جمله دیگر مواردی است که می‌توان در تحلیل و بررسی فیلم مورد توجه قرار داد. توجه داشته باشیم، رنگ و نور از عوامل اصلی و به شدت اثرگذار در انتقال مفاهیم فیلم هستند. امروزه بسیاری از فیلم‌سازان با تأکید بر رنگ‌ها و بازی با نور و سایه‌ها و استفاده از مفاهیم نمادین این عناصر، در انتقال غیرمستقیم پیام‌های خود به مخاطب تلاشی موفق داشته‌اند.

وقتی از تحلیل فیلم سخن می‌گوییم، قطعاً نمی‌توان از تدوین فیلم به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراحل فیلم‌سازی به‌راحتی عبور کرد. تدوین خوب می‌تواند یک فیلم‌نامه متوسط را به اوج برساند و شکوفا کند و تدوین بد هم می‌تواند یک فیلم‌نامه خوب و اثرگذار را به قهقرا بکشاند و نابود کند. پس نباید از کارکرد آن در فرایند تحلیل یک اثر غافل شویم، چرا که در واقع ضرباهنگ (ریتم) بیرونی اثر در مرحله تدوین شکل می‌گیرد و اگر فیلم بتواند در اینجا ضرباهنگ مناسب خود را به دست آورد، با استقبال خوب مخاطب روبه‌رو می‌شود و به اهداف فیلم‌ساز نیز نزدیک‌تر می‌شود.

بی‌شک همان‌گونه که در ابتدای بحث به آن اشاره شد، عوامل بسیار متعددی را می‌توان در تحلیل اثر مورد توجه قرار داد، اما در این مقال کوتاه تلاش بر این بود که عناصر اصلی و کلیدی، به‌عنوان دریچه‌هایی به جهان وسیع فیلم معرفی شوند که امیدوارم مورد استفاده واقع شود.

قدم یازدهم

بررسی انیمیشن برگزیده

ذهنی‌اش از زندگی هم به همان قفس محدود شده و چیزی از خلق و خوی ذاتی خود به ارث نبرده است.

قدم یازدهم به لحاظ ساختاری و فرم نیز اساساً تک‌رنگ و متمایل به قهوه‌ای سوخته چوبی است و این با محتوای اثر که از سخت و سفت شدن فضای ذهنی بچه‌شیر و عدم درک دنیای رنگارنگ طبیعی در بیرون از قفس، سخن می‌گوید، بسیار هم خوانی دارد.

فیلم‌ساز به لحاظ فضا‌سازی، طراحی انیمه و حرکت نیز به خوبی عمل کرده است. سادگی در روایت‌گویی نیز به باورپذیری قصه کمک کرده است.

اگرچه خلاقیت‌هایی همچون سوار شدن بر گردن زرافه، یا جست‌وجوی بچه‌شیر در دهان تمساح از قسمت‌های خلاقه این اثر است، اما به مواردی از این دست کمتر پرداخت شده است. در حالی که کارگردان می‌توانست با پرداختن به فضاهای رؤیایی و خلاقانه بیشتر، بر شیرینی اثر خود بیفزاید.

فیلم برگزیده بخش پویانمایی بین‌الملل پنجاهمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد؛ به کارگردانی مریم کشکولی‌نیا؛ از ایران

قطعا مهم‌ترین و اساسی‌ترین نکته در انیمیشن «قدم یازدهم»، قصه و فیلم‌نامه آن است. «... شیرینی که در قفس به دنیا می‌آید...»

همین نکته کافی است تا ذهن درگیر شود. تضاد بین شیربودن، درنده‌بودن، سلطان جنگل و مقتدربودن، در ذهن مخاطب، و اینکه در قفسی در باغ وحش به دنیا آمدن چگونه می‌توانند با هم جمع شوند؟

آیا شیرینی که در قفسی در باغ وحش به دنیا می‌آید، اساساً چیزی از خلق و خوی سلطان جنگل بودن می‌داند؟ این تضاد نکته کلیدی پویانمایی قدم یازدهم است. شیرینی که یاد گرفته است تنها بیشتر از ده قدم نمی‌تواند در قفس حرکت کند و این تأکید ذهنی او، وقتی که از قفس نیز آزاد می‌شود، همچنان باقی است، چرا که او بیرون از قفس هم بیش از ده قدم حرکت نمی‌کند و باور ذهنی‌اش اجازه حرکت بیشتر به او نمی‌دهد، چون در آن نهادینه شده است. این روایت بسیار از مفاهیم قابل تأمل سرشار است. حکایت بچه‌شیر درون قفس و توانایی حرکت به شعاع ده قدم، بی‌شک کنایه‌ای است از افکار ما که از همان ابتدا و کودکی به همان ده قدم بسته و محدود می‌شود و هر چه را از ابتدا در ذهن بکاریم، در آینده بیشتر از آن نمی‌بینیم و قدرت تغییر را پیدا نخواهیم کرد.

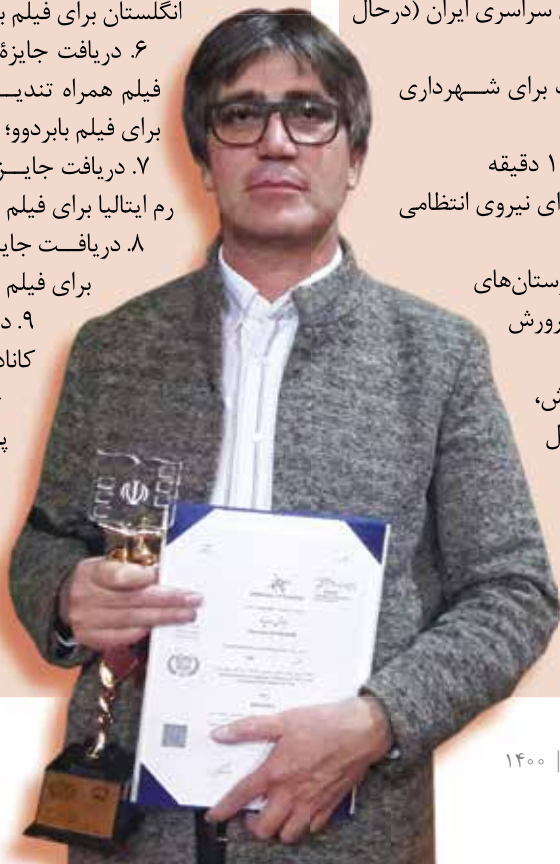
قدم یازدهم به لحاظ محتوایی به نکته مهم دیگری اشاره می‌کند و آن تفاوت در دیدگاه و نگاه‌های مردم است. یعنی این تضاد در اینجا نیز به خوبی شکل گرفته است، چرا که خبر فرار بچه‌شیر از باغ وحش، عده‌ای از مردم را خوش حال و عده‌ای دیگر را نگران می‌کند. آنانی که معتقدند جای شیر در قفس نیست و باید به طبیعت برگردد، بسیار خوش حال می‌شوند و آن‌هایی که می‌ترسند شیر به واسطه درنده‌بودن آسیبی به آن‌ها برساند، نگران‌اند؛ در حالی که اینان نمی‌دانند، شیرینی که در قفس بزرگ شده باشد، باور

سه، دو، یک، حرکت

معرفی معلم هنرمند

- **سیاوش (حانم) ساعدپناه،** متولد اول شهریور سال پنجاه و چهار
- فارغ‌التحصیل رشته کارشناسی ارشد گرافیک از دانشگاه هنرهای زیبای تهران
- دبیر هنرستان‌های هنر شهرستان سنندج در رشته سینما، گرافیک و پویانمایی
- مدرس دانشگاه هنر و معماری
- مدیر گروه گرافیک دانشگاه کردستان
- مدیر گروه انجمن سینمای جوانان دفتر سنندج
- شروع فعالیت هنری در زمینه سینما از سال ۱۳۸۰ است.
- ۱. کارگردان فیلم نار؛ ۱۵ دقیقه
- ۲. کارگردان داستان نامه‌نگ دانش برای نهضت سوادآموزی (پخش از شبکه استانی)؛ ۵ دقیقه
- ۳. کارگردان فیلم عبور از مرز توهم؛ برنده بهترین کارگردان فیلم کوتاه رحمت و بهترین فیلم‌نامه غرب لرستان و بهترین معلم فیلم‌ساز و دریافت لوح تقدیر از جشنواره کوتاه هامبورگ و فیلم کوتاه لندن و ...؛ ۱۹ دقیقه
- ۴. سازنده مجموعه صدوبیست دقیقه فیلم مستند پل‌های تاریخی ایران. پخش در شبکه‌های سراسری ایران (در حال پخش از شبکه شما)؛ ۱۲۰ دقیقه
- ۵. تهیه مجموعه طرح ترافیک برای شهرداری سنندج؛ ۱۰۰ دقیقه
- ۶. تصویربردار تپش‌های سکوت؛ ۱۲ دقیقه
- ۷. سازنده فیلم مستند قاچاق برای نیروی انتظامی استان کردستان؛ ۳۰ دقیقه
- ۸. کارگردان مجموعه معرفی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای برای اداره کل آموزش و پرورش استان کردستان
- ۹. کارگردان فیلم خانه خاموش، برنده بهترین فیلم غرب ایران؛ سال ۸۴، لرستان
- ۱۰. تصویربردار و سازنده فیلم مستند اعتیاد برای بهزیستی، استان کردستان
- ۱۱. کارگردان فیلم مرثیه کودکی و آخرین ایستگاه

- قطار؛ تولید ۹۵
- ۱۲. تولیدکننده پویانمایی سرزمین سبز؛ سال ۹۶
- ۱۳. تولیدکننده فیلم داستانی ژیکال با موضوع بی‌سوادی، برای سازمان نهضت سوادآموزی ایران؛ پخش از شبکه‌های سراسری ایران

« افتخارات و جوایز

- ۱. کسب تندیس زرین و بهترین فیلم داستانی جشنواره فیلم رشد مشهد مقدس برای فیلم عبور از مرز توهم. ۱۳۹۶؛
- ۲. کسب دیپلم افتخار، تندیس زرین و کسب رتبه اول برای فیلم بابر دوو در چهل و نهمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد تهران. سال ۱۳۹۸؛
- ۳. دریافت جایزه بزرگ سینمایی ایران به مبلغ سی میلیون تومان از جشنواره بزرگ صالح تهران برای فیلم بابر دوو، سال ۱۴۰۰؛
- ۴. دریافت جایزه اول معلمان هنرمند ایران در شیراز در بخش داستانی فیلم کوتاه برای فیلم بابر دوو؛
- ۵. دریافت جایزه بهترین فیلم خارجی پاور اسکرین انگلستان برای فیلم بابر دوو؛
- ۶. دریافت جایزه بهترین تدوین و بهترین فیلم همراه تندیس دروازه طلایی الجزایر برای فیلم بابر دوو؛
- ۷. دریافت جایزه هیئت داوران پاتولوژیک رم ایتالیا برای فیلم بابر دوو؛
- ۸. دریافت جایزه بهترین فیلم کرواسی برای فیلم بابر دوو؛
- ۹. دریافت جایزه حقوق بشر کانادا برای بابر دوو؛
- ۱۰. دریافت جایزه اول پراگ چک برای فیلم بابر دوو؛
- ۱۱. دریافت جایزه بهترین کارگردانی جشنواره بین‌المللی فیلم Rtf نیجریه برای فیلم بابر دوو؛

در مقاطع مختلف را دارند و امروزه ثابت شده که در کنار تدریس معلم بهترین وسیله فیلم آموزشی هست که انگیزه در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند که یادگیری بهتری نسبت به تمام دروس داشته باشند.

مطالعات نشان داده است که استفاده از فیلم‌های کوتاه امکان پردازش مؤثرتر و یادآوری بهتر را فراهم می‌کند. صوتی تصویری بودن ویدئوها منجر به جذب مخاطبان بیشتر می‌شود و به هر کاربر اجازه می‌دهد اطلاعات را به شکلی که برای خودش مناسب‌تر است پردازش کند. کاربرد ویدئو در آموزش و یادگیری نه تنها برای دانش‌آموزان بلکه برای آموزگاران مؤسسه مربوطه نیز مفید است.

ساخت ویدئوی آموزشی یکی از مؤثرترین شیوه‌های آموزش تصویری است که با استفاده از فیلم کوتاه و برنامه درست کردن کلیپ درسی با گوشی انجام می‌شود. آموزش‌های مجازی و غیرحضوری در ایام قرنطینه، نیاز به ساخت ویدئوهای آموزشی را دوچندان کرده است. از این رو بسیاری از مدرسان به فکر ساخت فیلم آموزشی درسی با استفاده از نرم‌افزارهای ساخت قطعه فیلم آموزشی افتاده‌اند. ایده ساخت ویدئو آموزشی در این ایام، بسیار خوب و کارآمد است که می‌تواند به صورت موقت، جایگزین آموزش‌های حضوری شود. تاکنون نیز نرم‌افزارهای ساخت قطعه فیلم (کلیپ) آموزشی بسیاری طراحی شده‌اند که با استفاده از آن‌ها به راحتی می‌توانید ویدئوهای آموزشی را بسازیم.

۱۲. دریافت جایزه بهترین صداگذاری و کارگردانی از جشنواره فیلم کوتاه بوسان کره جنوبی برای فیلم بایردوو؛
۱۳. دریافت جایزه بهترین تدوین و کارگردانی از جشنواره کالاکاری هند برای فیلم بایردوو؛
۱۴. دریافت جایزه اول و تندیس زرین فیلم‌های کوردی لندن و هامبورگ آلمان برای فیلم بایردوو؛
۱۵. داور جشنواره فیلم کالاکاری هند و رم ایتالیا در سال ۱۴۰۰؛
۱۶. داور جشنواره بین‌المللی فیلم رشد در سال ۱۴۰۰؛

یادداشت هنرمند:

هر فیلمی که در آن فرایندی نمایش داده یا دانشی منتقل و مفهومی توضیح داده شود، یک فیلم آموزشی است. حتی نشان دادن نحوه انجام یک فعالیت توسط شخص دیگر نیز یک فیلم آموزشی به شمار می‌آید. تهیه فیلم آموزشی به شکل موفق، محدود به زمینه کاری خاصی نیست. هر شخصی در هر جایگاه و شغلی می‌تواند - و به بیانی دیگر باید - به تهیه فیلم آموزشی بپردازد. البته شناخت مخاطب فیلم آموزشی، امری ضروری به شمار می‌آید. اگر شناختی از مخاطب خود نداشته باشیم، تقریباً غیرممکن است که در تهیه فیلم آموزشی، موفقیتی کسب کنیم. فهم و شناخت مخاطب، نکات کلیدی را برای ساخت ویدئو پیش روی ما قرار می‌دهد. در بسیاری از موارد، افراد نگران تهیه آموزش‌های بی‌کم و کاست خود هستند.

توهم بی نقص بودن

این نکته را نباید فراموش بکنیم که بی نقص بودن، یک خیال است. اگر ما با یک ذهنیت کمال‌گرا بخواهیم شروع کنیم، این تفکر، فرایند خلاقیت را در ما فلج می‌کند و برای شروع، با دشواری مواجه خواهیم شد. فراموش نکنیم که هدف ما از تهیه آموزش ویدئویی، تولید یک ویدئو بی‌کم و کاست نیست بلکه این ویدئو را خلق می‌کنیم تا از این طریق، موضوعی را آموزش دهیم. ممکن است به راحتی به دلیل نگرانی از کمبود تجهیزات برای تهیه فیلم آموزشی دچار سردرگمی شویم. البته خوب است که بهترین تجهیزات را برای این کار داشته باشیم اما ضروری نیستند. نیازی نیست که تجهیزات گران‌قیمتی را برای تهیه ویدئوهای آموزشی به همراه داشته باشیم. با تجهیزات پایه شروع کنیم و به مرور، بر کیفیت آن‌ها بیفزاییم. موارد ضروری برای تهیه فیلم آموزشی مناسب مواردی چون شناخت مخاطب، طراحی استوری‌بورد و نوشتن متن، ضبط صدا، فیلم‌برداری از صفحه نمایش، ویرایش، اضافه کردن مقدمه و معرفی، تولید و نشر می‌باشد. در دوران کرونا و قرنطینه جهانی فیلم‌های آموزشی نقش بهتری در جذب مخاطب و یادگیری بهتر دانش‌آموزان

سکوی بلند رسانه

بررسی جایگاه جشنواره بین‌المللی فیلم رشد در سیاست‌گذاری فرهنگی

سهیل رجبی

دکترای روابط بین‌الملل و متخصص دیپلماسی

اساس است که این جشنواره با سوابق حضور پررنگ سازمان‌های مهم بین‌المللی در دوره‌های جشنواره در ۲۰ سال اخیر نمونه موفق‌تری از جشنواره‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در ایران محسوب می‌شود.

برگزاری رویدادهای فرهنگی و هنری یکی از بهترین راه‌های شناساندن فرهنگ و تمدن ایرانی است. در دهه‌های اخیر، عرصه روابط بین‌الملل به شدت تحت تأثیر عوامل فرهنگی و هویتی قرار دارد. از این رو، کسب وجهه بین‌المللی در میان سایر اقوام و ملت‌ها و اثرگذاری بر رفتار آن‌ها، ایجاد نهادهای علمی فرهنگی جدید به منظور برقراری روابط پایدار و صمیمیت بیشتر میان جوامع، فهم دقیق اصول موجود در فرهنگ سایر ملت‌ها و کنکاش در ریشه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر جوامع با هدف ارتقای درک متقابل میان ملت‌ها و به عبارت دیگر دسترسی به قدرت نرم، از جمله اهداف مهم و در عین حال تصریح‌نشده سیاست‌گذاری کشورها در حوزه سیاست بین‌الملل است. در سیاست‌گذاری فرهنگی که جشنواره

جشنواره بین‌المللی فیلم رشد که قدیمی‌ترین جشنواره سینمایی کشورمان است، در کشور ما یکی از سکوه‌های مهم در عرصه دیپلماسی فرهنگی است. این جشنواره ریشه‌دار یک رویداد بزرگ تربیتی و فرهنگی است و اصالت دارد. پس انتظار می‌رود به دلیل عمر پنجاه‌ساله خود، عمق لازم را داشته باشد. از این رو، مجال و فرصتی پیش آمد تا هنرمندان اندیشه‌های ناب خود را در عرصه هنرهای تصویری عرضه کنند. یادگیری شوق‌انگیز و دانش در آیین تصویر دو مؤلفه مهم در فضای رشد محسوب می‌شوند که جشنواره حامل هر دو است. از مزیت‌های جشنواره بین‌المللی فیلم رشد، ارتباط بین هنر فیلم و نمایش با تعلیم و تربیت است که امری دیرینه و ناگسستنی است. اگر ما بخواهیم در قلب یادگیرنده اطمینان و آرامش ایجاد کنیم، باید بتوانیم از قوه بصری او استفاده کنیم و این امکان جز با استفاده از بسته‌های تربیتی و در قالب فیلم‌های آموزشی میسر نمی‌شود. به همین خاطر، آثار این جشنواره در روند آموزش جایگاهی اصلی و معنادار دارد. بر همین

بنابراین، تقویت و توسعه سیاست‌گذاری فرهنگی و روابط بین‌الملل در فیلم آموزشی و بهره‌برداری از این ظرفیت به‌صورت هماهنگ و پرهیز از انجام موازی‌کاری و تداخل وظایف می‌تواند به تقویت سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران منجر شود. عمده‌ترین سازوکارهای توسعه و تقویت سیاست‌گذاری فرهنگی با استفاده از ظرفیت‌های جشنواره بین‌المللی فیلم رشد از چند جنبه شناسایی و دسته‌بندی شده است که به‌طور کلی عبارت‌اند از: توسعه همکاری‌های فراسازمانی مادی و معنوی؛ همکاری با سازمان‌های مؤثر و مورد وثوق ملی و بین‌المللی؛ حرکت در مسیر خودکفایی جشنواره و گزینش حامیان، جهش جشنواره در سطح منطقه و بین‌الملل؛ توسعه تعاملات و ارتباطات فرهنگی؛ پردازش موضوعات ملی و عام‌المنفعه؛ ایجاد زیرساخت در جهت توسعه و تعمیق روابط جشنواره.

بنابراین، جشنواره بین‌المللی فیلم رشد که رخدادهای فرهنگی، ملی و فراسازمانی است و آموزش و پرورش به‌عنوان بزرگ‌ترین نهاد اجرایی و آموزشی کشور و جشنواره بین‌المللی فیلم رشد به‌عنوان قدیمی‌ترین جشنواره سینمایی ایران، نیازمند تعامل، همکاری و حمایت نهادها و دستگاه‌های دیگر اعم از کشوری و جهانی است.

بین‌المللی فیلم رشد از مصداق‌های آن است، فرصت بهتری برای حضور جدی‌تر و مجال بیشتری برای ایفای نقش مؤثرتر توسط بازیگران غیررسمی، نهادهای مدنی و اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی مهیاست. نقش اولین جشنواره سینمایی کشور (جشنواره بین‌المللی فیلم رشد) در دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در تبادل ایده‌ها، انگاره‌ها، ایده‌آل‌ها، اندیشه‌ها، اطلاعات، هنر، دانش، مهارت‌ها، باورها، سنت‌ها و سایر خاصه‌ها و عناصر فرهنگی کشور با سایر سازمان‌ها، کشورها و ملت‌ها برای ایجاد و تقویت درک و فهم متقابل، به‌خوبی در مدار شایسته‌ای قرار گرفته است.

ما می‌دانیم که از نظر دانشمندان زیادی از جمله **موکو و تامپسون**، دولت‌ها از طریق سیاست‌گذاری فرهنگی سه هدف عمده را دنبال می‌کنند:

۱. کسب وجهه بین‌المللی در میان سایر اقوام و ملت‌ها و اثرگذاری بر رفتار آن‌ها؛
۲. ایجاد نهادهای علمی فرهنگی جدید به‌منظور برقراری روابط پایدار و صمیمیت بیشتر میان جوامع؛
۳. فهم دقیق اصول موجود در فرهنگ سایر ملت‌ها و کنکاش در ریشه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر جوامع با هدف ارتقای درک متقابل میان ملت‌ها.

سخن آخر

اصغر خلیلی

که توأم با آن‌ها، ضمن بهسازی نیروی انسانی، محتوای آموزشی در قالب فیلم با نیازهای به‌روز شده در دستور کار و تولید قرار گیرند.

ورود رمزینها به کتاب‌های درسی نویدبخش آینده رو به رشد فیلم‌های آموزشی است. وقتی دانش‌آموز دوره ابتدایی به‌طور مستمر می‌آموزد برای فهمیدن درس به رمزین کتاب درسی مراجعه کند، هنگام رفتن به کلاس‌های بالاتر، به‌طور خودکار فیلم آموزشی را در کنار محتوای کلاس درس مطالبه می‌کند. بر همین اساس آموزش تولید فیلم‌های آموزشی باید به برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان ضمیمه شود.

آموزش به مدرسه و کلاس درس خلاصه نمی‌شود، بلکه خانواده و اولیای دانش‌آموزان حلقه اتصال بین مدرسه و دانش‌آموز هستند. لذا بی‌توجهی و باور نداشتن اولیا به کارکردهای فیلم آموزشی باید اصلاح و ترمیم شود. بسیاری از اولیا تصور می‌کنند بعد سرگرمی فیلم آموزشی نسبت به انتقال مفاهیم آموزشی بیشتر است. گرچه یکی از شکل‌های آموزش، استفاده از سرگرمی است، ولی دلیلی بر آن نیست که قدرت یاددهی فیلم آموزشی را انکار کرد. تغییر نگرش سنتی برخی از اولیا در توسعه فیلم آموزشی راه‌گشاست.

جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی تربیتی رشد قدیمی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین جشنواره فیلم کشور در محافل داخلی و خارجی است که برای رسیدن به روزهای طلایی خود نیازمند توجه بیشتر است. وقت آن رسیده است که چشم‌انداز این جشنواره برای سال‌های آینده تدوین و عملیاتی شود تا با تغییر مدیر حوزه اجرایی آن، حرکت رو به جلوی این جشنواره معتبر جهانی از مسیر خود منحرف نشود. جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی تربیتی رشد از نیمه قرن تولد خود عبور کرد و آنچه در کنار تدوین سند راهبردی جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی تربیتی رشد لازم‌الاجراست، ثبت ملی جشنواره به‌عنوان میراث فرهنگی کشور است.

فیلم آموزشی تربیتی یکی از وجوه فناوری اطلاعات آموزشی است. اعتلای فرایند یاددهی - یادگیری در سایه گسترش و توسعه فناوری آموزشی محقق می‌شود. زمانی یک مدرسه به بالاترین سطح فناوری قدم می‌گذارد که در کنار نوسازی ابزارهای آموزشی، ایفای نقش معلم و مدل‌های تدریس آن تغییر کند یا اصلاح شود. فیلم آموزشی می‌تواند با توجه به استعدادها فردی فراگیرنده، مسیر آموزش را کوتاه کند و بهبود بخشد. استفاده درست و منطقی از فیلم آموزشی یادگیری رسمی و غیررسمی دانش‌آموز را ممکن می‌کند و بر علاقه‌مندی به یادگیری می‌افزاید. قابل حمل بودن و افزایش مدت نگهداری از دانش و منابع درسی، تکرارپذیر بودن فیلم آموزشی برای مشاهده در هر مکان و زمان، از مزایای اصلی فیلم آموزشی است.

رسیدن به بینش و آگاهی از لزوم کاربرد فیلم آموزشی در نظام تعلیم و تربیت صرفاً مخصوص وزارت آموزش و پرورش نیست، بلکه موضوعی فراسازمانی و مشارکتی است. ایجاد اشتیاق و توجه هنرمندان فیلم‌ساز خارج از مجموعه آموزش و پرورش به مقوله تولید فیلم‌های آموزشی همکاری و مشارکت متولیان فرهنگ و هنر را می‌طلبد. با توسعه فیلم‌های آموزشی، آنچه مورد توجه قرار می‌گیرد، بایگانی‌سازی و ایجاد بانک فیلم آموزشی است که به‌دلیل

گسترده‌گی و تنوع، نیازمند مشارکت دیگر نهادهای فرهنگی کشور است. دسترسی به بانک فیلم آموزشی، به جز توسعه محتوای آموزشی در قالب فیلم، به گسترش صنعت فیلم آموزشی در بازار جهانی فیلم کمک می‌کند و توسعه مردم‌شناسی و تاریخچه رسمی و غیررسمی نظام تعلیم و تربیت را حادث می‌شود.

تغییر شیوه آموزش و گام برداشتن در مسیر استفاده از فیلم‌های آموزشی در فرایند تدریس نیازمند ملزوماتی فیزیکی است که با اختصاص بودجه مناسب

از سوی سیاست‌گذاران نظام تعلیم و تربیت محقق می‌شود.

تصمیم‌گیری در خصوص توسعه فیلم‌های آموزشی منوط به برگزاری دوره‌هایی آموزشی است

فرشاد

بنا کونین
کامیابین
نورالو بین
میلاد

51

ST

ROSHD

International Educational

Film Festival

وزارت آموزش و پرورش
معاونت پژوهشی و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

Ministry Of Education
Organization for Educational
Research and Planning
Office of Publishing and
Educational Technology

O E R P

شرکت صنایع آموزشی

Educational Equipment Industries (EEI) Company.

از "الف" تا "ی" آموزش را از ما بخواهید

INTERNATIONAL
ACCREDITATION
SERVICE

RIP CERTIFICATION
Rethinking in Focus

REGISTERED

ISO 9001:2015

معاونتین مراکز تحقیق
و توسعه صنایع و معادن

معاونت
توسعه صنایع و معادن

جاده مخصوص کرج، بزرگراه آزادگان جنوب، شهرک استقلال، بلوار دکتر عبیدی،
خیابان جلال، بعد از خیابان نخ زرین، پلاک ۸ کدپستی: ۱۳۸۹۸۱۷۹۵۵

۰۲۱-۴۷۲۲۱

www.eei-co.com

info@eei-co.com

[eeisanayeamoozeshi](https://www.instagram.com/eeisanayeamoozeshi)